

ZASTAROU PRAHU

VĚSTNÍK PRO OCHRANU PAMÁTEK

ROČNÍK XIII.

V PRAZE, V ŘÍJNU 1929.

ČÍSLO 1—6.

NÁVRH REGULACE PRO STARÉ MĚSTO PRAŽSKÉ.

Když byla v r. 1920 zákonem zřízena Státní regulační komise pro hlavní město Prahu s okolím, v níž zasedli také dva členové domácí rady Klubu, byla hlavní pozornost Klubu obrácena k tomu, aby novým generálním regulačním plánem byla staré Praze zřízena jistá ochrana pro všechnu budoucnost. Všeobecné zásady, jimiž se Klub chce řídit, byly vysloveny hlavně ve dvou přednáškách na valných schůzích klubovních, v Englově v roce 1919 (srov. »Věstník« VII, 1—3) a Wirthově v roce 1920 (srov. ibidem VIII, 2—4). Státní regulační komise připravovala si generální plán soutěžením na vyřešení jednotlivých sektorů Velké Prahy, takže došla k nejpamátnejším čtvrtím města naposledy. Když pak byly v roce 1927 zahájeny přípravy k vypracování návrhu regulace pro Staré město Pražské, přihlásil se Klub ke spolupráci a vyzval k podání společného memoranda také Státní památkový úřad v Praze a Památkový sbor hl. města Prahy. Z této spolupráce vzešly spis*) podán byl pak společně dne 24. ledna 1928, čj. 17/28, Státní regulační komisi a má toto znění:

Zástupci úředních památkových korporací a Klubu za Starou Prahu, podrobivše problém zamýšlené úpravy Starého města Pražského pro generální regulační plán hlavního města Prahy ve společných poradách, vykonaných ve dnech od 14. do 21. ledna 1928, zásadní úvaze, dospěli k výsledku, který shrnuli v několika zásadních projevech a v grafickém náčrtku, jež přikládají a v němž jsou vyznačeny jenom změny, které podepsaní na dnešním stavu Starého města Pražského by připustili:

I.

Staré město jest — nejenom pro historika anebo pro dějepisce umění, ale pro každého moderního vzdělance — hotový dokončený stavební útvar, na jehož vyvinutí spolupřispěla historie i vývoj výtvarného umění v zemi. Půdorys města a z toho resultující hmota, všechny dlouhým vývojem až rafinovaně vypěstované a detailně vycislované prostory uliční i náměstní jsou svého druhu individuality historické i umělecké, které skládají celek stejně umělecky významný jako jednotlivé dílo architekta, sochaře nebo malíře. Bohužel dospělo se v souhlase s názory na ochranu jednotlivého objektu památkového, jehož hmotná i umělecká originalita jest předmětem konservace, nejspoději k ochraně tohoto velkého památkového celku, který představuje staré město. Jako předěšlá stadia vývoje hnutí památkového došla postupně od

*) Grafický náčrtek regulace Starého města, tomuto sešitu přiložený, byl překreslen a třemi barvami reprodukován v závodě Neubertově v roce 1929.

hrubých zásahů restaurátora do umělecké i hmotné podstaty památky až k technicky vyspělé konservaci, stejným způsobem teorie i praxe regulační zřídka se pomalu hrubých prostředků mechanického vyrovnání pružných linií starých ulic a rozšiřování středověkých prostorů na bezcharakterní — ani moderní ani historicky citěné — útvary, ale nedospěla dosud zásadní čistoty prostředků úplné konservace. Dosud převládá přesvědčení, i u nejpokročilejších regulátorů, že staré město je v určitých partiích překážkou rozvoje čtvrtí, které se vyvinuly kolem tohoto jádra, a že jest třeba i za cenu zničení aspoň některých jeho prostorů vytvořiti komunikační síť v souvislosti s časově mladší sítí okruhu. Toto přesvědčení je podporováno dosa-
vadními předpisy stavebního řádu, který, udávaje závazné šířky ulic, ničí každé staré město, jehož uliční síť těmto tvrdým předpisům nevyhovuje.

Nepružná ustanovení dnešního stavebního řádu vedla k tomu, že v osnově nového stavebního řádu, připravované ministerstvem veřejných prací, byla vyloučena mezi městskými oblastmi »oblast chráněného starého města« a tak dána příležitost regulátorům, aby chránili kategoriicky zachované celky městské i zbylé skupiny starých čtvrtí již regulovaně.

Podepsaní zástupci mají pevně za to, že tyto tendence je nutno uplatnit již při zamýšlené úpravě staré Prahy a vyhnouti se jakémukoliv »regulování a korigování« přivolené vyvinutých terénních úchylek, půdorysních linií, komunikačních prostorů a hmot.

II.

Proti dosud běžnému regulování Starého města Pražského kladou podepsaní zástupci jako účinnější prostředky preventivní, které oddalují rušivé zásahy dnešního života do chráněné oblasti starého města.

V aplikaci na Staré město Pražské bylo by možno uvésti zejména tyto prostředky:

1. zásadní odvedení průběžné komunikace jakéhokoliv druhu, odstranění elektrické tramvaje a těžké vozby vůbec z chráněné oblasti;

2. náležité stavebně-policijní a policejné-dopravní předpisy jako usměrňení vozby v určitých ulicích, po případě vyloučení vozby tam, kde by otřásáním základů ohrožovala památky;

3. nenásilná, ale účelná přeměna charakteru této oblasti v oblast detailního obchodu, byť i ve velko-městských rozměrech, a kanceláří všeho druhu; vyloučení velkoobchodu, který potřebuje enormního dovozu;

4. přípustné adaptace zdravotně závadných a dnešním požadavkům nevyhovujících stavebních objektů,

jichž špatný stav byl zaviněn nevědomitým využíváním každého, i nevhodného prostoru k obývání, pokud neruší starostlivý ráz a pokud podporuje zlepšení zdravotních poměrů;

5. účelná decentralisace veřejných zařízení, podniků a úřadů (jako se již stalo s přeložením hasičské strážnice a občasných trhů ze Staroměstského náměstí a Rytířské ulice na Nové město). V první řadě bylo by nutno přemístiti všeobecnou tržnici na Starém městě, sloužící dnes téměř celému městu, ochrannou stanici, jejíž praxe vyžaduje volnost výjezdu, atd. K tomu se podotýká, že i chystané určení staroměstské radnice k účelům výhradně reprezentačním vychází vstřícně požadavku účelné decentralisace a že jistě hromadně navštěvovaná budova radniční — bohužel v nejbližší blízkosti starostřetího centra zřízená — má dnes již okolí podle starých zásad regulované a tím volně přístupné.

III.

Podepsaní zástupci jsou přesvědčeni, že v předu vy-počtené, třeba ne zcela vyčerpané preventivní prostředky jsou a to vyloučiti v oblasti chráněné hrubé prostředky regulace dnes již nemoderaní a neuznávané a připraviti půdu vlastním technickým prostředkům, jimiž se staré město zachovává po stránce historické i umělecké.

K ní patří udržování hmot, výšky uličních čar a plastiky terénu, jak je vytvořila historie, život a umělecké zásady v jednotlivých obdobích vývoje, k nim patří zásadní odpor proti slučování drobných parcel středověkých k velikým stavebním celkům, k nim patří vyloučení moderních plochých střeš při nástavbách i novostavbách a dobrým prostředkem jest také odstraňování křiklavých vad, způsobených bezohlednou regulací v posledních 50 letech.

IV.

Vycházejíce ze skutečnosti, že část Starého města Pražského byla jako hotový umělecký útvar rozkotána asanací a regulací na konci 19. století a nahrazena dílem geometrovským, umělecky bez významu, s uliční sítí šablonovitě řešenou i s umělecky nevyváženými prostorami náměstí a ulic, rozdělují podepsaní zástupci Staré město Pražské na dvě oblasti:

a) na oblast zničenou, v níž jde o to, aby byly obhájeny poslední stavební celky dosud zachované, a b) na rezervaci, ohraničenou asi ulicemi Dlouhou, Kaprovou, Jeřoku Vltavou, Národnou třídou, Pfkopy, Revoluční křídou a v přiloženém grafickém náčrtku červenou čarou vyznačenou. Z této oblasti vylučují zástupci zatím staroměstskou radnici se skupinou přilehlých domů a žádají, aby o tomto objektu bylo jednáno zvláště.

K této oblasti připomínají podepsaní:

ad a): V náčrtku je vyznačeno, jak si představují zachování skupiny kláštera blahoslavené Anežky. Hájí se bezpodmínečně celý komplex klášterní, t. j. skupina všech tří kostelů s bývalým hřbitovem, konvent s věží a kuchyní a druhý, západní dvůr, obstavený barokními křídly, s branou k řece a konečně klášterní zahrada. Jako další komplex hájí se fara hasičská se zahradou, bývalá kostnice na farním hřbitově čp. 1041-I. a uliční čáry ulice Anežské s prospektem na bránu kláštera a zpět na kostel sv. Haštala. Jinak stojí podepsaní bezpodmínečně na obstatnění klášterního celku jinými budovami nebo bloky přiměřeně vyso-

kými a na vložení drobné parkové plochy mezi novostavbu ministerstva obchodu a nové křídlo, přistavěné ke klášteru. Využití kláštera ke kulturním účelům považují podepsaní za nejlepší záruku jeho zachování a z toho důvodu mají za to, že situování nové budovy pro Městské museum pražské mezi klášterem Milosrdných bratří a bývalou klášterní zahradou bylo by nevhodnější podporou této myšlenky.

Z ostatních objektů ve zničené části Starého města Pražského, pokud nebyly již zachovány starou regulací, jako kostely, synagogy a židovské hřbitovy, žádají podepsaní zachování domů čp. 727-729, 733, 735 a 736 v Dlouhé třídě.

ad b): Podepsaní připouštějí ve staroměstské rezervaci tyto nejnezbytnější úpravy k ulehčení komunikace:

1. podloubí po obou stranách Městku,
2. jednostranné podloubí v čp. 412 v ulici Perlové,
3. podloubí v Karolinu ve středověké části, vystupující proti klášteru sv. Havla,
4. oboustranné podloubí v ulici Zelezné,
5. rozšíření ulice Celetné mezi budovou zemského soudu a čp. 588, jakož i podloubí v čp. 589,
6. podloubí v domě čp. 970 mezi ulicemi Melantrichovou a Michalskou,
7. podloubí ve vystupujícím domě čp. 429 v ulici Michalské,
8. podloubí na křižovatce ulice Husovy, Skořepky, Jilské a Betlemského náměstí, a to v nároží domu čp. 355 a průběžná podloubí v čp. 350 a 352,
9. podloubí v domě čp. 250 v ulici Liliové,
10. podloubí v domě čp. 213 v ulici Náprstkové,
11. oboustranné podloubí palácem Colloredovským a domy čp. 194, 195 a 196 v ulici Karoliny Světlé.

Mimo to by podepsaní připustili korekturu uličních čar, jak ji v přiloženém náčrtku červeně vyznačili, a to v ulicích Karoliny Světlé, Bartolomějské, Konviktské, Betlemské, Náprstkové, Stříbrné, Na Zábradlí, Jilské, Skořepce, Perlové, Rybní a Královodvorské.

Dnešní stav průlomu v prodloužení ulice Štupartské do ulice Královodvorské dal by se poměrně lehce zlepšiti uzavřením na obou stranách stejně vysokými domy, prolomenými v přízemí průjezdy a průchody pro pěší.

ad a) a b): Na náčrtku jsou vyznačeny budovy z důvodů památkových zachovávané šedě, uliční zachovávané čáry hnědou čarou a nově navrhované úpravy červenou čarou.

V.

Podepsaní zástupci zdůrazňují, že udržení navržené rezervace do budoucnosti je závislé nejenom na schváleném regulačním plánu a pochopení obyvatelstva, zejména majitelů domů, ale také na svědomitém provádění všech dalších změn, přípustných podle regulačního plánu. Je tedy nezbytné nutno, aby regulační plán obsahoval jako integrující část nejen zastavovací podmínky pro nové čáry a případné korekce výškové pro čáry staré, ale i povinnost, uloženou stavebnímu úřadu (referátu) hlavního města Prahy, aby při řízení v jednotlivých případech, kde jde o památku v náčrtku vyznačenou, vyslechl dobrozdání a návrhy úředních památkových institucí a při rozhodování měl k nim zřetel.

Jako nezbytnou evidenční pomůcku k zachování staroměstské rezervace pokládají podepsaní vypracování přesného a detailního plánu polohopisného v měřítku 1:200, s půdorysy přízemku všech objektů, a to nákladem obce pražské.

Shora uvedené projevy a návrhy jdou až na nejzazší mez kompromisu mezi zachováním uměleckého díla, jakým jest Staré město Pražské, a mezi požadavky dnešního života. Nepožadují nic více, než co tvoří obsah dnešních názorů o regulaci starých měst, a odkazují, pokud se týče vzoru v ostatní kulturní Evropě, zejména na města italská, která buď počtem obyvatelstva, nebo rozlohou, nebo charakterem svého terénu jsou Praze podobná nebo blízká, jako Janov, Florencie, Bologna, Verona atd.; i Řím, ačkoliv milionové město a jako Praha rozložený na svazích pabrbků, s těžší svůj starožitný ráz a snaží se naopak napravit chyby, způsobené regulacemi posledních dob.

* * *

Upravovací plán Starého města byl v Státní regulační komisi vypracován v první polovici roku a vyložen veřejně od 30. června do 27. července 1928. Domácí rada prohlédla jej podrobně v několika schůzích a podala k němu dne 26. července 1928, čj. 188/28, tyto námítky a připomínky:

I.

Domácí rada konstatuje, že k vyloženému plánu připojený list se zakreslením chráněných objektů (červenou barvou) jako památkové cenných, je velmi nedostatečný, vynechává skoro polovinu těchto objektů, jak lze se přesvědčiti na plánu, podaném památkovými institucemi dne 24. ledna 1928, a bez uvedení postupu, kterým se k tomuto vyřízení došlo, a dovoluje si uvéstí tyto zvlášť významné a cenné objekty i skupiny, které byly podle názoru památkových institucí vynechány:

V oblasti Židovského města: Starý židovský hřbitov, Na Františku: čp. 828, jižní vstup do kláštera blahosl. Anežky, ren. část domu čp. 779, čp. 809, 1041, farní zahrada u sv. Haštala, čp. 798, 799 (dvorní i do ulice U obecního dvora), barokní část domu čp. 800 (obecní dvůr), v Dlouhé třídě čp. 728 (bohužel již vůbec zbořen), čp. 736 (čp. 733 nadbytečný), čp. 612, 613, 618, čp. 709, 710, v ulici Rybní ren. trakt čp. 673, v ulici Jakubské čp. 674, 672, 671, 676 (ač se ve skutečnosti chrání), v ulici Celetné čp. 560, 569, 589, 590, v ul. Týnské čp. 625, 611, na Ovocném trhu čp. 541 (Karolinum), čp. 573 (Velký bazar), čp. 576, 577 a čp. 957 Na Příkopě, v ulici Provoznické všechny domy, Na Můstku čp. 383-386, 378-382, Na Perštýně čp. 355-358, na Uhelném čp. 420, 424, v ulici Michalácké čp. 429, 430, 432-434, 437, 438, 512, V Kotcích čp. 530, 531, 521, 514, 962, v ul. Havelkové čp. 497-499, 513, v ul. Melantrichové čp. 464, 465, v ul. Karlově čp. 454, 455 (nároží Malého nám.), v ul. Jilské čp. 448-451, 453, sev. nároží čp. 234, v ul. Husově čp. 159, 160, 231, 232, 236, 238, 351, 240 (něm. technika), v bloku radnice staroměstské čp. 13, 14, 17-19, v ul. Seminářské čp. 176, 177, v ul. Lilové čp. 946, 222, 248-250, v ul. Retězové čp. 244, na třídě Národní čp. 313, 342 (kavárna Union), čp. 961, 1009-1011, 1022, Na Perštýně čp. 344, 345 (V nebi), čp. 350 (u Šedivých), v ul. Bartolomějské čp. 309, 291 (Konvikt), čp. 305-307, v ul. Karoliny Světlé čp. 303, 278-280, 283-285, 286, v ul. Konviktské čp. 298, 952 a 1013, v ul. Divadelní čp. 1032, na nám. Betlemském čp. 257, 259, 269-270 (u Halánků), Pachtovský palác čp. 208, zejména jeho barokní část, skupina objektů fy Haase čp. 213, 948, v ul. Anenské

čp. 186, 220, v ul. Karlově čp. 181, 182, u mostu Karlova čp. 193, 194 (Stará solnice) a socha Karla IV., dům čp. 84, 85 u Křížovníků, Karlovy lázně čp. 198, na nábřeží Masarykově čp. 324, 325, 327, 329-331.

II.

Pokud se týče vlastního plánu regulačního, nemůže domácí rada zatajiti svého překvapení, že podkladem mu byl regulační plán arch. Sakaře z roku 1903, sice schválený, ale se skutečným stavem nyníjším se neshodující, nehledě ani k tomu, že severní část jeho jest vlastně s nepatrnými změnami převzatý Hurtigův plán z roku 1886, takže není dobře možno ho k nějakému srovnání použiti. Domácí rada má za to, že nový plán měl býti originální prací Státní regulační komise, pro nějž poznatky a poměry památkové i regulační se za 25, resp. 42 let podstatně změnily. Přes to že domácí rada uznává, že termín k vypracování plánu byl velmi obmezen, je přece jen pevně přesvědčena, že cena, která tkví ve Starém městě, byla hodna jiného postupu a odpovědnější práce. Navrhované změny neměly býti naznačeny graficky pouze situačně, nýbrž předem vyšetřeny na základě přesného zaměření v měřítku 1:200, jak to památkové instituce ve svém podání ze dne 24. ledna 1928 navrhovaly, protože jenom při řešení tak podrobném možno bezpečně odůvodniti navrhované změny a dáti upravovacímu plánu váhu vzhledem k budoucím požadavkům provádějícího úřadu, při současném architektonickém vyřešení těchto změn situačních. Vyložený plán navrhuje mezi kostelem sv. Haštala a býv. klášteřem blahoslavené Anežky komunikaci souběžnou s nábřežím, v těchto místech dosti širokým, jako její odlehčení, což podle náhledu domácí rady je zbytečné. Spíše by se doporučovala spojnice mezi nábřežím a ul. Rybní, jak také naznačuje plán, připojený k podání institucí památkových, čímž by se dal i lépe upravití blok mezi ulicí U obecního dvora a ulicí Koží se zachováním domů čp. 798, 799 a 800, o nichž se vyložený plán vůbec nijak přesně nevyjadřuje a na nichž Klub bezpodmínečně trvá. V plánu není také nijak detailně vyznačeno výškové řešení v ul. U Milosrdných mezi klášteřem a protější frontou domů.

V Dlouhé třídě žádá domácí rada, aby byly zachovány se zřetelným vyznačením domy čp. 736 a 612, aby byl o dvě patra snížen dům čp. 614 a 615 pro pohledy na kostel Týnský, jakož i zachovány domy čp. 616, 617 a 618 nejen pro zajímavou linii a odstupňovanou výšku, ale i pro cenné průčelí domu čp. 618.

Klub rozhodně protestuje proti návrhu úpravy bloku radnice, jímž se vyrovnává do pravého úhlu nyníjší šikmé průčelí proti třídě Pařížské, a proti zbouřání domů čp. 17, 18 a 19, a zdůrazňuje znovu, jak už vícekrát učinil, aby otázka dostavby radnice a situačního vyřešení tohoto choulolistivého místa byla ponechána veřejné soutěži. Domácí rada nemůže než zdůrazňovati stále, že náměstí Staroměstské pro svůj dokonalej účín prostorový žádá nezbytně úplné uzavření, tedy i nyníjší třídy Pařížské, a ne nové další otevření do ulice Platnéřské.

Zřízení veřejného parčíku na místě zrušených masných krámů nepokládá Klub za vhodné a má za to, že by věci bylo více na prospěch, kdyby v místě byla zřízena nová moderní tržnice anebo sadově upravený prostor, ale úplně uzavřený, byl použit spíše k účelům školním, protože tak malé veřejné plochy sadově atávají se hotovými smetišti.

Klub žádá také zachování ul. Jakubské a zejména domu čp. 671 s got. sklepy a přízemím a navrhuje prodloužit ji do ul. Královdvorské pasáží, bez jakéhokoliv rozšiřování, jako pouhé odlehčení frekvenci pěší. Protestuje také proti nadbytečnému rozšiřování ul. Celetné v místech domu U zlatého anděla, zejména však proti odbourání domu čp. 589, jako nezbytné kulisy v pohledu do ul. Celetné od Pražské brány.

V ul. Štupartské žádá Klub, aby loubí bylo přeloženo z památkově cenných domů na straně jižní na protější stranu Ungeltu, kde jsou domy méně významné a podobné úpravě spíše přístupné.

Velmi důrazně protestuje Klub proti rozšiřování Můstku bouráním domů U zlatého úlu a U Samsona, jako velmi cenných památek stavebních, a má za to, že i rozšíření na protější straně je nejen zbytečné, ale v dohledné době neproveditelné pro velký náklad, spojený s výkupem domů bouraných. Také rozšiřování ul. Provaznické považuje Klub za zbytečné, považuje ji za pouhou odlehčovací spojku pro pěší.

Klub trvá také rozhodně na zachování nynějšího útvaru vyústění ul. Kožní do Železné a protestuje proti jakémukoli rozšiřování.

Protestuje proti řezání nároží ul. Perlové a Národní třídy a žádá za úplné zachování tohoto domu Ullmannova, máje za to, že se uvolnění pasáže dá snáze provést otevřením loubí z nynějšího rohového krámu.

Klub žádá za zachování domu čp. 424 s loubím na Uhelném trhu, jakož i otevření loubí v domě čp. 429 v ul. Michalské a zachování domu čp. 513 bez rozšiřování vstupu do ul. Michalské, ježto právě toto vyústění ulice Michalské je zajímavý element přehledu uličního.

Domácí rada protestuje proti bourání domu čp. 342 (kavárna Union) a žádá, aby závadám komunikačním, hlavně pro pěší, čeleno bylo prodloužením nedávno zřízeného loubí v domě Kleinhamplově jako postači-

teľným, tím spíše, že se v těchto místech navrhuje tři pasáže.

Také proti bourání domu u Šedivých čp. 350 rozhodně protestuje, trvaje na zachování nynějšího stavu této křižovatkou, ježž protější nároží čp. 355 se zachovává podle vyloučeného plánu.

Skupina Konviktu není v plánu zřetelně vyznačena jako zachovávaná, ac na její chránění musí Klub bezvýhradně trvati, při čemž žádá zároveň zachování domu čp. 309 (nároží Bartolomějské ulice a Perštýna) s architektonickým vyřešením připojení na dům čp. 349.

Stejně důrazně trvá Klub na zachování budovy policejního ředitelství a žádá, aby rozšíření ul. Karoliny Světlé vedlo se na protější straně, pro polohu ulice příznivější, ježto bližší severnímu lomu a v objektech méně významných.

Rozšíření krátké, bezvýznamné ul. Krocínovy na 22 m je úplně pochybené, stejně jako uzavření ul. Divadelní, jímž se poškozuje polovina uliční velmi cenného domu Wiehlova, čp. 1032, s vestibulem zdobeným Myslbekovými plastikami a s Tulkovými sgrafitty, jenom proto, že se provádí výšková korektura, úplné zbytečná, pokračování ul. Divadelní zasypáním jejím do úrovně Masarykova nábřeží, jako ochrana proti velké vodě, ac tím celá řada domů přijde o nynější přízemky a změnou čáry východní strany náměstí při ul. Betlemské ztratí domy skoro úplně dvory.

Klub protestuje také proti nové úplně zbytečné a nevhodné úpravě okolí kaple sv. Kříže, ježto nynější stav podle návrhu Wachamannova je zajímavý a časný příklad regulačního řešení v zájmu památkovém.

Velmi důrazně a rozhodně musí Klub žádati, aby dům Pachtovský čp. 208 byl zachován celý, i ostatní skupina objektů Haasových až k ul. Liliové, při čemž žádá za zrušení zbytečně navrhovaného loubí v domě u Vořechovských čp. 219, velmi pietně opraveném.

Velmi nejasně se vyjadřuje plán o území Bořova, kde není nijak patno, zdali, co a jak se zachovává.

ANKETA O PŘEMÍSTĚNÍ DIENZENHOFFEROVA PAVILONU,

konaná dne 30. října 1928 v budově filosofické fakulty v Praze.

Jednání zahájil předseda prof. V. Birnbaum:

Vážené dámy a pánové! Domácí rada Klubu za Starou Prahu byla opět nucena uchopiti se tohoto prostředku veřejné ankety, kterého se chápé nerada, poněvadž je to vždy jen v případech zvláště kritických. Jedna taková anketa týkala se provisorní zdi chrámu sv. Víta a druhá, zvláště důležitá, týkala se otázky Ovocného trhu. Nyní znovu Klub za Starou Prahu svolává anketu v záležitosti Dienzenhoferova pavilonu. Myslím, že není potřebí, abych obšírně vykládal, ac tu jde. Jde hlavně o to, aby, jak ukáží referenti, bez nutné potřeby bylo zničeno dílo architekta, který je nejen jedním z nejlepších našich architektů, ale i — a to myslím, můžeme říci bez jakéhokoliv provinciální ješitnosti — jedním z největších architektů barokních vůbec. Myslím, že těžko dnes lze si představit, že by v některém jiném velikém a umělecky tak důležitém městě bořili památky svých velikých architektů, na př. že by v Římě zničili nějakou architekturu Bramantovu, Michelangelovu, Borrominiovu atd., nebo že by ve Vídni zničili něco od Fischera z Erlachu a Hildebranda, nebo že by se něco takového stalo v Paříži atd. Proto bylo by tím truchlivější, kdyby k něčemu podobnému

došlo u nás. Máme přece snahu býti na evropské kulturní úrovni a také rádi si říkáme, že na této kulturní úrovni se nalézáme. Podle známého »noblesse oblige« možno také říci, že kulturnost zavazuje, a to především k tomu, aby se neničilo — zvláště když toho není nutná potřeba — takové památky, jež vskutku jsou památkami vysoce cennými.

Proto, aby se takovému dílu zkázy, je-li to ještě možno, předešlo, svolala domácí rada Klubu za Starou Prahu tuto anketu. Dovolují si srdečně přivítati všechny, kteří se na ni dostavili, zvláště zástupce úřadů, zástupce korporací, jakož i jednotlivce a prosím, aby naše důvody spravedlivě uvážili a uznají-li je za správné, o čemž nepochybují, aby nás v této tak důležité akci podpořovali. Sím zahajují anketu a udělují nejprve slovo dru Zd. Wirthovi, který promluví o historické a umělecké ceně pavilonu.

Dr. Zdeněk Wirth:

Klub za Starou Prahu již po druhé přistupuje k tomu, aby hájil tak řečený Dienzenhoferův pavilon na Smíchově. Po prvé bylo to v roce 1905, když šlo o úpravu okolí pavilonu, ale kdy bohužel nepodařilo se realizovati návrh Klubu, vypracovaný arch. P. Janá-

Obr. 1. Dienenzhoferův pavilon na Smíchově.

Pohled s nábřeží na bývalé zahradní průčelí.

kem. Po druhé děje se tak letos, kdy jde již o bytí a nebytí této významné památky. Bylo mně uloženo, abych několika slovy a obrázky vylíčil historický a umělecký význam této budovy, hlavně abych osvětlil okolí, ve kterém stojí a stála, i všechno to, co předcházelo, než došlo k dnešnímu stavu.

Víte všichni, že krajina za Újezdskou branou, kam se rozšířila Malá Strana přičiněním Karlovým v druhé polovině XIV. století, byla vlastně venkovem, periferií, a to tím odlehlejším venkovem, čím jdeme v historii dále zpět. Pokud můžeme z dosti řídkých zpráv sledovat, byla tu odedávna osada o několika číslech s kostelem sv. Filipa a Jakuba. Směrem k řece a také směrem k dnešní cestě zbraslavské rozkládala se tehdy skupina budov, zahrad i polí kláštera Kartuziánského, který byl husity, když se 1420 tudy valili z Prahy na zbraslavský klášter, úplně zničen a v následujících stoletích zmizel úplně s povrchu. Na tomto místě, zabraném hlavně poli a zahradami, začala se pak od XVI. století rozvíjeti pražská villegiatura. Máme na tuto krajinu pohledy až z konce XVII. století, ale do naší doby zachovaly se i starší budovy. V době vzniku D. pavilonu bylo tu několik velikých zahrad šlechticů a bohatých měšťanů s letohrádky a z nich umělecky zvláště vynikaly renaissance luthaus rožmberský, zahrada eggenberská z první polovice XVII. století, pozdější slavatovská, jejíž medvědí fontána dosud stojí v parku před kasárnami Štefanikovými, a konečně vlastní vila pražského architekta Kiliána Ignáce Dienenzhofera, založená v roce 1722 a dnes Portheimkou zvaná. Utěšená tato skupina zahrad a letohrádků objevuje se ještě skoro beze změny na líbezných prospektech Prahy klasicistní a empírové v systém koloritu letní přírody a v přesné kresbě detailů a knižní průvodci Prahou z počátku XIX. století dovedou květnatými slovy vyprávěti nejen o nádhře těchto zahrad, zejména Bouquoyky, jdoucí až k řece, kde ozdobné čluny přijímají společnost k vodní projížďce, ale i o zabranských tanečních lidových a zájezdních hospodách formanských na Knížecí a Plzeňce.

V tomto idyllickém okolí, kterému rámcem tvořila Vltava s travnatými, stromy ozdobenými břehy mírné k vodě klesajícími a ještě neopevňenými, zřídli si v r. 1735 Jesuité z konviktu sv. Bartoloměje na Starém městě Pražském villegiaturu pro své gymnasiální chovance. Skoupivše několik menších zahrad, vytvořili na nich veliký, geometricky rozčleněný park s jednopatrovým pavilonem ve střední podélné ose postaveným, jehož hlavní průčelí do parku hledící ozdobili

relieфом sv. Bartoloměje a letopočtem vzniku. Pavilon, stavba poměrně drobná, je vynikající dílo pražského baroka. Její hmota, obrys a všechny rozměry, střídání členění jejích ploch a celková ušlechtilost jejího zjevu ukazují na projektanta vynikajícího a tradice, jež se vytvořila od konce let devadesátých, kdy pražský barok se stal předmětem studia i uměleckého napodobení, neváhala jej přikrknouti mistru baroka Kiliánu Ignáci Dienenzhoferovi, ač není pro to dosud přímých dokladů zejména archivních a ač šlo při tomto určení spíše o instinktivní dojem. Pokoušme-li se však dodatečně nalézt pro autorství mladšího Dienenzhofera důvody, nenarážíme na věcné rozpory, ba naopak nacházíme v jeho činnosti i ve formovém jeho slovníku nápadné shody. Kilián Ignác Dienenzhofer vrátil se po uměleckém vandru v cizině k otci do Prahy kolem roku 1720 a vytvořil do roku 1735, kdy vznikl pavilon na jesuitské zahradě, řadu výborných staveb a to v tempu a v mnohosti, jež charakterisují geniální nadání, ohnivý temperament a přemíru uměleckých myšlenek, které se vybějí překotně, bez opakování a bez rozměňování. Po Americce, rozkošném sídle mladšího Michny z Vacínova na Novém městě Pražském, která byla prvním dílem mistrovým po návratu a silně svědčí o čerstvých ještě reminiscencích na francouzské hôtely svým drobným cour d'honneur a dispozicí zahrad, následují rychle za sebou nebo současně se provádějí: poutní kostel v Nicově, klášterní kostel sv. Jana Nepomuckého a nová fačáda kapucinské Loretty na Hradčanech, vlastní vila na Smíchově, kostely v Počáplech a u pražských Alžbětinek, klášterní chrám ve Slezském Wahlstattu, přestavba kostela a konventu sv. Bartoloměje a semináře sv. Václava na Starém městě, projekt na kostel přeštický, klášterní kostely sv. Karla Boromejského a Skalka na Novém a sv. Mikuláše na Starém městě, stavba Invalidovny, kláštera ursulinského v Kutné Hoře, farního kostela karlovarského, drobného kostelíka poutního v Dobré Vodě u Českých Budějovic a mohutného konventu kláštera kladrubského.

Tato úžasná činnost, vpadající in medias res takřka hned po sestupu s cestovního kočáru, obsahuje i vztahy mistrovky k jesuitskému konviktu sv. Bartoloměje několik málo let před vznikem našeho pavilonu; není v tom dosti pádný důvod pro autorství Dienenzhoferovo, když jinak architektonické formy zmíněné stavby i v detailu se úplně shodují s charakteristickými tvary v půdoryse, s motivy kompozičními i s formami dekorace na jeho výtvorech předcházejících? Bud' jak

bud', před tak řečeným Dienzenhoferovým pavilonem jesuitské zahrady smíchovské stojíme tvářív v tvář vysoké umělecké hodnotě a odborná literatura domácí i cizojazyčná neopomine nikdy uvést tuto budovu, přes její drobné rozměry a nenápadnost, mezi nejvýznamnějšími památkami pražského baroka vůbec i díla Kiliana Ignáce Dienzenhofera zvláště.

Pavilon, který se stává teprve dnes pro boj, jenž se vede o jeho bytí a nebytí, předmětem živého zájmu, nese sloužil dlouho po vystavění svému původnímu účelu. Park chovanců konviktu byl proměněn v roce 1775 v botanickou zahradu pražské university a domek stal se bytem jejího ředitele a umístěna tu i botanická posluchárna a depôt pro herbář. Botanickému badání sloužila pak zahrada, jež byla ještě v roce 1835 rozšířena o sousední zahradu kounickou, až do roku 1898. Tehdy byla získána pro university Společenská zahrada na Slupi, smíchovské zahrada byla zrušena, její plocha po vystavění nábržeňní zdi zaspána, stromy až na několik vykáceny a na místě vysokou zdí ohrazeného vědeckého zátíší s bujnou vegetací, jež zahrnovala i exota, povstalo šablonovitě náměstí s trávničky a okrasnými keři. Při této úpravě, jež byla úplně skončena až těsně před světovou válkou, dostalo se krásnému pavilonu Dienzenhoferovu nejhoršího ponížení. Projekt, který vedl nábržeňní komunikaci těsně podél jeho hlavního průčelí ve vyšší kordonové římsy prvního patra a ponechal jen zadní průčelí, k řece obrácené, volně, zbvail sličný dům potřebného prostředí a odsoudil jej k živoření. Nic nebyla tehdy platna snaha našeho Klubu, který — projektem člena architekta Pavla Janáka — navrhoval k jeho záchraně vyhnuti komunikace za pavilonem v eliptické křivce a vytracení vyššího terénu nábržeňí proti podběžní formou mušlovitou, upravenou parkově jako vhodné pozadí pavilonu; nešťastné řešení kolem pavilonu bylo provedeno. A nyní hrozí mu dokonce úplný zánik.

Pro náš Klub je velmi často hájení nějakého objektu buďto záležitostí citovou, což je plus v duchové organizaci moderní člověka proti lidem dřívějších století, nebo otázkou jiného druhu, na př. že objekt je nutno udržeti pro jeho situaci nebo jako architektonické měřítko nebo pro celistvost určitého prostoru, nebo jako regulační objekt velikého významu nebo pro jeho silhouetu atd. Dnes při svých snahách o zachování tohoto díla můžeme se odvolati jen a jen na skutečné a vysoké umění, k dějinám architektury v Praze a v naší zemi. Zde neplatí fráze, proti nám užívaná, že Klub hájí každou chalupu, naše argumenty jsou příliš pádné a srozumitelné, a kdo se před touto budovou zastaví, každý, i laik, musí její architektonickou krásou býti jat, zrovna tak jako veškerou její jednoduhostí.

Min. rada Schwarzer: Vážené shromáždění! Dr. Wirth se zmínil o umělecké a historické hodnotě Dienzenhoferova pavilonu a o tom, že jest jeho existence ohrožena. Vážení, jeho existence není snad ohrožena jeho špatným stavebním stavem. Z plánu o zaměření, který je asi z roku 1905, i z podrobné prohlídky pavilonu zevně i uvnitř sezнали byste, že je ve stavu výborném, že tam nejsou nějaké tmavé, vlhké kouty, které by snad byly škodlivé zdraví, nýbrž že jsou tam místnosti vzorné, je i moderní díla často nemají tu výšku místností a světlost, kterou má pavilon. Není to tedy nějaká stará barabizna, která by byla zrala pro krumpáč, nýbrž je to výborně zachovaná pohádka — mizka říci.

Tento pavilon je, jak již bylo řečeno, nyní ohrožen mostem; vlastně ani ne mostem samým, poněvadž most by měl dosti místa vedle pavilonu na jedné nebo druhé straně, nýbrž je to nešťastná trača mostu, a proto dovolte, abych poněkud blíže se touto tračou zabýval. Trača mostu, kterému se dříve říkalo most z Myslíkovy ulice, má už svou dvacetiletou historii. Bylo to asi roku 1909, kdy městská rada se usnesla k naléhavým opětovným žádostem obce smíchovské, že nebude stavěti další most na Smíchov. Byl to následek bývalého antagonismu mezi městem Prahou a městy sousedními. Tento antagonismus však měl své osudné následky. V pětácti letech bylo povoleno zastavění části botanické zahrady, a to bloku mezi ulicí Jakubskou a sadovým náměstím, novými činžovními domy; netrvalo dlouho a také na pražském břehu byly postaveny na místě Bubenického ohrady veliké činžovní domy mezi prodlouženou ulicí Myslíkovou a Riegrovým náměstím. Tím vlastně byl proveden první útok na Dienzenhoferův pavilon v tom smyslu, že trača dřívějšího mostu, která byla projektována v prodloužení ulice Myslíkovy, nebyla nadále možná, poněvadž ústila na jedné straně, na straně smíchovské, přímo do bloku domů, a na straně pražské byla obstavena činžovními domy, takže nedovolovala žádného předmostí. Netrvalo opět dlouho a vyskytly se práce pro splavnění Vltavy uvnitř Prahy a obec pražská — myslím, že to bylo roku 1912 — rozhodla se současně s těmito stavbami, které prováděla kanalisační komise, vystavěti dva pobřežní pilíře v ose Myslíkovy ulice na blok mezi ulicí Jakubskou a náměstím. Tedy přes to, že situace mostu byla vlastně už znesnadněna, byly tyto dva pilíře značným nákladem postaveny. Bylo také vyřešeno na straně pražské probouráním mlynů Šitkových, aby byl učiněn přístup z ulice Myslíkovy přímo na most. Pak přišla světová válka a celá věc byla odložena.

Po válce nastaly jiné názory a celá otázka byla postavena na širší basi. Byl vypracován regulační plán okolí, z kteréhožto plánu vysvítalo, že musíme klásti přísnější požadavky na situování mostu, než se to dělo dříve. Ukázalo se, že most nesmí býti pouhým prodloužením ulice přes řeku, nýbrž že vyžadujeme nyní, aby most měl na obou stranách předmostí, to jest prostranství, na kterých by se komunikace, než přejdou přes most, mohly rozvésti, poněvadž před každým mostem nastává křížení dvou hlavních komunikací, jedné příčné a druhé podél nábržeňí, kteréžto se musí děti na větším prostranství, aby nebylo nebezpečné. Projekt mostu přes oba již postavené pilíře byl bez předmostí, ale měl tu výhodu, že jeho nivellela mohla býti o něco nižší, poněvadž byl ve spodní vodě jez Šitkovského, tedy nad hladinou, která je asi o 1.30 m nižší než hladina nad jezem, což je velmi výhodné k snadnému nástupu na most. Bylo rozhodnuto, že se má projektovati nový most z náměstí Riegrova na náměstí t. zv. Dienzenhoferova sadu. Nový projekt kladl most v prodloužení ulice Resslerovy a mířil na ulici Fibichovu. Tento projekt nedotýkal se nikterak Dienzenhoferova pavilonu, avšak měl nevýhodu, že nedovoloval snadné spojení na dálkovou komunikaci košířskou přes Plzeňskou třídu, takže od této trasy bylo upuštěno.

Třetí projekt byl sdělen s hlediska dálkových komunikací, a sice má ústíti do ulice v Botanice a probouráním bloku, ve kterém stojí průmyslová škola, má dospěti k dálkové třídě Plzeňské. Na straně pražské má vycházeti tento most ze středu náměstí Riegrova a nešťastnou náhodou jde zrovna tato osa přes Dien-

Obr. 2. Dienzenhoferův pavilon na Smíchově.

Pohled na průčelí k Vltavě na počátku roku 1929.

zenhoferův pavilon. Jelikož tato trať zasahovala i do různých úprav nábřežních, které byly provedeny již r. 1912 a 1913, vyžádala si městská rada dobrozdání čtyř vodních úřadů, které prováděly tamní stavby a měly zájem na této věci, a to státní správy pojiční, ředitelství pro stavbu vodních cest, plavebního úřadu a kanceláře pro úpravu Vltavy. Dobrozdání, které tyto čtyři úřady k traťe mostu městské radě podaly, je velmi obsírné a je podepřeno několika důvody. Předně bylo vytýkáno novému projektu, že ruší veškeré nábřežní úpravy, které před krátkou dobou byly provedeny v jeho okolí, dále že přetíná Nábřežní ulici na Smíchově vůbec, takže její kontinuita úplně mizí, ačkoliv má veliký význam komunikační, poněvadž odlehčuje frekvenci nábřeží. Dále bylo výtčeno, že přechod výškový od nivellety mostu na nynější nábřeží Legií u těchto dvou bloků rohových je příliš náhlý, dále že ruší příjezdnou rampu na celé podběží i náplavku s rampami. Dále, že jeho klenby jsou šikmo položeny na pilíře, a naposled, že ruší vůbec Dienzenhoferův pavilon. Městská rada však nepřihlédla k těmto důvodům a námitkám a předložila k vodoprávnímu řízení roku 1927 tutéž trať mostu. Bohužel při vodoprávním řízení nemohlo být dosaženo pronikavých změn, a to proto, poněvadž přesunutí traťe, byť jenom na jednom břehu, smíchovském, o přibližně 50 metrů, vyžadovalo by nový projekt a vodoprávní úřady mohly jednat pouze o předloženém projektu a nikoliv o projektu, který nebyl graficky komisi předložen. Tím se stalo, že byly vyslechnuty pouze námitky proti předloženému projektu a že o jiné traťe nebylo jednáno.

Jmenované čtyři úřady se nespokojily jenom písemným dobrozdáním, nýbrž předložily městské radě i náčrt, jak by se měla osa mostu na straně smíchovské posunouti, aby všechny vyjmenované nevýhody byly odstraněny a tím aby také Dienzenhoferův pavilon byl zachován. Při řízení podařilo se pouze prosadit překlenutí podběží, aby tak zůstala zachována Nábřežní třída se všemi stavbami i s náplavkou, ale nepodařilo se prosadit, aby byl zachován pavilon v nynější poloze.

Při vodoprávním řízení se však zástupci obce pražské zavázali, že pavilon bude přenesen a v plánech bylo naznačeno místo, kam má být přesunut, a to ve vodorovném směru po podběží od malého sádku, který stojí poněkud jižněji od dnešní polohy pavilonu, kde by tvořil pendant k budově kanalisační ko-

mise, která stojí na straně severní. Pro zachování traťe přes pavilon byl uveden pouze jediný důvod a to ten, že pohled z Resslerovy ulice na most, který je přibližně rovnoběžný s dolní částí Resslerovy ulice podle úředního návrhu, při posunutí osy na straně smíchovské by byl šikmý.

Nemohu uznati takový důvod za postačující, poněvadž pohledy na most s nábřeží jsou všechny šikmé, kolmý jest jenom pohled z řeky a ne s nábřeží. Avšak vodoprávní nález byl vydán a stavba mostu byla po stránce vodoprávní povolena, poněvadž vodoprávní úřad vzal ohled pouze na poměry vodní, na vodní oprávnění a vodní zájmy. Obec pražská dokonce obsahlým dobrozdáním profesora dra Bechyně dokázala možnost a prospěšnost přemístění pavilonu. Tím více byla veřejnost překvapena zprávou, že Dienzenhoferův pavilon má být zbořen, poněvadž při řízení úředním o tom nebylo vůbec řeči.

Táží se, má nynější trať mostu opravdu takové výhody, aby se nemusil respektovati Dienzenhoferův pavilon? A dovozují dále: má-li takové výhody, pak jistě za to stojí, aby se přikročilo k přesunutí pavilonu tak, jak bylo při úředním řízení slibováno. Nehledí-li se ani k ceně historické, ani k ceně umělecké této stavby, má pavilon i cenu materiální i cenu stavební jako budova obyvatelná, jako budova se vzornými místnostmi, a myslím, že i tato cena zasluhuje a je taková, aby pavilon byl přemístěn. O způsobu, jakým se máme domáhati tohoto přesunutí nebo vůbec zachránny pavilonu, promluví řečník po mně. (Potlesk.)

Architekt inž. K. P e c c á n e k:

Vážený pánové, já bych jenom několik slov řekl o tom, jakým způsobem měl Státní památkový úřad příležitost obhajovati své stanovisko při komisionálních řízeních.

Bylo to především 26. října 1927, kdy konána byla první komise, svolaná Zemskou správou politickou (vodoprávní) ohledně stavby mostu.

Při ní zástupce památkového úřadu podal vyjádření, které dosud nepozbylo platnosti, a to ve všech bodech:

I. Projekt vyústění nového mostu odstraňuje Dienzenhoferův pavilon na Smíchově a přemísťuje jej směrem jižním pod novou rampu. Ačkoliv je přemístění součástí projektu, není dokázáno projektem, že přemístění celé památky bez jejího poškození je možné.

Po této stránce je návrh neúplný a potřebuje doplnění, aby mohlo k němu být vůbec zaujato stanovisko.

2. Podle názoru Památkového úřadu není dále projektem prokázáno, že přemístění pavilonu je nevyhnutelné. Naopak veliké náklady přemístění a pochybnost o technické jeho možnosti mluví pro to, aby trať mostu z Resselovy ulice byla přeložena při vyústění na straně smíchovské směrem jižním proti vodě, tak aby vyústil na straně smíchovské nad Dienzenhoferovým pavilonem.

Při pokračování této komise dne 16. listopadu 1927 zástupci památkových korporací (Státního památkového úřadu a Památkového sboru hlav. města Prahy) podali stejné vyjádření rovněž protokolárně.

3. Státní regulační komise sděluje přípisem č. j. 1586.27 ze dne 7. listopadu 1927, že se počítá s přenesení pavilonu na podběží do osy Fibichovy ulice.

4. 13. prosince 1927 vydala na podkladě zmíněných komisí Zemská správa politická nálež č. j. 447.518/27, jimž se s odvoláním na posudek prof. techn. dra Bechyně připouští trať nového mostu přes Dienzenhoferův pavilon a přenesení tohoto do míst někdejšího mlýna Pardubova.

5. Po doručení opisu tétož nálezu dne 16. ledna 1928 podává Státní památkový úřad proti tomuto nálezu odvolání k ministerstvu zemědělství s poukazem, že posudek prof. Bechyně je povšechného rázu a že pro jistotu je lépe posunouti trať mostu k jihu. Také se doporučuje doplnění projektu mostu návrhem a výpočty na přenesení pavilonu.

6. Dne 23. ledna 1928 městský stavební úřad žádá za sdělení námětů k přenesení pavilonu. Státní památkový úřad odpovídá, že nepovažuje otázku přemístění zatím za aktuální a že nutno vyčkatí výsledku odvolání k ministerstvu zemědělství.

7. Dne 25. února 1928 Památkový sbor k těmž přípisu odpovídá, že navrhuje soutěž na získání nejlepšího návrhu způsobu přemístění.

8. Dne 6. února — tedy před tím — 1928 městská rada vypisuje komisi na 15. února 1928 na vyhledání příštího místa pavilonu.

Při komisi dne 15. února bylo uvažováno o místě, kam by eventuálně pavilon mohl být přenesen. Této komisi jsem byl přítomen a pokud se pamatuji, nedošlo ani k protokolárním zápisu. Bylo uvažováno o přemístění na náplavku nebo o zdvžení pavilonu do sadů Dienzenhoferových. Tenkrát se řeklo, že věc bude ještě uvážena, a to státní regulační komisí. Pokud vím, nebyl dosud situační náčrt, ani jiný návrh předložen k projednání.

9. Dne 3. května 1928 oznamuje Zemská správa politická, že ministerstvo zemědělství zamítlo odvolání Státního památkového úřadu pro nedostatek legitimacy a zároveň zrušilo onen odstavec výnosu Zemské správy politické, který se týká Dienzenhoferova pavilonu (ad 4. uvedeného), a to s odůvodněním, že nespočívá v zákonu vodoprávním.

Ministerstvo zemědělství odkazuje jednání o Dienzenhoferův pavilon do kompetence stavebních úřadů a Památkový úřad na jednání s těmito úřady.

10. Magistrátní komise dne 8. října 1928.

Hospodářský referát žádá za zboření Dienzenhoferova pavilonu. Zástupci památkových korporací shrnují dosavadní jednání, protestují proti zboření Dienzenhoferova pavilonu a žádají za projekt na jeho přenesení.

11. Komise ze dne 11. října 1928 týkala se úpravy

náběží po stránce vodoprávní a nikoli vlastního pavilonu.

To je stručný přehled zákroků, které Památkový úřad mohl v této věci učiniti. Ovšem vývojem věci byl postaven do trpné role a nyní uvažuje o možnosti přenesení pavilonu. Nutnost této úvahy byla úřadu ovšem jaksi vnučena. Dosud zůstává nevyřešena otázka, je-li technicky možno přenést pavilon bez všeho riska. To ukáže teprve příští jednání, zejména s dobrými stavebními firmami, které by se chtěly tohoto obtížného, avšak pro technika tak čestného úkolu podjati.

Architekt Stieber: Vážené shromáždění! Byl jsem poněkud překvapen, když jsem byl panem tajemníkem požádán, abych v tak krátké době, která mně zbyla mezi vyzváním a dnešní schůzí, podal zprávu o problému, který se mně zdá být příliš obtížným a vážným, aby na základě krátké úvahy bylo možno přímo říci, je-li přemístění pavilonu prakticky možné či nikoliv. Že to možné jest, o tom není pochyby. Ovšem nelze brátí věc na lehkou váhu, s ohledem na náklad, snad s poukazem na to, což se v kruzích laických velmi často slyší, že v Americe se přemísť každý dům.

Vážení pánové a dámy, tak tomu není — co se v Americe přemísťuje, to jsou lehké konstrukce, které jsou vlastně postaveny takovým způsobem, aby jejich přemístění v budoucnosti bylo možné, nehledě k tomu, že objekty takové jsou docela nepatrné ceny umělecké, takže vlastně otázka jejich poškození je pouze otázku pojistky. Těm lidem prostě na tom nezáleží, jestli takový dům, který jest přemísťován, to nevydrží. Avšak před zcela jiným problémem stojíme my, když přemýšlíme o přemístění Dienzenhoferova pavilonu. První a základní podmínka takového přemístění jest, že bezpečnost zachování objektu musí být stoprocentní. To znamená, že by bylo potřeba vytvořiti takové podmínky, aby zhroutil se objektu bylo prostě nemožno. Ze to možné je, dokazují případy, které provádíme velmi často při zdejších stavbách podchycováním starých objektů a mimo nějakou objektivní se trhlinky se skutečně tomu objektu nic nestane, a i když nastane nějaká deformace, přece jen katastrofa zůstává zde téměř vyloučena. Celý tento problém nebudu rozepisovati vědecky, poněvadž přítomní technické mně dají za pravdu, že bez konkrétních čísel a výpočtů lze se vyjadřovati jen velmi opatrně, nehledě k tomu, že přítomní laikové to stráví daleko lépe, když se dotknou věci jen v hrubých rysech, než kdybych přišel s výpočty, které přirozeně nemohou sledovati, nehledě k tomu, že nezbylo času, aby se podobné výpočty učinily.

Přemístění vyžaduje tři fáze pracovní. První bylo naprosté zabezpečení pavilonu proti zhroutilí, to znamená, že by se musil udelati rošt pravděpodobně železobetonový nebo kombinovaný se železem, který by netoliko nahradil dnešní tlak nebo reakci půdy, t. j. onu sílu, kterou zemina vzdoruje zatížení, nýbrž také čelil případným poruchám v tom případě, kdyby při transportu nastal nějaký ořez. Pokládám právě tu konstrukci, která má zneškodniti laicky řečeno překocení nebo prasknutí stavby, za mnohem obtížnější, než až dosud odborníky bylo uvažováno. Nicméně není pochyby o tom, že se taková konstrukce dá poříditi a myslím, že ani její náklad by nebyl nedostupný. Druhým úkolem technika by bylo, zjednotiti nový základ pro stavbu. Nemůžeme předpokládati, že po přemístění bude únosnost půdy stejná jako na tom místě, kde byl pavilon vybudován. Jest mnoho starých praž-

ských staveb, při nichž prostě nám náš technický rozum zůstane stát, vidíme-li, jak byly lehkověžně postaveny; stojí prostě na bahně a bůh sám ví, proč se dosud nezhroutily; kdybychom dnes měli podstoupiti jenom desetinu toho riska, které na sebe vzali naši předkové při mnohých nám velmi drahých budovách, pak bychom jistě velmi neklidně spali. V našem případě by šlo pravděpodobně o špatné základy, o nichž nejsem sice úplně informován, ale předpokládám, že nebudou lepší než kdekoliv jinde na vltavském břehu. Byla by to tedy pilotová deska, na kterou by se nová budova musila přenést, tedy deska spočívající na jehlách. I tento náklad se mi nezdá nedostupný, poněvadž celkem jde o malý objekt a myslím, že podobná práce by se dala vykonati za 200.000 Kč. Avšak obtížným úkolem podnikatele, který by se ujal této práce, by bylo přemístění, poněvadž by se musila vytvořiti dráha, po níž by se těžký objekt pohyboval. My dnes nemáme ani takových seriosních výpočtů, abychom mohli říci, jaká jest váha toho objektu. Nezabývali jsme se tím do detailů a je skutečně s politováním, že se tak nestalo dříve, poněvadž láska k tomu krásnému objektu by jistě leckterého technika svedla k tomu, aby se pokusil alespoň o soutěž myšlenkovou, jakým způsobem podobný transport provést.

Nejsou tu tedy snad jen normální obtíže, které záleží ve vyvinutí síly, které jest potřebí, abychom překonali tření a s veškerou obezřetností se postarali o stoprocentní bezpečnost při přemístění objektu, nýbrž hlavní obtíže jsou v terénu, který by bylo nutno po celé délce transportu upravit tak, aby se všude zjednal bezpečný základ pro stavbu. Nestane-li se tak, pak ovšem se může transport podařiti, ale není vyloučeno, ba bylo by pravděpodobno, že by cenné toto dílo vzalo zkázu.

Nechci děle unavovati a přednáseti o možnostech, jakým způsobem by se takové zabezpečení mělo státi, poněvadž to jest vlastně úkolem inženýrů a ani ne tak inženýra betonáře, jako inženýra mostaře, který by musil nejlevnější konstrukci vypočítati a všem uvedeným požadavkům vyhověti. Myslím, že každý si může udělati představu o obtížích a musí uznati, že není možno se lehce rozhodnouti, kam a jak daleko objekt přemístiti. (Potlesk.)

P ř e d s e d a : Tím jsou vyčerpány referáty, které byly předneseny za příčinou osvětlení této otázky. Děkuji srdečně všem pánům, kteří se těchto referátů ujali a otevíráám tím zároveň debatu a prosím, aby z technických důvodů každý, kdo se hlásí, laskavě uvedl své jméno, případně korporaci, kterou zastupuje.

P a n H o r á k : Vážené shromáždění! Procestoval jsem mnohé kraje, byl jsem v mnoha velkých městech, a proto mne velmi překvapilo, když jsem se dočetl v novinách, že pro záchranu památky, jako je Dienzenhoferův pavilon, musí náš Klub svolávat tuto anketu. Pánové, nejsem odborníkem, posuzuji tuto věc pouze se stanoviska krásy. Jaký je zde rozdíl mezi námi a cizinou, kde mají tak velikou úctu ke svým památkám! Nemohu prostě pochopiti, že pražské obyvatelstvo chová se k této věci tak netečně. Věřte, pánové, že jsem čekal, že dnes zde ten sál ani nestačí, myslil jsem, že na tuto výzvu se dostaví takový počet obyvatelstva, že to u těch činitelů, kteří s touto památkou — odpusťte mi to slovo — s takovým vandalismem chtějí naložiti, vzbudí respekt. Nemohu opravdu nalézt jiného výrazu, když vidím, jak cizina chrání své

památky, jak se s nimi chlubit a s jakou hrdostí je ukazuje cizincům. Klub za Starou Prahu rozvířil otázku, aby tato památka byla zachována. Najednou se dočítáme, že pavilon má býti přenesen. Jak pravím, jsem laikem, možná, že to půjde, ale řeknu, že jsem přesvědčen, jakmile během přemístění se ukáží trhliny, že se jednoduše řekne: nelze to zachovati — zboří se to a rum se odveze, a tak tato památka jednou pro vždy zmizí. Pánové, je toho potřebí? Pan ministerský rada Schwarzer naznačil přímo, že by bylo potřebí jisté odchylky u mostu. Bylo by to nějaké neštěstí, když jde o to, aby se zachovala taková památka? Nechápu, že dnes, když jde o takovou věc, jako je Dienzenhoferův pavilon, obecnostvo mlčí a ničeho si nevšímá. Je to hrozná netečnost, je to neucta k památce a umělci, který vytvořil něco takového, s čím se můžeme před cizinou chlubit. Dával bych na uvážení, zda by nebylo možno rozvířiti tuto otázku tím, že by se pozvala širší veřejnost? Noviny by se o tom rozepsaly a myslím, odsoudili-li veřejnost tento vandalismus, že snad se nám přece jen podaří tuto památku udržeti. Prosim, odvolajte se na tu veřejnost, vyburcujte jí!

D r. S v o b o d a : Dámy a pánové! Promiňte mi, že začínám vlastně výtkou. Myslím, že Klub za Starou Prahu a Památkový úřad přicházejí s touto věcí opožděně. Myslím, že tyto věci se měly řešiti už do budoucnosti. Máme tolik památek, že je nutno určit, kterou památku je absolutně nutno pro všechny časy uchrániti a kterou památku konec konců musíme ve Velké Praze, kde jsou jiné poměry, modernímu životu obětovati. Jestliže Památkový úřad a Klub za Starou Prahu uznávají tento pavilon za významnou památku, kterou máme chrániti, měly tuto akci rozvinouti dříve, včtyž již předředníci mluvili o tom, že památka tato byla již dříve ohrožena, že měla býti obětována. Tato letargie měla za následek, že městská rada se usnesla kategoriicky na tom, aby pavilon byl zbořen. Dr. Wirth říkal, že citlivost je zde hlavní věcí. Ano, ale jen u kumštýřů a jejich přátel. Veřejnost té citlivosti nemá, u veřejnosti rozhodují rozumové a jiné důvody. Tedy je to jen úzký kroužek nás, ale my toho neuchráníme a nezměníme. Proto prosím, aby podobné věci byly vždy předem řešeny, abychom si vymezili napřed, co budeme chránit a pak také, abychom k tomu kategoriicky pracovali. Je zde konkrétní návrh, abychom pavilon zachránili. Bylo by nesprávné tvrditi, že městská rada nevychází z porozumění. To byste jí křivdili. Račte uvážiti, že Smíchov dnes už je centrem Prahy a že městská rada byla dovedena k svému rozhodnutí neštěstím, které se stalo na Palackého mostě. Palackého most je dnes překrven a není komunikačně použitelný. Tedy nechceme-li Prahu ostouzeti před cizinou, že nemáme dostatečné komunikace, musíme ke stavbě nového mostu bezodkladně přistoupiti. Proto je to urychlené tempo, ve kterém je nebezpečí, že mu padne pavilon za obět. Je správné, že trača mostu mohla býti přesunuta, ale to všechno dnes už nemůžeme uvažovati. Fakt je, že je to schváleno a městská rada již o tom uvažovala, aby pavilon byl přemístěn. Lituji, že z Vašich řad nepřišel odborník, který by to byl podchytil a přinesl příslušný návrh. Pánové, měli jste z Vašeho kruhu navázati jednání a předložiti městské radě konkrétní návrh, že chcete pavilon přemístiti. Ovšem upozorňuji, že městská rada je před rozhodnutím přenést pavilon na cizí pozemek, na pozemek státní. Ta věc vyžaduje právníckého projednání a tu zase by bylo dobře, aby Památkový úřad otočil na

státní úřady, aby přispěly obci ku pomoci. Apel na veřejnost nám málo pomůže, poněvadž Palackého most znamená ohrožování obecnosti. Bud' to byste se musili usnésti a na městskou radu vznést apel, aby nový most posunula (ale já řeknu za svoji osobu, že to není možné, že je pozdě) a pak byste musili přinést konkrétní návrh na přemístění pavilonu a výpočet nákladů a potom se pokusit u státních úřadů, aby Vám vyšly vstříc a povolily Vám umístění pavilonu na státním pozemku.

Předseda Památkového sboru hl. města Prahy dr. P o l i t z e r: Vážené dámy a pánové, dovolte, abych řekl několik slov jako předseda Památkového sboru hlavního města Prahy a člen zastupitelstva. Kladu především důraz na to, že nejsem členem městské rady, kde se o této věci jednalo, že však jsem o věci informován a dovolte, abych především konstatoval, že my všichni, kteří chceme památku zachovati, kteří jsme po té citové stránce za jedno, jistě nepotřebujeme ujišťovati se a také nemůžeme ode mne očekávat, že vás budu ujišťovati, že mou snahou bude učinit všechno, aby památka byla zachována. (Výborně!) Já jsem mužem konkrétního jednání a tu si musíme ujasnit, co je za daných poměrů možno a jaké kroky mají se dít. Burcování veřejnosti, dámy a pánové, je marné. Kdybyste svolali nějakou schůzi, bude to zase jen mluvení na prázdno. My musíme přikročiti k činu. Proto mám za to, že si musíme ujasnit, že jde zde o dva problémy a to především o problém trasy mostu a za druhé o problém přemístění. Jakmile pronikly první zprávy o tom, že jde o zboření Dienzenhoferova pavilonu, mluvil jsem s mnoha členy městské rady a hleděl jsem je přesvědčiti o tom, o čem jsem my zde všichni přesvědčeni, jaká by to byla kulturní a umělecká škoda, ba jaká by to byla přímo osuda. (Výborně!) Mluvil jsem o té »bestia triumfans«, která by vyžadovala zase nového Mrštika. Reklo se mi: »Most se musí v nejbližší době postaviti. Tu odpovědnost máme my po těch neštěstích, která se stala a chce-li mluvití proti tomu, dobře, ale musí jíti na schůzi a tam své stanovisko obhájit, ale uvidíš, že to neobhájíš!« Dámy a pánové, tuto situaci musíme si uvědomiti. Já uznávám, že by bylo nejlépe, kdyby traça mostu se volila jiná, než jaká je a že v tomto směru bylo by možno působiti. Klub za Starou Prahu je jistě jedním z povolanych činitelů, aby se této myšlenky ujal, ale zase musím říci, že pouhé podání žádosti nerozhoduje ještě o té věci, nýbrž musíme počítati se všemi eventualitami a také s tou eventualitou, že se nám řekne: Dobře, ale pak musí přijíti zase studování nové trasy. To bude zase znamenati oddálení stavby mostu. A proto se najdou zase znalci a interesenti, kteří budou zase trvati na té trase, jak byla nyní schválena. Počítaje se střízlivě, dámy a pánové, nebylo tak docela správné, co dělalo ministerstvo zemědělství. My právníci tomu říkáme, že šlo ultra petum actio, pokud se týče jeho rozhodnutí o Dienzenhoferově pavilonu. Ale fakt je, že nad ministerstvo není dalšího opravného prostředku, poněvadž není legitimované strany. Musíme to přijmouti. Snad ovšem docela bona mente stala se tato taktická chyba, že se ve státnosti, která byla podávána z Památkového úřadu, mluvílo o nemožnosti přenesení. Nemělo se o tom tak mluvit. Když jsem říkal, že jsme se mohli pokusit aspoň o přenesení, bylo mi namítáno jedním z členů městské rady, který se touto otázkou zabýval: »To je všechno hezké, ale podle mých informací by to stálo 2 miliony Kč, a při

tom není záruky, že se to podaří.« Já řeknu, že dva miliony Kč je konečně dosti velký peníz, ale obětovali bychom jej rádi, kdyby byla záruka, že se to podaří.

Pan architekt Stieber nám naznačil zde věci, které vypadají hodně skepticky, ale při vši té skeptičnosti přece jen myslím, že by to za úvahy stálo a proto bych myslil, že by bylo dobře, kdyby Klub za Starou Prahu dal podnět k tomu, aby s urychlením byla vypsaná soutěž mezi architekty — především ideová — o otázce eventuálního přenesení Dienzenhoferova pavilonu, soutěž, která by ovšem také hned musila počítati aspoň s přibližným nákladem. Já sice vidím, že někteří přítomní pp. architekti a zejména inž. Schwarzer nad tím vrtí hlavou a že si jaksi od toho mnoho neslibují, ale já se táži, s čím konkrétnějším máme přijíti? Já chci o této věci mluvití v nejbližší schůzi sboru hlavního města Prahy a poukázati na všechny tyto otázky, ovšem podotýkám znovu, že nejsem členem městské rady, takže nemám přímého zářahu. Jistě že náš Památkový sbor jak dnes, tak i nadále bude se této otázce věnovati s plným porozuměním a se vším úsilím, jak tato otázka zasluhuje. Ale prosím, abyste hlavně nás podporovali konkrétními návrhy. Tedy nikoliv konáním nějakých dalších schůzí. Od těchto schůzí si mnoho neslibujte! Není to možné. Vidíte už z dnešní účasti, že pro tyto otázky je v naší veřejnosti málo pochopení. Tato věc byla přece dosti známa z novin. Kdyby byla svolána protestní schůze, že se oddaluje postavení mostu, jistě mohli bychom na té schůzi očekávati ohromnou účast a myslím, že eventuálně by tam bylo více pochopení pro otázky komunikační a materiální než pro tyto otázky, které nás zde sdružují. (Potlesk.)

Člen Národního shromáždění prof. inž. Z á h o r s k ý: Pane předsedo, dámy a pánové! Především prosím, abyste mne omluvili, že budu mluvit k věci, ke které by bylo vlastně dobře, kdybych promítal obrázky. Lituji velice, že nebylo dáno snad dosti příležitosti min. radovi Schwarzerovi, aby si pořídil některé diapozitivy, které by zde měly býti promítány. Velikost věci sama to vyžaduje. Vážené shromáždění, mám za to, že stojíme před takovou úlohou, která si přímo vynucuje, aby naše veřejnost, která se interesuje o takovéto problémy, byla pokud možno nejdůkladněji a meritorně informována. Správně bylo řečeno, že nestačí cit, že musí zůstatí také studená hlava. Dovolte proto, abych v této věci, velmi choulostivě, přednesl také několik slov, ačkoliv nevím, zda mně bude dosti dobře rozuměno, poněvadž nemám po ruce obrázky. Snad by bylo účelné, kdyby eventuálně v této přednášce bylo ještě jednou pokračováno, aby se mohlo veřejnosti ukázati, jak se došlo k nynější trase, která je městskou radou, respektive také i státní regulační komisí obhajována. Především je nutno konstatovati, že traça, která se dnes zastává, není zrovna nejšťastnější. Správně řekl min. rada Schwarzer, že po státním převratě jsme stáli před úlohou docela jinou než kdykoliv předtím. Po státním převratě jsme počali budovati Velkou Prahu, to znamená veliké město, které v příštích padesáti letech bude míti nejméně jeden milion pět set tisíc obyvatel. A tu si musíme přiznati, že komunikační systém, který máme dnes v Praze, absolutně nevyhovuje tomu, co bude žádatí příští Velká Praha. I když se nyní podíváme, jaké komunikační možnosti skýtala traça mostu, která byla, řekl bych, stabilisována až do ustavení státní regulační komise, musíme říci, že to bylo osudné, nešťastné

rozhodnutí, že měl být most postaven v prodloužení osy Myslíkovy ulice. Když se podíváme na nynější mosty, zejména od mostu Legií proti vodě, vidíme, že trať mostů mají vesměs takovou polohu, že vyhovuje pouze lokální potřebě. Jsou to zkrátka lokální mosty. Nejlépe to ukazuje most Palackého, který měl mít vlastně docela jinou funkci, než má dnes. My dnes funkci mostu Palackého nemůžeme měnit, poněvadž by to šlo do mnoha desítek milionů, kdybychom měli Palackého třídu upravovati. Nezbyvá tedy nic jiného než dívat se na Palackého most jako na most lokálního významu, který má právě navazovati na síť lokální, ale naproti tomu nám také musilo běžeti o vytvoření veliké transversály, která by se vyhnula středu města. Tomu zase nemohl vyhovovati most Palackého, poněvadž navazuje na komunikační síť, která překrývá střed města. Jedna možnost byla spojit státní silnici se silnicí černokosteckou traťou, která navazuje na Resslerovu třídu a která bohužel dotýká se Dienzenhoferova sadu. Neříkám již, že tím jest co ipso také vyřízen osud Dienzenhoferova pavilonu. Bylo tedy nutno nejprve rozhodnouti, zda má padnouti osa Myslíkovy ulice, či zda se má držeti. Zde skoro bych se měl přiznati, že stojím před tímto shromážděním jako spoluvinník, neboť jsem se postavil proti ose Myslíkovy ulice první. Bylo to v té době, když městská rada, vidíc se nucena odlehčiti co nejdříve Palackého mostu, požádala státní regulační komisi, aby připravila podmínky pro soutež mostu z Myslíkovy ulice. Tehdy jako profesor mostního stavitelství na technice byl jsem ve státní regulační komisi zvolen referentem v této sou-těži. Tehdy jsem referát k vypracování soutežních podmínek odmítl proto, že jsem byl vždy proti traťce mostu, jak byla předtím pojata, a řekl jsem, že nová velká Praha nejlépe dokazuje, že je nutno pro dálkovou komunikaci voliti osu novou. Státní regulační komise byla toho přesvědčena, že je to problém vážný a proto na místě samém věc studovala a přesvědčila se z dalšího procházení příslušného území, že nemůžeme trvati na ose mostu z ulice Myslíkovy. To byl první počátek a přiznávám, že státní regulační komise velmi podrobně se tímto problémem zabývala. Lituji velmi, že nemohu podati grafický důkaz vážnosti těch prací.

Konečně dospěli jsme k tomu, že zastávána byla trať, která se ocitla při vodoprávním řízení. Tu prošim, abych směl odbočiti. Chci říci, proč ministerstvo zemědělství nemohlo jednat jinak, než jak jednalo. Ministerstvo je pověřeno z usnesení ministerské rady tím, aby vykonávalo funkci vodoprávního úřadu. Nemá tedy ani právo, ani není kompetentní rozhodovati o věci, která není vodoprávní, nýbrž která je věcí regulační. Zde není kompetentní ministerstvo zemědělství, nýbrž ministerstvo veřejných prací. Na vodoprávním řízení o této traťce zastupoval jsem státní regulační komisi a dovozoval jsem, že ze všech těch traťců, která je předmětem vodoprávního řízení, je nejšťastnější. Ovšem sám jsem se postavil proti tomu, aby rušeno bylo to, co ve své zprávě vytýkal min. rada Schwarzer. Ta původní studie mostu skutečně rušila komunikaci pobřežní, která je velmi odlehčující linií a bude v budoucnosti ještě více. Tehdy, když jsem na vodoprávním řízení zastával trať, která se dotýká Dienzenhoferova pavilonu, učinil jsem prohlášení, že státní regulační komise rozhodla se pro tuto traťku jenom z té příčiny, poněvadž je přesvědčena o možnosti zachování Dienzenhoferova pavilonu, a že naopak přemístě-

ním pavilonu odčínáme to, co stalo se, řekl bych, z brutality doby, která předcházela. (Výborně!)

Dienzenhoferův pavilon mohl být přemístěn již dávno — o tom není sporu. První, kdo se nabídl tak učiniti, byl nebožtík inženýr Loos. Myslím, že kdybychom se byli tehdy vážně zabývali touto věcí — bylo to v době, kdy architekt Janák předložil o tom patřičnou studii — a kdybychom byli bývali tehdy reálně o myšlénce té uvažovali, že bychom byli vykonali velmi mnoho pro Dienzenhoferovo dílo, že byli bychom je dostali do prostředí, které mu patří vzhledem k jeho veliké ceně, neboť v té době, kdy začal dělat návrh architekt Janák, nebylo ještě té výškové diference, toho změněného niveau, které máme dnes v Dienzenhoferových sadech, a mohli jsme se beze všího odvážení přemístěti, aby s bývalým sadem Bukvojčtou to činilo pendant a byla by se učinila dispozice zahrady, takže by zahrada, která měla být kdysi zastavěna Patentním úřadem, byla dána k dispozici Památkovému úřadu.

Dnes, bohužel, stojíme před otázkou, kam pavilon přemístiti. Kdyby se to podařilo, měl by zajisté tento objekt daleko důstojněji umístění, než má dnes, poněvadž by se uplatnil s celou svou koncepcí a ne tak jako dnes, kdy je mrzačen zdi. Cítím se povoláným tvrditi, poněvadž přednáším teorii staveb, že přemístění možné je, troufal bych si tvrditi, že je to možné s matematickou jistotou, poněvadž k tomu máme prostředky a také by bylo smutné, kdyby český technik se chtěl přiznati, že to není možné. Ani architekt Stieber nikdy to tak nemínil, třebaže snad skepticky se na to díval, nýbrž správně řekl, že to není jen věcí technickou, ale také věcí hospodářskou. To měl jistě na mysli. Hospodářská hodnota, která musí být věnována na přemístění, musí být úměrná hodnotě umělecké této stavby. Jestliže tato stavba je takové unikum, a zajisté, že je, tedy se to také musí ukázat penízem, který věnujeme na ochranu té stavby (Výborně!), a pak, bude-li se to mhniti vážně, není sporu, že se najdou vážné projekty, které prokážou také možnost tohoto přemístění. A kdyby byl zde dán projekt pro přemístění a také naznačena cifra, která by nás informovala, jaká je ta hospodářská hodnota, možná, že bychom pak mohli uvažovati ještě jinak. Přiznávám totiž loyálně, že státní regulační komise nepovažuje tuto traťku za nejlepší. Měla také daleko dokonalejší studie, ale bohužel tyto studie byly spojeny s velikými oběťmi materiálními. Bylo totiž možno na př. opravdu ponechati prodlouženou traťku Resslerovy ulice za předpokladu, že by se odstranily ony dva domy, které při náběží jaksi uzavírají náměstí Riegrovo. Kdybychom tam nyní otevřeli nové předměstí, bylo by možno částečně zastaviti soliterou i náběží Riegrovo, aby se pomohlo patřičně architektonické formě tohoto předměstí. Ale tu se právě narazilo na překážku, že stojíme přede dvěma velmi hodnotnými objekty; vznikla tedy otázka, zda skutečně v dohledné době je to uskutečnitelné. Kdybychom totiž pouze prodloužovali Resslerovu ulici a nic nevykonali pro předměstí, vytvořili bychom zde při dálkové dopravě opravdu velmi nebezpečné defilé, poněvadž bychom neměli rozhledu při traťování komunikace pod pravým úhlem. Toto předměstí v daném případě by musilo být. Tedy mám za to, že je to velmi dobré, že došlo k této schůzi, aby se zde přednáškami věc osvětlila, poněvadž nyní nastane povinnost zabývat se řádným

řešením přemístění tohoto pavilonu. Mohou se dostat určité projekty technické, doložené patřičnými rozpočty, kdyby ta cifra byla velká, možná, že by se mohla také srovnati s tím, co by asi stálo zbourání těch dvou objektů a co stojí přemístění tohoto pavilonu.

Stará Praha žádala, aby Dienzenhoferův pavilon byl stůj co stůj zachován na svém místě. Kdybychom se pouze Dienzenhoferovu pavilonu vyhnuli, ubili bychom toto dílo a znehodnotili je ještě více, než je dnes.

Budeme s vámi souhlasiti, když učiníte veškeré kroky, aby tato věc byla přivedena na pravou míru, aby se u moderní Prahy jako reprezentanty hlavního města republiky neopakovalo to, co dříve za provinčních poměrů bylo možno.

Jako inženýr mohu potvrditi, že Dienzenhoferův pavilon je skutečně umělecké dílo. Nejde zde o nějaký

stěp nebo zbytek, nýbrž je to objekt, který sám sebou má cenu, která vyvažuje všechny ostatní oběti, které by byly přineseny, a tyto nemohly by býti dosti velké.

Otázka přemístění je také otázkou technické či a jsem přesvědčen, že při dobré vůli se toto přemístění také stane. Ale základem věže jest opravdová poctivá vůle to vykonati. (Potlesk.)

P ř e d s e d a: Než dám hlasovati o návrhu, který zde byl přednesen, dovoluji, abych poděkoval všem pánům, kteří se zde ujali slova, abych jmenovitě poděkoval za velmi cenné podněty a za smýšlení o památce, o kterou jde.

Dávám nyní hlasovati o návrhu, který zde byl přednesen drem K. Guthem, aby byla m. rada vydána k vypsání veřejné soutěže na přenesení pavilonu.

Návrh je přijat velkou většinou — ba jednomyslně.

ANKETA O ZACHOVÁNÍ ROMÁNSKÝCH ZBYTKŮ BÝVALÉHO BISKUPSKÉHO SÍDLA NA MALÉ STRANĚ,

kteřou konal Klub za Starou Prahu dne 6. února 1929 v budově filosofické fakulty v Praze.

Schůzi zahájil předseda prof. V. Birnbaum:

Dámy a pánové, dovoluji si zahájit anketu a vítaje všechny, kteří se jí zúčastnili, zástupce úřadů, spolků a korporací i jednotlivce, jsem nucen upozorniti, že dnešní anketa bude moci z vnějších příčin splniti jenom část programu, který byl pro anketu určen, a to proto, poněvadž nepředvídaně nebylo možno dostati plán projektované novostavby. Bude tudíž v dnešní anketě o této věci jednáno pouze po stránce historické a jakmile bude možno řešiti jež též po stránce technické, dovolí si Klub ohlásiti pokračování ankety.

Pokud se týče významu dnešní ankety, upozornil jsem již v předešlých anketách, že je to vždy při záležitosti zvláště vážné, kdy Klub za Starou Prahu se odchodí k tomuto prostředku. Klub nechce, aby se tento prostředek opětověal a užívá ho pouze při příležitostech výjimečných, ale není vinou Klubu, že tyto výjimečné vážné případy v poslední době se tak často vyskytují. Takovým případem je také případ zbytků biskupského paláce. O těchto zbytcích bude zevrubně pojednáno panem přednášejícím ředitelem Guthem a já chci proto pouze několika slovy nastíniti, jaký význam tyto zbytky pro nás mají.

Zbytky románských obytných staveb, at jsou to paláce či domy, jsou totiž v našich končinách čímsi svrchovaně řídkým. Takových zbytků je sice hojně v západní Evropě, ve Francii, v Itálii a Porýní, tedy ve všech končinách, které patřily k říši římské a kde tedy kulturně umělecká souvislost s římskou minulostí zůstala zachována; zato v celé velké oblasti, která leží mimo hranice staré říše římské a kultury, která byla získána pro západoevropský vliv teprve ve středověku, jsou románské zbytky obytných domů a staveb vzácné. I v Německu, pokud leží mimo hranici staré říše římské, se vyskytují zcela výjimkou. Takové zbytky se zachovaly, pokud vím, pouze v Saalfeldu, Hildburghausenu a Norimberce. Zato ve všech končinách na východ od Německa, na středověké periferii (v Polsku, Uhrách, Chorvatsku atd.) je Praha se svými románskými zbytky skutečně unikum.

To jest jistě moment velmi vážný. Znamená to, že Praha zaujímalá již v této době v celé této veliké mimořímské oblasti, i když do toho počítáme mimořímské Německo, postavení velmi důležité a že v končinách mimo Německo byla vůbec největším velkoměstem tehdejší doby. Jiné románské zbytky v Praze, na př. kostely, tak mnoho neznamenají, poněvadž těchto je všude dosti.

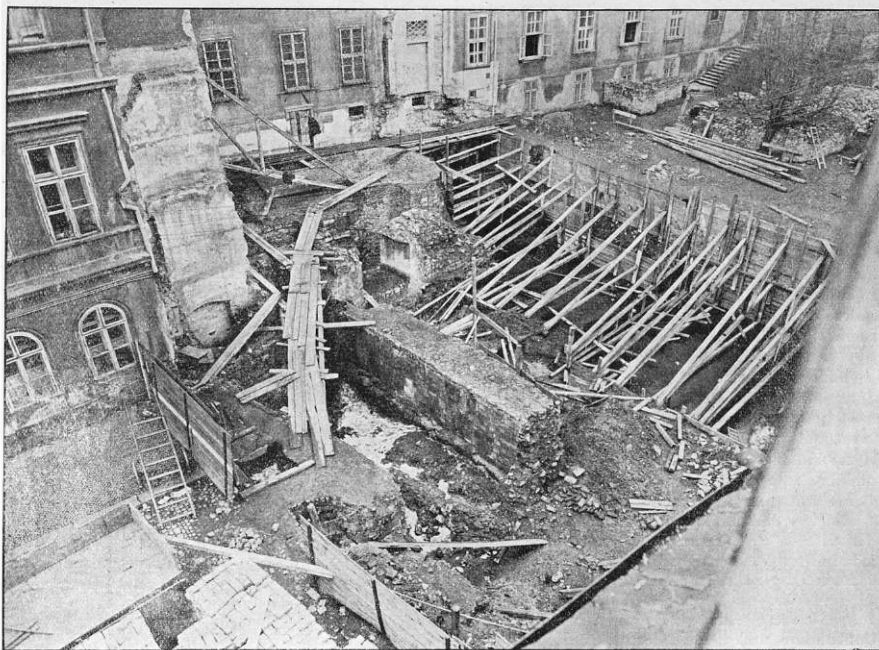
Tyto unikátní zbytky tedy dokazují, že Praha byla čímsi zcela mimořádným a v tom je význam zbytků i pro nás. Praha má dnes podobné veliké aspirace, chce se státi velkoměstem uprosřed mezi západní a východní Evropou, a proto není lhostejno, může-li se na zcela konkrétních a zcela hmatatelných zbytcích ukázati, že takovým velkoměstem byla již před tisícem let. Proto zbytky tyto mají pro nás dnes veliký význam, poněvadž ukazují, že tím, čím Praha dnes je a chce býti, byla již před dlouhými věky a že tedy v tomto postavení Prahy je něco zákonitého, že jsou to zcela objektivní okolnosti, které význam Prahy předurčují. A takové doklady si žádné město nedá z rukou, neboť takový doklad velikého významu v minulosti je vždy posilou k domáhání se podobného významu v přítomnosti. Kdybychom nebyli bývali v minulosti samostatní a nebyli měli pozoruhodnou historii, nebyli bychom samostatní ještě dnes.

Z těchto důvodů se zbytky románských domů se postupovalo v Praze v celku velmi šetrně a to jak se strany obce, tak jednotlivců. Bylo by proto velmi zahabující zjevem, kdyby stát si počínal jinak a kdyby neměl tolik ohledu k těmto zbytkům, jichž význam se všeobecně poctuje, kdyby tam, kde obec a jednotlivci si počínají šetrně, zbytky prostě zničil.

Účelem této ankety jest, aby podobnému, vskutku zahabujícímu zjevu předešla.

Dr. K. Guth:

Málokdo z těch, kteří denně procházejí Mosteckou ulicí, ví, že v domě č. 14 stojí gotická věž, do nedávna jediný viditelný zbytek slavného kdysi sídla posledních biskupů a prvních arcibiskupů pražských až do vypuk-

Obr. 3. Vykopávky románských zbytků bývalého biskupského dvora na Malé Straně, pohled z vedlejšího domu.

nutí husitských válek. Stojí zastavěna ve dvoře, majíc v přízemí průjezd, sklenutý gotickým obloukem, a na přičelí dva znaky s větévkou vinné révy. Ty datují také stavbu věže. Patřily Janu IV. z Dražic, poslednímu pražskému biskupovi v letech 1301—1343. Jan IV. byl z nejvýznamnějších pražských biskupů. Byl nejen ochráncem světského kněžstva a odpůrcem žebračích řádů, nýbrž i uvědomělým Cechem a podporovatelem umění. Jeho činnost na poli církevním vynesla mu konečně mstivé nařčení z různých zločinů od jeho osobního nepřítele, Jindřicha ze Schönburku, kanovníka vyšehradského, rozeného v Durinsku. Byl předvolán před papežský soud do Avignonu, kde ztrávil 11 let. Vrátil se rehabilitován s rozšířeným obzorem po současném umění ve Francii. V Praze přestavěl a bohatě vyzdobil biskupský palác, v Roudnici dal vystavětí kamenný most mistrem Vilémem z Avignonu a současně tam založil klášter pro nový řád augustiniánský, do kterého směli být přijímáni jen rodilí Čechové. Tuto privilej zrušil však po jeho smrti papež na žádost Karla IV.

Z biskupského paláce zmizelo vše až na bránu. Zmizely nejen stavby Jana IV. z Dražic, nýbrž i to, co přistavěl druhý arcibiskup pražský, Jan Očko z Vlašimě. Ani mnoho zpráv se o něm nezachovalo ze 14. a začátku 15. století. Víme jen, že v roce 1410 byly zde na nádvoří spáleny Wiklifovy spisy a že v roce 1414 dal na vrata přibítí Hus své prohlášení, i že se chce odpovídati ze své víry a, bude-li usvědčen, trpěti jako kacíř. Pak přišel rok 1419. Královští obsadili arci-

biskupský dvůr a bránili Pražanům při přechodu na Malou Stranu. Ovšem marně. 4. listopadu večer utekla posádka na Pražský hrad a druhého dne Pražané dvůr obsadili a zapálili. Tím zšla jeho sláva navždy. Po restauraci arcibiskupství v 16. století přeneseno bylo sídlo pražských arcibiskupů na Hradčanské náměstí. V místech arcibiskupského dvora byl pak v 17. století vystavěn klášter Karmelitků, do něhož za Josefa II. nastěhovaly se Anglické panny. Po převratu zakoupilo klášter i s velikou jeho zahradou ministerstvo financí, které se rozhodlo postavit v zahradě dvě velká křídla a pověřilo vypracováním projektu arch. Fr. Roitha.

Těm, kdož se zajímají o pražské památky, bylo jasno, že pravděpodobně se naleznou v zahradě, zvláště v blízkosti Dražického náměstí, nějaké zbytky po biskupském dvoře. Ovšem dalo se předpokládati, že budou to zbytky gotických staveb, protože biskupské sídlo se po prvé připomíná v těchto místech roku 1249 při bojích mezi králem Václavem I. a jeho synem Přemyslem Otakarem II. Jaké však bylo překvapení, když před dvěma roky bylo odkryto románské zdivo v jihozápadním rohu nyní již zbořeně hasičské kůlny. Hned byl vysloven požadavek, aby jednak při boření přilehlého kláštera bylo opatrně hledáno další románské zdivo, jednak aby již předem projekt novostavby počítal se zachováním těchto památek. Očekávání se splnilo. Na jaře loňského roku shledáno, že v zemi je ukryt celý shluk staveb, a sice brána vedoucí k jihu, velká obdélníková budova podél Dražického náměstí, jejíž zdivo částečně bylo zachováno až do I. patra,

a dlouhé zdi pokračující od brány k severu, mimo chodbu vedoucí pod klášterní budovu, která nebyla probádána.

Veliký rozsah a stáří objeveného zdiva nejvíce překvapily historiky umění. Nevěděli jsme, kdy a proč přestěhovali se biskupové z Pražského hradu na území dnešní Malé strany, kde město založil teprve roku 1257 Přemysl Otakar II. Snad byl to biskup Ondřej (1215 až 1224), který pro své reformy a neohrožené hájení církve proti šlechtě dostal se do sporů s Přemyslem Otakarem I. Zachované zbytky budov mohou být i o několik let mladší, avšak v každém případě ještě z první poloviny 13. století. V té době byly na půdě dnešní Malé strany jen asi dva nebo tři románské kostely. Světské stavby románské zde vůbec nestály, takže nalezené zbytky biskupského dvora jsou nejstarší.

Ministerstvo školství a národní osvěty postaralo se o to, aby cenný nálež románských částí biskupského dvora byl řádným způsobem probádán, a žádalo, aby projekt novostavby, který zatím byl vypracován bez ohledu na tyto nálezy, byl upraven tak, aby bylo docíleno zachování románských staveb. Na komisích bylo příslušným činitelům vše přislíbeno, ale projekt nebyl dodnes změněn. Naopak, nedostatečně zajištění nejvyšší zdi, stoupající až do I. patra, zavinilo, že po větším dešti se část zřítíla a část neporozumění úředníka, který ji měl hájiti, byla obdourána. Vše nasvědčovalo tomu, že sliby, které byly dány, nebudou dodrženy a naopak, že jsou hledány všechny možné důvody, aby zmizela nejstarší památka na Malé straně. Obavy tyto se splnily. Ministerstvo veřejných prací rozhodlo na základě dobrozdání soukromých znalců, že z technických důvodů nelze zachovati románské zbytky biskupského dvora. Ty budou pouze ofotografovány a pak — zboženy.

Ministerstvo veřejných prací s hlediska svého resortu věc sice úředně vyřídilo, ale tím není tato záležitost ještě vyřízena pro veřejnost, která má právo kritiky. Ochrana památek není dnes soukromým zájmem a soukromou zábavou několika nadšenců, nýbrž je zájmem veřejným. Proto má stát památkové oddělení v ministerstvu školství a národní osvěty a jemu podřízené památkové úřady. Ani soukromník nesmí dnes podle své libosti zbořiti románské součásti svého domu. Na Starém městě máme nyní zjištěno kolem 20 zbytků románských domů, zachovaných většinou ve sklepích soukromých obývacích budov. Díky pochopení a vysoké úrovni pražského magistrátu od převratu nikde nebylo dovoleno tyto zbytky zničití nebo poškodit. Stejně nemožno pomlčet o vzácném porozumění městské rady, která pietně zachovala nově objevené zbytky románských budov v novostavbě radnice, kde také překážely vypracovanému projektu. A přece byly zachovány a spojeny se zbytkem románského domu, objeveného již v roce 1909. Rozhodnutí ministerstva veřejných prací, v němž rozhodují technici, nebudí mnoho důvěry ve zdatnost českých techniků. Ovšem praxe nám ukazuje opak. Stačí prohlédnouti si, jakým způsobem byly zachovány výkopy na Pražském hradě a jak obtížných konstrukcí bylo k tomu zapotřebí. O nemožnosti změny projektu ministerstva financí nelze mluvit, tím méně o opožděnosti tohoto požadavku. Ten byl vysloven již na jaře minulého roku a bylo slíbeno jeho splnění. Změna projektu je pak vždy možná, dokud není stavba provedena. Škodu, která by mohla vzniknouti jeho změnou,

nelze vůbec srovnávat se zničením tak cenné památky, která je nenahraditelná.

S hlediska vývoje názorů na ochranu památek je rozhodnutí ministerstva veřejných prací krokem zpět do konce minulého století. Tehdy stačilo památku ofotografovat, po případě vyměřit, a pak se mohla — zbořiti. Tímto heslem se řídil v roce 1911 zesnulý již člen městské rady pražské a advokát Pík, který dal během noci zbořiti dvě patra románského domu čp. 16-1. Bezprostředním podobením bylo, že mu řekl odborný znalec na komisi, aby nemluvil do věcí, kterým nerozumí. Jeho jednání vzbudilo zaslužený odpor a dnes podobný případ není možný v okruhu působnosti městské rady, ale je patrně možný u státních úřadů. Dnes nespokojí se ochrana památek jen měřením, fotografováním, publikováním a na konec zbožením. Dnes jsme již poněkud dále. Nejsme sobci, kterým stačí, že vše jsme viděli jen my. Chceme, aby z památek naší minulosti měli požitek a poučení také ti, kdo přijdou po nás. S námi nekonečí historie, ani věda, ani náš stát a národ. A se všech těchto hledisek nutno posuzovati památky, jež mají význam nejen vědecký a etický, nýbrž i hospodářský a politický. Kdo má právo říci, že novostavba úřední budovy, jež tam bude stát, má větší hodnotu než to, co tam před 700 let postavili naši předkové? Kdo má právo říci, že nesmí se změnit projekt sklepů v nové budově — výstavbě horních pater románské zbytky nepřekážejí — a naopak že musí mu padnouti za obět nejstarší stavba na Malé straně? Může to říci projektant, stavebník nebo někdo jiný? Má větší cenu sklep se zásobou několika vagonů uhlí, jež možno umístiti i jinam, než zdivo nejstaršího středověku?

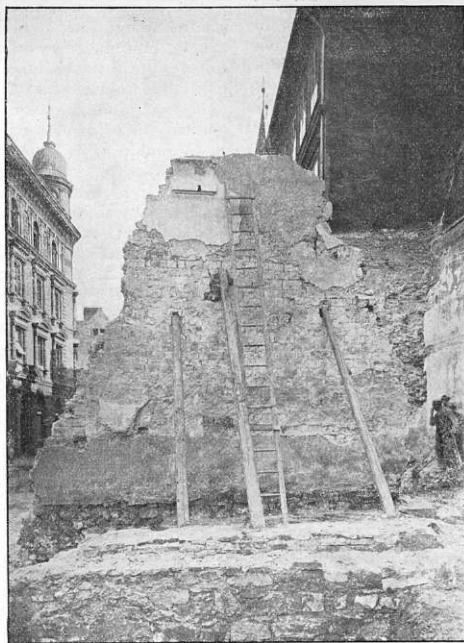
Jinde, zvláště v Itálii, pochopili cenu památek již dávno. V Římě setkáváme se se zbytky hradebních zdí leckde na ulici a na hlavním nádraží musily se jim dokonce vyhnouti i železniční koleje. Budeme u nás stále pozadu proti cizině a přijdeme k lepšímu názoru, až si zničíme tak cenné památky, jako je nejstarší světská stavba na Malé straně? Nalezené zbytky biskupského paláce ukazují na vysoký smysl pro umění v Čechách v první polovině 13. století. Zbořiti je znamená, že měli bychom se ještě mnoho a mnoho učiti od jiných kulturních národů, zvláště Němců, kteří dovedou využití dokladů své kulturní minulosti i pro účely politické. Zachovati je jest nejen příkazem, ale také dokladem kulturní vyspělosti naší generace.

V debatě na to zahájené promluvíli:

Dr. S v o b o d a :

Já bych chtěl jenom několika slovy připomenouti, jak my, magistrátní úředníci, cítíme ubohost posice, kterou ministerstvo veřejných prací v jednotlivých případech zaujímá. Je přímo ironií osudu, že totéž ministerstvo předloží veřejnosti novou osnovu stavebního řádu, kde přímo vzorným způsobem má být ochráněno vše, co je památkou, a kde jest jmenovitě také pamatováno na památky, které se mají teprve najít; na příklad, když se dá stavební povolení k bourání domu a objeví se najednou cenná věc, jest v tomto novém stavebním řádu, navrhovaném ministerstvem veřejných prací, celá sáhodlouhá stať o tom, co se má státi s touto věcí, jak má být chráněna stavba atd.

To je přece školský příklad — u nás aspoň, a magistrátu, když se má něco vydati, o čem veřejnost neví, co se připravuje, se zkoušejí prakticky všechny návrhy, které v budoucnosti mají být uvedeny do praktického

Obr. 4. Zbytky románského biskupského dvora na Malé Straně.

Stěna jižní, do Dražického náměstí.

života — a ministerstvo veřejných prací jej takto rozřeší!

Představte si, když náš nejvyšší úřad chová se takovýmto způsobem, jakou posicí bude mít potom nižší úřad proti zjištěným jednotlivcům, kteří cítí, že zachování těchto památek bude pro ně znamenati velkou ztrátu. Je nutno, abychom pozvedli své hlasy, aby ministerstvo veřejných prací tuto strašnou praxi zastavilo. Překvapuje tím více, že ministerstvo o věci bylo dobře informováno. Nekladu ovšem vinu celému ministerstvu, nýbrž jednotlivcům. V době vypjaté ochrany památek přichází státní úřad s takovou ochranou památek a neposlechne ani hlasu druhého státního orgánu, ministerstva školství a národní osvěty, které k tomu dalo své veto.

Pánové, co si o tom máme mysliti? To jest obrázek úplného chaosu a úplné desorganise, která, myslím, se po desetiletém trvání republiky neměla ukázati. Nechápeme v dnešní době, jak se může ministerstvo veřejných prací takovým způsobem zachovati a uváděti technické nemožnosti, když i obce, kde přece jsou živly, které spíše dbají stránek hospodářských a jiných a ne tak kulturních, takovým krásným způsobem se chovají k památkám a nelekají se žádného nákladu. Dávám za příklad otázku Dienzenhoferova pavilonu, který se měl také zbořiti, ale městská rada hlavního města Prahy s velikou ochotou se usnesla, aby byl přenesen, a pan primátor prohlásil, že výlohy zde nehrají roli, nýbrž že záleží na tom, aby Dienzenhoferův pavilon bylo zachován.

Proto bych doporučoval, aby Klub podal nějakou resoluci, aby byla dána do veřejnosti a aby tento případ

kteřý je přímo strašný a který by nám u magistrátu ztížil posicí proti úžasné chamtivosti, která se pro vysokou cenu pozemků v Praze tak rozmáhá, byl včas zakřiknut. Takto však, kdy opravdu nevíme, jak bychom se měli brániti, každý by nám mohl poukázati na to, že ani stát nevykonává ochranu památek, i když jde o památky mnohem cennější. Proto musíme býti vděční panu primátorovi, že správně chápe, co to je dnešní doba, jak se dere na dnešní památky lačnost po půdě staroměstské. Víte, jak stouply ceny pozemků na Novém městě, Příkopech, a to láká spekulanty s pozemky, aby se také vrhli na Staré město a zbourali tam domečky a vybudovali mrakodrapy.

Máme opravdu, jak dr. Guth se zmínil, krásné a vzorné příklady oprav památek, a jsou to i jednotlivci, kteří to vykonávají a vydají k tomu účelu mnoho peněz. V poslední době je to na příklad inž. Kočka, který má zachovánu celou partii románského domu ve svém sklepe. To všechno nám dává jednotlivce, praktický člověk, továrník, který prodává stroje, a stát by toho neměl udělati? To by byl první případ, že se podobná památka nemá zachovati, a ten špatný příklad by dal stát. (Bouřlivý potlesk.)

Na to dr. Guth vysvětlil a přečetl resoluci:

Vážené shromáždění! Dnešní schůze již podle slov p. předsedy na začátku pronesených nemůže bohužel pojednávat o meritu technickém, které má rozhodnouti o bytí či nebytí těchto památek. Ale my přes to přece jen musíme žádati, aby tyto památky byly zachovány, aby ono dobrozdání, které bylo dáno a v důsledku jehož byl vlastně vydán odsuzovací ortel nad těmito památkami, byt bychom úplně respektovali věhlas od-

borníků, kteří je podali, bylo přezkoumáno také jinými odborníky, a musíme žádati, aby někdo — v tomto případě musí to být jenom ministerstvo školství a národní osvěty — dal zjistiti jednak únosnost půdy, jednak možnost stavby na této půdě a jednak možnost změny projektu. To jsou tři věci důležité, poněvadž dobrozdání, jež nám není známo, bude se pravděpodobně odvolávat na tyto tři body, což se dálo vždy i na komisích, že půda tam snad je příliš bahnitá, poněvadž je to v inundaci — připomínám, že inundaci máme také na staroměstské radnici, tato půda je analógická s půdou na staroměstské radnici — že je to těžké zakládání — což platí o staroměstské radnici také — konečně že je tu nemožnost změny projektu. V tomto případě jest možnost, aby určitá partie byla posunuta směrem východním a vagony uhlí, které mají být tam, kde jsou dnes zbytky biskupského dvora, se jistě mohou složit i také jinde.

Proto navrhuje, aby dnešní anketa vyzněla v resoluci, která by se předložila ministerstvu školství a národní osvěty a která zní:

»Anketa, pořádaná Klubem za Starou Prahu dne 6. února 1929, doporučuje a důtklivě žádá ministerstvo školství a národní osvěty, aby vzhledem k veliké historické a památkové ceně nalezených zbytků biskupského paláce na Malé straně zasadilo se všemi prostředky, jež jsou mu k dispozici, o zachování těchto památek v novostavbě ministerstva financí, zvláště pak aby si dalo technickými odborníky zjistiti předpoklady a vypracovati návrhy k tomu potřebné.

Anketa žádá dále o zakročení v tom směru, aby státní úřady dbaly dobrozdání jiných odborných úřadů státních a nezaváděly tak praxi, která by mohla přinésti chaos do státní administrativy.«

K resoluci promluvíli:

Architekt K r e c h (za Skupinu architektů při spolku inženýrů):

Vzhledem k tomu, co bylo řečeno na začátku panem předsedou, že vlastně dnešní schůze je první polovinou ankety, myslím, že by snad bylo možno jednání o resoluci odložit do té doby, až uvidíme plán, poněvadž pak tato resoluce bude závažnější.

Naproti tomu S o u k u p žádal, aby po návrhu dra Gutha bylo jednáno o resoluci dnes, poněvadž se zdá, že by mohlo přijíti nebezpečí z průtahu, jak už u některých částí románského zdiva se stalo. Má sice dojem, že resoluce by vyzněla snad důrazněji až po druhé části ankety, kdy obrázek po předložení plánu bude zcela jasný, ale jest otázka, jestli by tato resoluce po všem tom, co se stalo dnes, nepřišla pozdě. (Souhlas.)

Min. rada S c h w a r z e r:

Myslím, že by mělo být více zdůrazněno, že se při této záležitosti stalo po prvé, že se státní úřad, to jest ministerstvo veřejných prací, dovolává dobrozdání soukromého architekta, aby porazilo požadavek druhého státního úřadu, to je Státního památkového úřadu a ministerstva školství a národní osvěty. To jest jistě nemožná věc. Představte si, kam by státní správa, resp. stavební správa speciálně dospěla, kdyby tato prakce měla úspěch a měla se uplatnit i v jiných případech.

Poněvadž v té resoluci je něco řečeno o desorganizaci, prosil bych, aby to bylo rozvedeno jaksi podrobněji. Když se státní úřad dovolává soukromých znalců proti jinému státnímu úřadu, je to unikum, ke kterému jsme dospěli po deseti letech republiky. (Potlesk.)

P ř e d s e d a na to dává hlasovati o resoluci, jak byla přečtena drem Gutem, i s dodatkem min. rady Schwarzera, který bude vhodným způsobem do resoluce pojat.

Resoluce je velikou většinou přijata.

Architekt K r e c h na konec poprosil předsedu, aby bylo konstatováno, že z formálních důvodů byl proti dnešnímu hlasování.

PSYCHOLOGIE BEZOHLEDNOSTI.

Studie dnešních názorů.

Jestliže kde mohlo vzniknouti hnutí pro ochranu památek jaksi ve velkém, aby chráněny byly celé ulice, celé skupiny domů, čtvrti města a celá městská panoramata, tedy to bylo jistě na místě v Praze, kde na každém kroku zastaví nás minulost, kde za každým rohem objeví se nová malebná skupina a kde pohledy panoramatické, rozevírající se s nábržemi a návrší, jsou dávno ještě nedocenené, třebaže obdivované krásy.

Je to nejenom statek kulturní, nýbrž je to i mohovitost národa, co se zde jeví, zcela fyzická mohovitost, tím více však duchová.

Od posledních tří desetiletí boje o starou Prahu rozšířilo se vědomí o tomto majetku; zprávy a stálé rubriky denních listů, věnované krásě Prahy, svědčí o tom, že toto vědomí rozšířilo se široce po celé veřejnosti. Stouplo tím i vědomí odpovědnosti a shledáváme se s pietou i na místech dříve neobvyklých a sluší uznati, že nejenom občanstvo, nýbrž i jeho představitelé dnešní odpovědnost v tomto směru přijali.

Zdálo by se tedy, že je vše v nejlepším pořádku a že současně s rozšířením vědomí o tomto národním statku se ono i prohloubí. Avšak jsou patrna v po-

sledních letech i znamení opačná a jsou příznaky nebezpečné změny názorů, není-li to jen výkyv veřejného mínění od ochrany tuze zásadové. Byl by to nebezpečný a neblahý přerod v myšlení, který se zde skoro nepozorovaně děje a který hrozí Praze jako celkovému dílu výtvarnému. Ohled k jednotlivým objektům je snad dosti vžit, avšak méně je tomu tak při celé skupině budov, a pro celkové pohledy i panoramata zdá se být ochrana málo vžitou.

Zajisté jest litovati zkázy jednotlivého objektu, ježž cena spočívá třeba nejen v starobylosti a umělecké ceně, nýbrž i v tom, že je částí celku, ale jsou-li jiné nepříznivé okolnosti, není vyloučeno nahraditi ztrátu jakž takž novým objektem a vyspravit tak sešlé části staré skupiny. Hůře je, přichází-li se bezohledně a vzniklá mezera vyplňuje se objektem zcela nesouzvucným, jinorodým. Snaha zužitkovati předražení pozemek ve vnitřním městě vede k novému zvyšování počtu pater nad zemí i pod zemí a ideál mrakodrapu straš žejen podnikající stavebníky, ale i projektanty. Ve své dravosti přehlížejí vše ostatní pod hešlem pokroku a moderní konstrukce. Jdou za svým cílem bez-

ohledně, tak jako by neexistovala Praha a její krásy, tak jako by bylo nejvyšším účelem vylouci, co se dá.

Nový objekt může pak změnit své prostředí radikálně a stává se signálem pokračující destrukce. Najednou po zboření takového objektu promění se dříve jedolitá skupina zachovaných objektů na stavební stařečky a poloruiny a nezbyvá než vyhlídka na další činnost motýky.

Bylo by sentimentalitou ronit slzy nad hotovou věcí, ale je povinností pro nás všechny vystoupiti preventivně a podnikati záchranné práce více ze široka odvedením nových potřeb kolem staré čtvrti. Nedoostatek zákonodárství, praxe stavebního úřadu, která bere ohled na předraženost pozemků a tím zároveň podporuje nový vzrůst cen a onen circulus vitiosus, jehož začátkem i koncem je vždy zbourání objektu, třeba velmi důležitého památkově, jsou příčinami, že destrukce pokračuje tak rychle a že brzy nebude co zachraňovati. Zásada, obvyklá a neoblbná v každé vilové čtvrti, že nelze stavěti než podle stavebních podmínek, omezujících rozlohu půdorysnou, počet pater a výšku objektu, jest ve starém městě ignorována, ačkoliv po právu měla by tady platit zásada, že staré, dosud dosažené kubatury zastavění, byly maximem již v poměrech, kdy město bylo sevřeno hradbami a že nelze toto maximum stupňovati.

Tato zásada by stačila, aby stará čtvrť byla zachována, aby byly pouze nové objekty do řady vklíněny a aby se zabránilo destrukci celých čtvrtí povolováním přemrštěných požadavků nového stavebníka a projektanta.

Nejhůře při všem tomto snažení, kdy jedna strana — strana stavebníků, je dobře zastupována, kdežto strana druhá, ochrana veřejného statku památkového je zastupována jen nedostatečně, pochodí takové území, které není sice památkně nějakými historickými stavbami, ale které má svoji funkci velice důležitou v obraze města. Odkazívá byly solí v očích všechny pražské zahrady podnikatelskému duchu všech dob. Zahrady malostranské jsou toho frapantním případem a chuť parcelovati zahrady Zbrojnice a Kamy byla tak veliká, že nakonec bylo skoro vítáno zastavění této zahrady budovou veřejnou. Ale nová rozlehlá budova v samém středu panoramatu hradčanského jest ovšem daleko méně vítána, než se mohlo zdát. Je to zbytek předválečného podnikatelského smýšlení, zbytek, kterého budeme v budoucnosti litovati, ba je to hřích proti intaktnosti malostranských zahrad. Malá poměrně výška zamýšlené státní galerie jest sice útěchou, ale nikoliv dostatečnou proti rozloze budovy, již aspoň bohudíky nepadne za obětí a zahrada nostická; kubatura nového objektu nebude míti sobě rovna na Malé straně a tím již sama o sobě porušena bude drobná třída stěch a malých objektů malostranských, kontrastujících s velikolepým obrazem hradčanským. Všecky objekty malostranské i s Mikulášem stanou se drobnějšími vedle nového kolosu, táhnoucího se po celé polovině malostranského nábreží. Při tom budova samotná bude ve svých možnostech omezena, neboť nebude se moci volně rozvinouti, jmenovitě ne výškově, s ohledem k panoramatu hradčanskému a bude trpěti na své monumentálnosti vedle čínzovních bloků smíchovských, proti nimž leží níže.

To je však výsledek trapného postupu, který je dnes bohužel pod vlivem osobní prestiže a váhy politických stran, místo aby zvoleno bylo řešení jednotné, věcné. Totéž nebezpečí šíří se pak dále a nejvíce nebezpečná

je změna smýšlení obecného. Když v debatách o malostranském regulačním plánu před 20 lety bylo odpraveno mínění, že malostranské pobřeží je staveništěm, vhodným zvláště pro monumentální budovy, když odstraněn byl projekt probíhající nábrežní zdi od Smíchova až pod Letnou, jakožto prvek, který by hradčanské panorama ohrozil co nejvíce, počítali přátelé staré Prahy a vůbec kulturní lidé, že se tak stalo definitivně a navždy. Ze hradčanské panoramy neklesne na funkci pouhého pozadí za monumentálními budovami, byli jsme přesvědčeni. Očekávali jsme, že kromě nezbytného kompletování a kromě zachování, případně rozšíření malostranských zahrad, nedejže zde k radikálním změnám.

Avšak byli jsme na omylu. Přes to, že Praha vzrostla ve velkoměsto, jehož hmotný střed dávno již není mezi Staroměstským náměstím a Hradem, přes to se obzor úzí a od převratu opakuje se názor, že jediné v této části musí býti místo pro naši nejvýznačnější a podle úmyslu Národního shromáždění také nejrozsáhlejší budovu — palác parlamentu. Měníni v této věci, čím ve vyšších kruzích se vyskytuje, neboť by právě tam měla býti největší odpovědnost k tomu, co tvoří historický poklad Prahy. Názor, že by bylo lze umístiti budovu rozsáhlosti Václavského náměstí, která přirozeně potřebuje volně prostranství ještě kolem sebe, v drobných poměrech Malé strany a Starého města, ať již v celku nebo rozděleně, měl býti uvážen ještě dříve, nežli byli architekti projektanti povoláni ke grafické zkoušce v soutěži. Při moderní tendenci jedolitosti nového objektu, bez zastaralých pokusů členiti hmotu štíty, střechemi a mansardami, nelze očekávati nic jiného, nežli že veliký kubus takové budovy musí bezohledně rozrušiti celé staré prostředí, které jest zcela jiného rázu. Poukazuje se rádo na pokus Strakovy akademie, že lze monumentální budovu velikých rozměrů umístiti — ale příklad jest nesprávný z toho důvodu, že není tato budova na Malé straně, nýbrž těsně pod strání letenskou a její stylová a půdorysná komposice jest něco pro sebe, co nelze na Malé straně opakovati. Toho by si měli býti všichni vědomi, že umístiti veliké objekty v popředí pod hradčanským panoramatem, kdyby se přece mělo o něco takového vážně jednat, musí se státi válečným heslem všech ochránců krásné Prahy.

Často zapomínáme v obdivu architektonických a přírodních krás levého břehu na vzácný panoramatický obraz Starého města. Řádění nových objektů v tomto obraze nelze nazvati jinak. Není to novota těchto objektů, nýbrž bezohlednost k prostředí, falešné měřítko a nesouzvuk v starém obraze a hlavně boj jejich mezi sebou, které sice s jistotou zabijí panoramatický obraz Starého města, ale ještě s větší jistotou nebudují obraz nový, nýbrž jenom změt objektů bez ladu a souvislosti. Pás pobřežního zastavění »domem umělců«, dnes parlamentem, tak šťastně započatý, ztroskotal úplně. Do změní drobných objektů, jak se jeví z protějšího břehu komposice Starého města, kde největší objekty dominující jsou věž mostecká, kopule Křižovníků, věž vodárská a neapatrné kubatury pobřežních objektů starých, přišel první nesouzvuk blokem akademie a škol proti parlamentu. Ale i tento blok jeví určitý ohled a nárožními výstavbami nepatrných rozměrů snaží se vklíniti do celku Starého města. Jak chouloustivou úlohu mají však dnes soutěžící architekti, mají-li vyhledati zde místo pro budovu nového parlamentu! A bude to jistě práce

Sisyfova, zůstane-li při rozměrech původního programu. Požadavek umístiti takovou budovu o tak velikých kubaturách sám o sobě jest nehorázností nepředloženou, neboť v případě uskutečnění bylo by rozhodnouti: buď obraz staroměstský — ona legendární stověžatá Praha — buď nová budova parlamentu. Jak zcela jinak tomu bylo dříve v malých poměrech. Zitkovo dílo (Rudolfínium) vklínilo se proto tak šťastně, že dostalo jenom přiměřeně malé rozměry půdorysné (5000 m²), výškově převládá přízemí a jedno patro, vyšší části jen jako dominanta — vlastně dvě dominanty. Stylově odráží se sice renesance a ploché střechy

od mansard a prežových střech Starého města, jsou však stejnorodé, pokud se týká členitosti siluety a plastického pojetí ploch a malých kubatur dominujících nástaveb.

Umysl umístiti rozsáhlou budovu parlamentu v tomto prostředí je trapným dokladem klíčící bezohlednosti ke krásám Prahy, která se právě na nejvyšších místech ujímá.

Není to však jednotlivý případ; že začíná jakási psychologie bezohlednosti ke krásné Praze za účelem bezduché reprezentace, jest viděti i na jiných případech.

B o h u m i l H ü b s c h m a n n.

ZBOŘENÍ POSLEDNÍCH MLÝNŮ V PETRSKÉ ČTVRTI.

(E p i l o g.)

Ochránci staré Prahy byli donuceni vývojem, zejména v době popřevratové, rozlišiti v Praze oblasti na takové, při kterých i při všem uvážení potřeb vyvíjejícího se města nezbytně musí trvati na památkové rezervaci a na takové, kde se omezili na hájení jen jednotlivých, umělecky nebo historicky nejvýznamnějších objektů. K oblastem tohoto posledního druhu náleží Petráská čtvrť, které vystavěny nábrežij již před válkou vzalo úplně charakter pobřežní čtvrti a tím i všecken půvab, který zde tvořilo bezprostřední spojení města s řekou. Po dlouhých bojích v posledních předválečných letech byly zde obětovány všechny drobné ostrovy (Primátorský, Korunní a část Jerusalemského), toky mezi nimi a překrásné partie několika skupin mlýnů, postavených za sebou do vzdáleného ramene. Kompromis zužoval víc a více program původně vytýčený, takže nekonec ocitlo se několik významných staveb v nasypáném a do řeky rozšířeném terénu, který byl určen k zastavění novými mohutnými budovami.

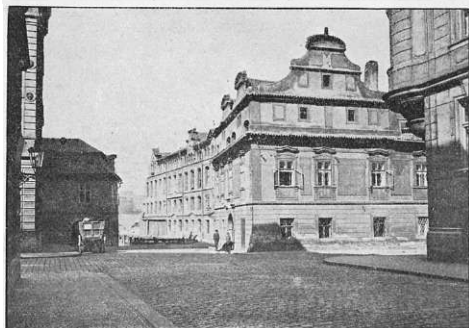
K těmto několika zachráněným objektům patřila také skupina Helmových mlýnů, nazvaných podle posledních majitelů Freundův a Kubšův, mezi nimiž zachovala se v zahrádce prvního mlýna barokní loggie. Poslední pokusy zachovati aspoň této skupině zrcadlení ve vodě a spád jejich zdí přímo do vody, což mohlo při dobré vůli býti dosaženo vodní nádrží těmto budovám předloženou, ztroskotaly v roce 1920. Tehdy byl schválen návrh regulace pro tuto čtvrť, vypracovaný městskou stavební kanceláří, který nepředpokládá zachování žádného z těchto objektů. Tato situace změnila se však veřejnou soutěží ministerstva veřejných prací, vypsanou v roce 1922 za účelem situování úředních budov ministerských na plateau před Petruskou čtvrtí. Ze soutěžících jediný architekt J. Kotěra navrhol tehdy zachování celé skupiny, kdežto architekti Dryák, Engel a Hübschmann jenom částečně. Na základě této soutěže byl pak vypracován státní regulační komisí nový návrh regulace, který nepočítal vůbec se zachováním mlýnů a navrhoval zde veřejné prostranství. Tento plán nedošel však schválení a státní regulační komise později se rozhodla jinak. Paralelně s povolením novostaveb budov pro ministerstva železnic a zemědělství schváleno bylo zemskou správou politickou dne 2. listopadu 1927 k žádosti Komise pro kanalisování řek Vltavy a Labe a přes protest zástupců Státního památkového úřadu zboření obou mlýnů. Za důvod

označen byl závadný stavební stav obou budov a podmínkou zboření bylo, že budou před zbořením předloženy jich řádné stavební plány ve třech soupravách.

Přes to neklesly nikdy naděje ochránců památek, že se podaří skupinu obou mlýnů zachovati v celku. Tyto naděje živila jednak ochota obce pražské zachovati mlýny na veřejném statku, který byl vodní erár povinen jí odstoupiti, jednak snaha Čsl. obce pěvecké a Skautů získati mlýny za spolkové budovy, jednak výsledek vědeckého ohledání staveb českou technikou, které si vyžádalo ministerstvo školství a národní osvěty a které ničím nedoloženě tvrdilo o hrozícím zřícení obou budov úplně vyvrátilo. V tomto směru bylo také jednáno se státními úřady a jednání došlo až k tomu (v lednu 1929), že měly býti tyto budovy odevzdány bez náhrady do vlastnictví ministerstva školství a národní osvěty k účelům osvětovým. Při tomto jednání vyšli také projektanti budov ministerských tolik vstříci, že vyslovili souhlas se zachováním mlýnů, přes to že u mlýna Freundova zůstávalo jenom 6 m vzdálenosti. Aby všechny námitky i v tomto směru byly odstraněny, svolilo ministerstvo školství a národní osvěty r. 1928 ke zboření mlýnice Freundova mlýna, čímž tato vzdálenost se značně zvětšila.

Téměř před formálním odevzdáním mlýnů do vlastnictví ministerstvu školství a národní osvěty sešli se však na pozvání ministra železnic ministři školství a národní osvěty a zemědělství a ustanovili, aby obě budovy byly bezodkladně zbořeny. Strženi vykonala podnikatelská firma, která provádí stavbu ministerstva železnic, a dozor nad bořením prováděla správa stavby téže budovy. Boření bylo provedeno počínajíc dnem 27. dubna 1929 ve dne v noci, tedy s rychlostí i na pražské poměry neobvyklou, a nebylo při tom vyhoveno kategorické podmínce zemské správy politické z r. 1927, aby byly zhotoveny řádné stavební plány. Dne 30. dubna t. r. zastavili sice zástupci Státního památkového úřadu další boření Kubšova mlýna aspoň dotud, dokud nebyly zaměřeny zbývající architektonické články a půdorys budovy, ale dne 2. května t. r. byly již oba mlýny shlzeny s povrchu zemského.

Celý postup při této trapné věci vyvolává mnoho pochybností o oprávnění činitelů zúčastněných a o řádném zachování všech stavebních předpisů v podobných případech platných. Je třeba uvážiti, že nebyl splněn ani primitivní požadavek řádného vyměření budov, že

Obr. 5. Freundův mlýn v Petřské čtvrti, zbořený 1929.

Obr. 6. Kubšův mlýn v Petřské čtvrti, zbořený 1929.

nebyl vyřízen protest Státního památkového úřadu, že nebylo řádně ohlášeno započítí bourání magistrátu hl. města Prahy, ani oznámena firma, které boření svěřeno, že tedy boření provedl svémocně sousední stavebník patrně ze snahy vytvořit tabula rasa dříve, než by bylo možno uplatnit prostředky právní. Fakt, že ten, kdo dal pokyn ke zboření, mohl se opírat o starší výnos Zemské správy politické, neopravňoval jej k pomnutí všech závazků k tomu se pojících a ke hraní úlohy neznámého pachatele, který vykonává — s vědomím porušení práva — výkon jemu nepřislušný. Okolnost, že je možno hledat důvevního původce právě na těch místech, která mají zákonů a předpisů nejvíce šetřiti a býti přímo vzorem všem občanům státu, je přitěžující v tomto sporu, a neuschletilost, s jakou postupováno, stigmatizuje původce jako člena nekulturní společnosti, ze které vždy se rekrutovali ničitelé staré Prahy.

Trapnost případu je ještě zvýšena tím, že pokynů ke zničení dvou tak významných hodnot památkových se zúčastnil nejvyšší úřední představitel národní osvěty,

do jejíž úkolů patří na čelném místě ochrana památek. Při tom je nevysvětlitelná podivuhodná solidarita ministerstva zemědělství, povážíme-li, že novostavba tohoto ministerstva byla vzdálena od mlýna Kubšova několik desítek metrů.

Jestliže roku 1910 za zcela jiných poměrů bylo takřka přes noc zničeno I. patro jedné z nejstarších profánních staveb ve vnitřní Praze, románského domu čp. 16/l. (Andělská kolej), na pokyn dra Píka, nemohli ochránci památek předpokládati, že v samostatném státě při největší intenzitě ochranných snah bude proveden podobný herostratský čin, a to za účasti nejvyšších představitelů kulturních snah ve státě.

Klub za Starou Prahu lituje, že naznačený nezákonný postup vedl ke zničení dvou vzácných stavebních památek z počátku 17. století, z nichž jedna se zachovala do poslední chvíle ve stavu umělecky téměř intaktním a druhá v přestavbě pozdně barokní, která však sama o sobě byla rovněž uměleckým činem. Praha byla tím ochuzena o památky svého druhu jedině docela zbytečně a při nejmenším předčasně.

BERTRAMKA.

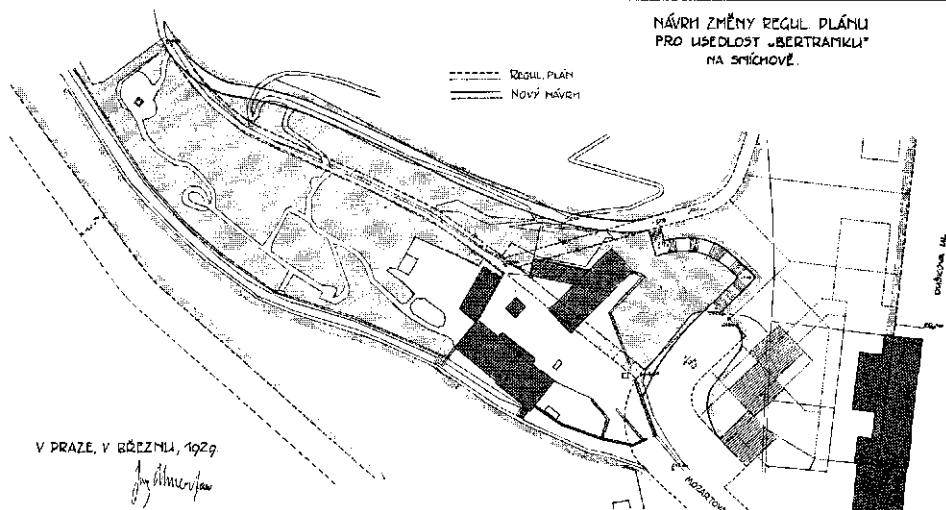
Novým regulačním plánem byla ohrožena celistvost této památné usedlosti na Smíchově. Společným zakročením »Mozartovy obce« a »Klubu za Starou Prahu« u Státní regulační komise bylo však docíleno, že za základ nové úpravy regulační přijat byl návrh, vypracovaný členem domácí rady Klubu stavebním radou J. Almerem. (Viz vyzobrazení na str. 20.) »Mozartova obec« odvolala svoji žádost za změnu regulace tímto podáním: Dnem 1. ledna 1929 byla uselost čp. 169 na Smíchově, t. zv. Bertramka, historicky památná tím, že tam u manželů Duško-vých bydlil a působil Wolfgang Amadeus Mozart, od Internacionální nadace »Mozarteum« v Solnohradě získána »Mozartovou obcí v Československé republice« v Praze. »Mozartova obec« přinesla tím Mozartovu kultu, ale i hlavnímu městu Praze, nemalou obět, neboť, ačkoli po stránce památkové jde o budovu a sad, v nichž před více než 100 lety odehrávaly se nejdramatičtější scény v dějinách hudby vůbec, jež Bertramku spolu a současně se Stavovským divadlem učinily pomníkem na paměť zrození »opery všech oper«, Dona Juana, přece objekt sám byl převzat z rukou jmenované nadace v tak sešlém stavu, že bude vyžadovati k adaptaci nákladu, který velmi převyšuje kupní cenu 343.000 Kč. Mimo to budíž dovoleno připomenouti, že objekt jest z veliké části nepronejimatelný, tedy téměř nic nenese, a nezastavitelný, tedy ani v budoucnu nic neponese. »Mozartova

obec« bude tudíž odkázána pouze na členské příspěvky a dary, bude-li chtíti důstojně a Praze ke cti toto slavné útočiště W. A. Mozarta restaurovati a zachovati.

Bertramka obsahuje vlastní obytnou budovu, stodolu, špýchar, terasu s kolnou, nádvoří, malou příruční zahradu a sad s Mozartovým poprsím. Starý, dosud platný regulační plán přímo vandalsky rušil souvislost této reality a znehodnotil ji jako památku i jako vlastnický předmět tím, že vedl jejím středem serpentinu k Cihláře.

Tento nešťastný návrh odstranil nový regulační plán, který byl právě nedávno vyložen, nicméně vede také, a to pouze nádvořím, pěší cestu 4 m širokou, která se za dvorem připojuje na starý úvoz, méněny dnes rovněž jako cesta pro pěší. Úzelem této cesty jest náhrada za rušenou pěšinu, zvanou ulicí Mozartovu, která jest značně příkrá a proto nepohodlná; dalším úcelem nové cesty jest kratší spojení dolního Smíchova a kolonií rodinných domů, které v brzkou zalidní náhorní pláň nad Bertramkou (»Cotages«). Účelnost této cesty sice uznáváme, nemůžeme se však zhostiti dojmů, že touto cestou, byť měrou menší, bylo opět rušivě zasaženo v klidné a v celku uzavřené sídlo Mozartovo, ale tím zhoubněji, že stará stodola se špýcharem, stavby, které po staletí činí souvislý celek Bertramky, mají padnouti této nové regulaci za obět.

NÁVRH ZMĚNY REGUL. PLÁNU
PRO USELLOST „BERTRANKLI“
NA SMÍCHOVĚ.

Obr. 7. Inž. J. Almer, návrh změny regulačního plánu pro usellost »Bertramka« na Smíchově.

Dovolujeme si poukázat na nebezpečnost tohoto plánu s několika hledisky:

1. Po stránce nejdůležitější, t. j. p a m á t k o v é: Ruch, který panuje nyní na pátém Mozartovy ulice, přienesse se přirozeně na novou komunikaci, vedenou nádvorním Bertramky. Tím poruší se podstatně nejen potřebný klid této památky, nýbrž i bezpečnost Mozartova archivu a muzea v ní založeného, neboť celá budova bude se čtyř stran otevřena. Pieta k památce Mozartové a zřetel na kritiku ciziny, která Bertramku čím dále, tím četněji navštěvuje, toho vyžadují, aby Bertramka ukazovala se na věky takovou, jakou bývala za časů Mozartových, pokud tu jest v našich silách a v mezích možnosti, o které sami my, »Mozartovi Pražané«, rozhodujeme. Učiníť nádvorní Bertramky veřejnou cestou byla by tudíž chyba v budoucnosti neodčinitelná. Ale jsou tu ještě zřetely nejen mozartovské, nýbrž i nám ještě bližší: Bertramka byla přece za doby Mozartovy majetkem manželů Františka Duška, českého hudebního skladatele a virtuosa i věhlasného pedagoga, a jeho choti. Se jménem Františka Duška jest spatk kulturní historie naší, nejen české, ale speciálně pražské, o kterémžto faktu netřeba se zajíat dále šířití. Jméno Františka Duška má dodnes v cizině dobrý zvuk, a jeho choť byla jako proslulá pěvkyně všude dobře známa. Bylo by tedy možno bývaly jejich nástupců, manželů Popelkových, byl z větší části rozparcelován? Není naší svatou povinností, abychom dnes zachránili aspoň to, co tu ještě jest, když nyní konečně máme Bertramku zase ve svých rukou, třebaže nám jí sami krajané a spolurodáci Mozartovi odevzdávají ve stavu zchátralém?

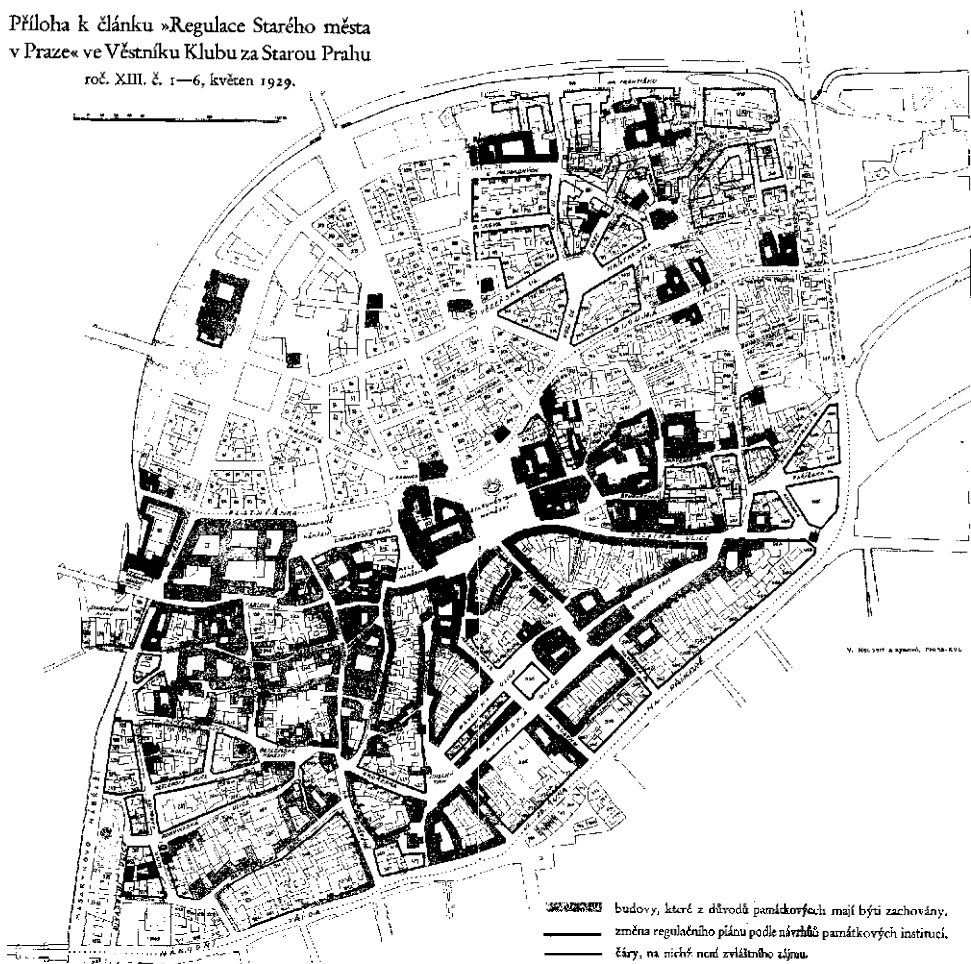
Důlžno však upozorniti ještě na jeden památkový moment: Staré, staropražské, pro život Prahy za času empiru tak charakteristické venkovské usedlosti postupně, bohužel, mizí. Kolik jme jich již ztratili následkem spekulace a nepromyšlených regulačních plánů! Byli jsme oloupeni o cenné budovy a staré sady, pro které dnes znovu hledáme nové plochy, a jsme nuceni zakládati zelené pásy. Neprozřetelno našich nedávných předků máti se na všem obyvatelstvu Prahy. Bertramka jest jednou z těch posledních usedlostí, jež můžeme ještě ukázat jako památku staré Prahy, celou takovou, jakou odedávna bývala. Porušením její soudržnosti značně ještě i tuto památku! Povideme jejím nádvorním veřejnou cestu, zbouráme stodu a špýchar, a zbude torzo, které nebude bývalým romantickým zákoutím staré Prahy podobno; nebude časem státi za zachování, a po ledně amputaci dojde odstupem času snáze k dalšímu... I na to důlžno pamatovati, že po kouscích padne nakonec celá!

2. Po stránce h o a p o d á t k é: Projektované cesty mají padnouti v obě stodu a špýchar. Jde tu o budovy dosud —

dík jejich skalopevnému zdivu — pevně a zachované (síla zdí přes 1 m). Se zřetlem na jejich cennou památkovou i hospodářskou jest »Mozartova obec« odchována i tyto budovy zachovati. Dnes ovšem stojí obě ladem, neboť nelze jich z pohospodářských důvodů, když Bertramka přestala býti ekonomikou, v tomto stavu uořebiti. »Mozartova obec« má splnití nákladný úel, restaurovatí obytnou budovu Bertramky, ale nemůže si dovolití nákladný luxus, udržovati v dobrém stavu prázdnu stodolu a špýchar, zaujímající plochu 310 m². Zde se hlasitě ozývají otázky hospodářské, jiniž v našich poměrech vždy končí všeschny jakkoli krásné ideály. Krátce těchto dvou budov jest třeba hospodářsky využití, t. j. nutno je přizpůsobiti nynějším změnám úelu Bertramky tak, aby přispěly k zachování a udržování Mozartova někdejšího sídla, nyní a v budoucnu věnovaného Mozartové památce a památce manželů Duškových a jejich doby. »Mozartova obec« tuto okolnost zrale uvážila a došla úsudku, že tyto budovy nemohou býti ani ukládání, ani garžení, ani stájení, ničím podobným, a to z důvodů nesnadného příjezdu, který se sice kdysi děl shora dolů (polnosti byly nahore), nyní by však v úvahy přišel příjezd pouze zhora nahoru po sázu téměř 30°. Nezbyvá tudíž, než bývalou stodolu a špýchar adaptovati v budovu obytnou, a to s úkoslivým zachováním nynějších sead a forem vnějších tak, aby na dosavadním vzhledu nebylo podstatné změno. To se dá vykonati tím spíše a účelněji, že bude třeba pro nové okenní otvory užití spíše jižní, zakryté strany budov, než severního jejich, dnes viditelného průelů. Uořebením těchto budov jako obytných bude Bertramka zachován především nutný klid, který by každým jiným uořebením byl porušen. Mimo to bude získán s malým nákladem činnovní objekt, který bude nahrazovati stracený příjem z místnosti muzeálních, získán bude byt pro kustoda, zadržníka, a získají se místnosti spolkové. Hlavně však lze touto adaptací, která jest proveditelná, zachovati celkový vzhled Bertramky a její dosavadní ucelenost, což by jinak nebylo hospodářsky možno.

3. Po stránce e s t e t i c k é: Toto hledisko jest již sice plně zdůvodněno zřetelom a hledisky památkovými, leč přuce lze tu upozorniti na to, že rozpoltním dvoje Bertramky a zbouráním stodoly i špýcharu vznikne podle nového navrženého regulačního plánu plocha, která, zůstane-li prázdnu, otevře průel Bertramky měrou nepřipustnou. Nutno upozorniti na to, že obytná budova Bertramky jest na západ svou balustrádou a schodištěm otevřena, že alově nese všeřehle prostranství před sebou, než které jí dnešní dvůr poskytuje. Šit stodoly chrání ji nejen před nečasem, ale i před vzdálenými pohledy, které intimitě empiru jsou nežádoucí, a takovým vzhledům by právě Bertramka v budoucnosti byla vysazena, neboť nad stodolou a špýcharem

Příloha k článku »Regulace Starého města
v Praze« ve Věstníku Klubu za Starou Prahu
roč. XIII. č. 1—6, květen 1929.

jest projektována ještě jedna nová komunikace veřejná, spojující bývalý ad Bertramky a Husovými sady v Košických. Soudíme, že ani novostavbou, která jest navržená regulačním plánem projektována na místě stodoly, toto estetické nebezpečí nebude odstraněno, ledaže by novostavba síticuně i vzhledově opakovala nynější stodolu a špýchar. V každém případě byla by však úplná otevřenost nádvorí Bertramky této na škodu nejen v pohledu na ni, nýbrž i z ní, neboť dlužno nezapomenouti, že výhledu z Bertramky budou esteticky na závedu odkrýté zadní traktury nevukauých činnových domů.

Konečně s lítostí konstatujeme, že v zájmu jakéhosi obrátitě před Bertramkou má regulační plán býti obětován prašarý vchod do Bertramky s kusem dvora a zahrady kuchařské. Tedy další zásah do celku, třebaže ne již tak podstatný! Leč ani tohoto není z veřejných důvodů potřeba. Bertramka sama, majíc prostorný dvůr, obejde se bez obrátitě, a pro koho třeba toto zřizovati, když Bertramka může býti posledním cílem, kterým končí se vozba Mozartova ulic? Pro koho tedy třeba zřizovati a nákladně udržovati takové obrátitě? Nemá praktické ceny, když dolejší Mozartova ulice jest dostatečně široká a hlavní komunikace jest v budoucnosti svedena ulicí Dobrovského. Nutnost obrátitě padá i tím, bude-li počítáno nyní se zachováním stodoly a špýcharu, neboť pouze novostavba v regulačním plánu projektovaná mohla obrátitě aspoň částečně zdvořadit.

Mimo to dovolujeme si upozorniti na to, že na svahu nad Bertramkou jest řada starých cest, kterých bylo užíváno za stará obyvateli Bertramky, neboť tento svah náležel také k Bertramce. Tyto cesty jsou dodnes účelné, na jedné z nich pak jest místo, kde stával pavilon, v němž Mozart, byv paní Duškovou žertem zavřen, složil svévaru arii »Bellia mia fiamma, addio! Tato část sadů má býti veřejnou. Nic bychom proti tomu nenamítali, poněvadž sady nejsou naším majetkem, ale neždě se nám dosti pietní a účelné, aby staré cesty byly zrušeny a vedena sadem již svrchu sub 3, zmíněná nová 4 m široká cesta, jak navrhuje nový regulační plán. Tomuto jedná se zřejmě o to, aby cesty v sadu byly přímočaré; jest to však nutné v sadu? Vždyť nejde tu o komunikaci důležité spojovací. nýbrž o cesty procházkové, které mohou všelijak stoupati, býti klikaté a pod.: v sadu působí právě podobné cesty mnohem vkusněji. Na vyhlídce, kterých jest na starých cestách dosti, není v projektu dostatečně pamatováno, ba nová cesta jich vůbec nemá.

Z uvedených důvodů dovolujeme si zdvořile žádati, aby Státní regulační komise laskavě projekt regulace v území Bertramky znovu uvážila a přezkoušela, a navrhuje:

1. Projektovaná cesta nádvorím Bertramky, která mimo dvůr řeže i stodolu, buď vyneclná a přeložena tak, aby se reality vůbec nebudetýkala. Podle našeho mínění bylo by možno ji vésti od nynějšek vřat Bertramky vzhůru podle jejího plotu a vyústiti ji na starou pštinu nad špýcharem. Odtud pak jest snadné spojení na starý úvoz, který nový regulační plán zachovává. Tímto

řešením, které vede cestu po svahu obloukem, zmírní se značné stoupání a dosáhne se téžž účelu. Stodola se špýcharem bude zachována, nádvorí nebude rozptěno.

2. Obrátitě nebudí zřizováno, poněvadž jest zbytečné. Plochy buď užito jako sadu.

3. Nová cesta nad stodolou buď nad touto asi ve vzdálenosti 25 m od nároží stodoly připojena na starou sadovou pštinu, která u terasy Bertramky ústi do starého úvozu. Prudké spady na dvou metrech mohou býti snadno zdlány několika schody. Klub za Starou Prahu pak předložil skizku na zachování celistvosti Bertramky a doprovedl ji tímto odůvodněním:

Novou úpravou rozděluje se celá usedlost, která je nyní majetkem »Muzartovy obce, pšší cestou se schody, kterou má býti zpřístupněno vilové zastavení nad usedlostí, na dvě části. Vzhledem ke kulturnímu a památkovému významu této usedlosti, obsahující v dolní části obytné stavení docela ještě zachované, v němž žili kdysi mazučel-umělci Duškovi a u nichž Mozart dokončil proslulou operu »Don Juan«, a od ní na západ hospodářské stavení, bylo by záhodno, aby obě tato stavení zůstala v souvislosti a nebyla veřejnou komunikací roztržena; žádá proto domácí rada Klubu za Starou Prahu, aby regulace byla pozmeněna tím způsobem, že pšší stoupající cesta bude obvedena obloukem na západní straně, při čemž by bylo možno také úplně zachovati nynější vchod do této dolejší části usedlosti v původní úpravě. Zároveň se doporučuje, aby navrhovaná zbourání bývalé hospodářské budovy a zastavení novou budovou bylo zrušeno a hospodářská budova byla označena jako chráněná, ježto je ji dobře možno upravit i k účelům obytným.

Navrhovaná slepá ulice, upravený příjezd ke třem nově navrhovaným vilovým budovám a odbočující v pravém úhlu ostrým záhybem z ulice pod Bertramkou na západ, může ubýhati již dříve a větším obloukem, pro jízdu pohodlnější, a měla by dodržeti nynější koty výškové, takže by se snáze překonalo značné stoupání na kotu 229 pšší cesty od hřbitova malostranského, založením lomené cesty schodišťové v jihozápadním koutě slepé ulice. Další pokračování této cesty doporučuje se použitím resp. upravením staré cesty, která mírným stoupáním podél ohrazené usedlosti dovoluje přístup k horním polohám bez ztracení spádu, jak se děje v dosavadním návrhu (na kotu 223). Tato nová úprava znamená celkem nespatnou zacházku a umožňuje zachování celistvosti význačné památky. Překopnutí tří nově navrhovaných budov při slepé uličce dá se jistě také provést bez jakýchkoliv obtíží a závd. Zároveň dovoluje si domácí rada Klubu žádati, aby nynější pšší cesta podél východní strany usedlosti jdoucí byla zachována podle původní regulace zúžením zbytečně široké cesty 16 m podél cvičiště Sokola 1.

Výsledek tohoto zakročení byl příznivý a tak odvárceno bylo nebezpečí, které brožilo úplným znehodnocením jedné z význačných historických památek pražských.

BROKOFFŮV PORTÁL U HOPFENŠTOKŮ.*)

Krásný barokní portál, dílo Jana a Ferdinanda M. Brokoffů z r. 1710, a lev, zdobitě schodiště, byly jedinými detaily, které bylo možno zachrániti ze známého barokního domu »U Hopfenštoků« (čp. 674-II). Na pozdně empírové fasádě tohoto domu, jinak zcela střízlivé a skromné architektuře, měl možnost uplatnění se tento barokní, se světlem již počítající portál jak svou formou plastikou, tak svými dimensemi zcela poměrnými k věnu okolí. Se způsobem však, jakým se zachránění stalo, může těžko souhlasiti ten, komu nejde pouze o zachování, nýbrž také o správné užiti a vřazení takto zachovaného detailu do nového života.

Portál a lev se schodiště byly aplikovány na novou

stavbu, a to způsobem, který zcela potvrzuje známou již větu, že ochrana památek je více otázkou vkusu, než teoretických úvah. Bohužel musil vkus zde zcela ustoupiti do pozadí. Za cenu, že památka nevzdálí se daleko od místa svého původního určení, bylo dílo vynikajících kvalit určeno k tomu, aby se stalo zcela nevitným v okolí, které je duší svým nepochopením.

Z hlavní fronty domu, pro kteroužto stranu byl dělán, což je velmi důležitá okolnost pro barokní plastiku, v níž osvětlení hraje velikou roli, byl odsunut do postranní úzké uličky, kde je vsunut mezi výklady obchodních krámů na nedostatečném místě a v nedostatečném okolí. Tím vším podařilo se toto dílo skutečně zničit, i když bylo zachováno. Jiné podmínky osvět-

*) Poznámka: Autor článku má plnou pravdu v tom, jak velice byly obě Brokoffovy plastiky znehodnoceny dnešním umístěním, i že by bylo mnohem lépe uložiti je obě v fádém museu. Ale je to i jiná oševhá otázka ochrany památek: I kdyby se totiž vlastnické právo dalo snad omeziti vhodným opatřením magistrátu, vyjádřeným podmínkou obsaženou v úředním povo-

lení novostavby, byli by zúčastnění zástupci památkových institucí navzájem odlišni dirigovati tak významné plastiky do lapidaria na stavětišti, které jest a až do svého zrušení zůstane nepřístupným skladištěm, v němž by byly uloženy jako ubohá disiecta membra.

Václav Wagner.

lení, jiný odstup a jiné rozhledy deformují toto dílo, přistavené zcela neorganicky na budovu kvalitou pod úrovní portálu stojící.

Také plastika lva, již dostalo se určení u schodiště v pasáži, se zcela ztrácí v umělém osvětlení, kde jedno světlo se sráží s druhým, tvoříc tak zcela nemožnou atmosféru pro barokní plastiku. Nelze již dokonce mluvit o okolí, do něhož je tato plastika položena opět neorganicky a zcela náhodně.

Případ tohoto portálu může nám být příkladem, jak nutno mít cit a pochopení pro věc a jak škodlivé je pouhé teoretisování, není-li vedeno zájmem uměleckého díla. Při bourání domu, na němž jsou význačné některé detaily, které nutno zachránit, lze postupovat dvojím způsobem, a to buď dáti tyto fragmenty do musea, nebo jich užití na nové budově. Záleží vždy případ od případu, kdy ten nebo onen způsob se lépe hodí. Proti museu mluví již staré zaujetí, pokládající síň musejní spíše za hrob, ač jde vlastně jen o jinou formu života. Musea mají také svůj život, jenž může být jednotlivým dílům více ku prospěchu, než nevhodné pro ně okolí nových ulic nebo čtvrtí. V každém takovémto případě, ať jde již o museum nebo o aplikování starých zbytků na novostavbu, jde o změněné prostředí, v němž takto zachované umělecké dílo má dále žít. Je nesporné, že tato změna je proti prvotnímu stavu a že jí nelze oddisputovati. V zásadě jde pouze o to, dáti staré umělecké dílo do takového nového okolí, které by se nejvíce hodilo k jeho organismu a nejvíce dalo uplatnit vyhrazeným složkám,

aby se tak dosáhlo plného účínu, jak jej také zamýšlel dávno zemřelý umělec.

Vraťme se však k našemu případu! Portál u Hopfenštoků byl tešán pro velký barokní dům a počítal nejen s odstupem, ale i s osvětlením. Šlo-li o jeho přenesení, bylo pochybováno již v tom, že portál z hlavní fronty byl dán do ulice postranní. Zde stala se největší chyba. Mimo to plastika portálu vyžaduje kolem sebe určitou volnou plochu, aby tak mohly dostatečně kontrastovat bohaté linie i světelné modelování. Ani toho nebylo dbáno při novém umístění. Místo volné plochy je portál vtisťen mezi výkladní skříně, tedy neklidnou plochu již svým určením. Konečně jde o to, bylo-li by možno přenést tento portál s nevelikého barokního domu na novostavbu obchodního paláce, i kdyby se tak bylo stalo na hlavní frontě. Kdybychom neuvažovali o dnešním novostavbě a na jejím místě předpokládali i architekturu nejlepší kvality, nebylo by možno očekávat, že by tento barokní detail srostl s novým organismem. Již určení obchodního domu odporuje baroknímu vchodu spíše palácovému nebo měšťsky patricijskému a konečně také jeho dimenze a vzájemné poměry musí nutně konkurovati s novostavbou. V tomto případě bylo tedy jediné na místě museum, kde by se byl mohl portál uplatnit mnohem více a mohl zapadnout do okolí, které by mu alespoň neublížovalo. Takto se z něho stala skutečně mrtvá památka, která nijak neprospěje novému rázu města.

Vladimír Novotný.

STAVEBNÍ RUCH NA STARÉM MĚSTĚ PRAŽSKÉM V ROCE 1928 A 1929.

Po přestávce asi dvou desetiletí ožil loňského roku stavební ruch na Starém městě Pražském takovou měrou, že se skorem vyrovná co do rozrušení a ničení zachovaných částí města pověstné pražské asanaci. Tehdy, jak známo, počal boj o starou Prahu; boj byl veden frontálním útokem a jednoduchými zbraněmi. Dnes zdá se však není dosti odvahy k přímému útoku a odpůrci staré Prahy provádějí obchvat a útočí se stran, spoléhající na kombinovaný účinek novodobých zbraní.

Mezi oběma vzpomnutími stavebními obdobími je také podstatný rozdíl po stránce právní, hospodářské i technické.

Před válkou byl vyvolán stavební ruch obcí samou, která byla vedena snahou, zlepšiti zdravotní poměry vnitřní Prahy. Byl to stavební ruch, který přes všechny nedostatky, na něž se upozorňovalo a jež byly zavíneny hlavně všeobecným názorem tehdejší doby, přece byl jen dokonale organizován, úřady zvládnut, a nutno přiznati, že měl alespoň jednu pevnou směrnicí, totiž ozdravení města za každou cenu hmotnou i kulturní. Přes některé menší ústupky, jež si stavebníci vynutili, přiblížil se výsledek asanace, jak statistická data pražského fysikátu dokazují v ohledu zdravotním, značně k cíli. Ochrana památek vyšla ovšem zkrátka a vyjma několik ojedinělých budov nebylo nic zachováno a na ochranu celých částí města nebylo vůbec pomyslení. Postup byl ten, že obec na základě asanačního zákona

získala do vlastnictví celé bloky domů, které srovnány se zemí a tak rázem rozuzlena spleť poměrů majetkových a smazány všechny služebnosti těch nepodivnějších druhů. Získaná půda, nezatižená složitostí poměrů vlastnických a práv z nich plynoucích, byla nově rozdělena na staveniště podle plánu regulačního a prodávána s určitými stavebními podmínkami novým stavebníkům.

Dnešní stavební ruch jest do jisté míry pokračováním nebo dokončením činnosti právě vylicené. Do stavil se však bez vědomého přičinění obce pražské, ba snad právě naopak nebyl měšťskou radou ani Státní regulační komisí právě očekáván. Vždyť se vyvinul v době velmi nepříznivé, kdy platí ochrana nájemníků, možno souditi z toho, že tu chybí jakákoliv iniciativa, která by jej organizovala; stavební ruch se žene bouřlivě přes jejich hlavy, ničím nespoután, a podobá se dravé bystřině, která vystoupila ze břehů a způsobuje škody, ačkoliv se mohla státi užitečnou, kdyby bylo řečiště upraveno a její energie zachycena a usměrněna. Nejsa omezován vyčerpává stavební ruch možnosti, nejas zastaralým stavebním řádem, do krajnosti, ba mnohde je i přesahuje, teží z nedostatku dosud platného plánu polohy, který není již na výši doby, dovolává se úlev zákona o stavebním ruchu,

odhlasovaného pro jiné poměry, než jaké jsou v jádru našeho hlavního města.

Uvolnění na peněžním trhu a s ním spojené snížení úrokové míry, mnohé výhody finanční, poskytované posledním zákonem o stavebním ruchu, všeobecný citelný nedostatek obchodních místností a stále ještě možnost pronájmu bytů za vysoké ceny způsobují, že koncem roku 1927 začíná přirozený stavební ruch a objevuje se snaha uložit kapitál do nových staveb. Staré domy ve vnitřním městě jsou kupovány jednotlivci, korporacemi, bankami a pod., aby mohly být sbořeny a na jejich místě postaveny obchodní paláce. Náhle vyvolaná velká poptávka způsobuje rapidní stoupání cen realit. Jest znám příklad, že v době půl roku stoupla cena starého domu na Starém městě pateronásobně, ačkoliv nutno tu počítati jen s pozemkem; dům na něm i s nájemníky považuje se za nepřijemnou přítěž, již nutno se zbaviti. Vysoké ceny, za které byla staveniště získána, nutí jejich majitele k zastavení na míru nejvyšší. Pět pater se šestým ustupující a nejméně dva suterénny stávají se na Starém městě pravidlem. Výškových nebo jiných omezení regulačním plánem zde není, zákon o stavebním ruchu povoluje úchytky od stavebního řádu a městská rada pozbývá možnosti zakročiti i v nejkřiklavějších případech, protože odvolání ze stavebního povolení vyřizuje ruchové oddělení zemské správy politické, které ve snaze, opatřiti co nejvíce bytů, zmenšuje, ba často anuluje z úřední povinnosti odůvodněné námítky znalců stavebních i zdravotních, pronesené při komisích, a dává samo s konečnou platností stavební povolení, aniž se obírá námítkami estetickými a památkářskými. Důsledkem této praxe se brzo odráží i v jednání stavebních komisí, jejichž členové, nemajíce opory u vyšších instancí a jsouce jinak prací přetiženi, pokládají t. zv. »hladkou komisi«, t. j. komisi bez námitek za ideál úřadování, protože při minimální práci a nejkratší době je tenžýž výsledek, jako po vyřízení rekursu. Tak se celé jednání stavebních komisí schematisuje a redukuje na vyplnění několika dat v tiskných blanketech a pro spoustu materiálů ani v městské radě a jejich komisích již dále se podrobněji neuvažuje ani nepročítá.

Za takových poměrů vyrůstá nejen část nejdůležitější okružní třídy pražské, Revoluční třída, ale stavební ruch vniká i do úzkých uliček staroměstských, neboť všech majitelů se zmocňuje touha vydělati prodejem domu bez příčiněný značný peníz. To vše jest ještě podporováno novinářskými články o Praze-velkoměstě a tvoření se obchodní City. Kouzlu těchto hesel podléhá nejen široký dav, ale i úřad a nedbá již tak úzkostlivě poměrů zdravotních jako v bývalé asanaci; omlouvá velké, až 100% zastavení půdorysné, jakož i v Praze nebývalé zastavení výškové. Měřitko staré Prahy se mění ke škodě vyhlášených panoramatických pohledů jejich a věže Starého města utápějí se ve stoupačích hladině střech. Pod dalším heslem modernosti provádějí se sice jednoduché, ač ne vždy šťastné fasády; jak je tento novodobý duch chápán, prozradí často chatrný půdorys nebo vnitřní výzdoba navržená cizáckými architekty, hříčky napodobenímami barokních a jiných detailů historických slohů, nalepených na tvrdé, železobetonové stropy, pilíře a stěny. Ba toto občivnictví se nezastavuje ani před kaširováním celých pilířů a sloupů v rozsáhlých místnostech obchodních, jaké může poskytnouti jen moderní železobetonová stavba.

Podle zákona o stavebním ruchu přiznává se novostavbám, dokončeným do konce tohoto roku, osvobození od daní na 30 let. Stavby, dokončené po této lhůtě, požívají osvobození daleko menšího. Přirozený toho následek jest uzavírání smluv stavebníků s podnikateli s placením vysokého penále, jež nutí stavitele k nezdravému chvatu v provádění staveb, který vede k přepínání sil i k rekordnímu zkracování lhůt. Ceny narmoze ofertními řízením snížené na minimum se ještě srážejí zahraničními nabídkami, jež počítají jen s uhažením své posice v cizím státě. Protože osvobození od daní docilují jen novostavby, snaží se každý stavebník starý dům strhnouti a od základů znova postavit. Tak se dochází ke zvrácenostem, že pevná, zdravá zeď se boří, aby na témže místě se opět znovu postavila, a to jen proto, že by jinak berní správa nepřiznala pro dům osvobození. Jak se tu zájem památkářský a hospodářský podivuhodně kryjí!

Než to vše nevyruší nikoho a vyvolá nejvyšše jízlivou poznámku o památkářích, ale bohužel do tohoto života zazní časem i výkřik zděšení a poplach hasičů, když v důsledku neodpovědného chvatu se zřítí do výkopu část ulice nebo domu. Teprve tento signál a lidské oběti poněkud ochladí touhu po velkometě i po nesprávném amerikanismu, opojené hlavy počínají chápati, že není tu vše v pořádku, a že by mělo být jinak.

Všimněme si nyní charakteristiky a hlavních rysů obou vzpomenuých stavebních období s ohledem na památky. V době pražské asanace nebyl brán na ně ohled (těch několik zachovaných budov, které tvoří výjimku, mnoho neznamená a jen potvrzuje pravidlo). To se také otevřené řeklo, ale hnutí památkářské, které bylo u nás v začátcích, u úřadů téměř neznámé, nemohlo míti rozhodujícího vlivu. Proto podlehlo; snad také proto, že přišlo trochu opožděně. Dnes jest jiná situace. Ochrana památek má již dosti stoupenců mezi vlivnými úředníky i v řadách členů rozhodujících institucí, třeba bychom ani nescítali těch, kteří s památkářstvím jen koketují. Proto jest pro všechny stavební spekulativy obávanou složkou při stavební komisi a rada se obchází. Tak na příklad jedná se často o zachování jen některé význačné části starého domu, ať již klenutého traktu nebo místnosti s cennými štukovými stropy, prostory nádvoří, ohraničené architektonicky jednotně členěnými zdmi, či snad jen přezdí domu, tvořícího kulisu prostoru uličního nebo náměstí. Tu staví se stavebník a stavitel k myšlence příznivě a velmi přátelsky, předloží a dá si schváliti plány, ale jak zkušenosti ukazují, vede se závazku zachování velmi lehce zbaviti. Odobrá kolkolem veškeré zdivo, dá odkřítí a dokonale obnažiti partii, jež se má zachovati, a když jest zdivo hodně porušené a podkopáním roztrhané, požádá, aby mu bylo povoleno je zbořiti, protože ohrožuje veřejnou bezpečnost. Takových případů se stalo v poslední době několik, třebaže každý jest jinou variací na tenžýž motiv. Úřad jest ovšem proti tomu úplně bezmocný, protože počet úředníků v oddělení stavební policie stačí sotva obsaditi všechny komise. Nezbyvá mu skorem času na prohlídky staveb a kdyby ho i bylo dosti, může úředník zabrániti úmyslu podnikatele? Vždyť je tu po ruce tolik výmluv, jako ochrana nájemníků, penále, osvobození od daní, důkladné prohledání a zjištění stavu starého zdiva, provádění sond, nemožnost rychlého zabezpečení pro okamžitý nedostatek materiálů a pod. Zdá se, že by v takovém případě zmožila více peněžitá jistota, slo-

žená u úřadu, nebo prémie za dobré provedení a nikoliv potrestání tím, že zachovaný kousek zdíva zavinuje ztrátu osvobození od daní.

Novinkou v Praze, která se velmi rychle rozšířila, jest zřizování dvou nebo více suterénů. Tento způsob stavby, jdoucí několik pater pod úroveň ulice, jest naprosto nesrovnatelný s památkářstvím, i když jest již z ohledů bezpečnosti a zdravotnictví v Praze shledáván nezavadným, ačkoliv jde na Starém městě pod hladinu spodní vody a získaná prostora sotva zaplatí vynaložený peněz. Jest přirozené, že při provádění hlubokých výkopů se poruší stabilita sousedních starých domů, čerpáním vody se zředí písčinná půda v celém okolí někdy velmi povážlivě, pravidelně nutným podchycováním základů sousedních domů susedne se zdivo celé budovy, i kdyby bylo podchycení sebe lépe provedeno. Konečně je tu důležitě, že staré budovy mají klenuté stropy s horizontálními tlaky kleneb a pasů, zachycené pravidelně zdivem sousedního domu. Je to jistý druh služebnosti, jakých bylo na Starém městě hojnost. Odbouráním tohoto zdiva pozbyvají horizontální složky kleneb potřebných reakcí a stabilita domu je porušena. Dokud se zdí novostavby prováděly ze silného zdiva cihelného, dostalo se konečně takovému ohroženému sousedu po dokončení novostavby opětně

dostatečné podpory. Dnes však, kdy nový dům má skoro vždy kostru železobetonovou a mezi pilíři a trámy je pouze vyplňující zdivo, které nemůže převzít tlaky sousedních kleneb, je stabilita sousedů ohrožena trvale i po provedení novostavby. Ještě hůře je tomu při stavbách s kostrou železnou. Tu jsou potíže již se stavbou samou, neboť montáž konstrukce vyžaduje uvolnění celé stavební jámy a nelze vyměňovati provisorní vzpěry, jako při postupném vzdvínání. Tím se vysvětluje, že často jeden stržený dům vyžadá si obět obou sousedů.

Jsou-li snad nyní stavební poměry vnitropražské vylíčeny barvami poněkud ostřejšími, nebudiz to příčinou, aby rozhodující činitelé veřejní nevyužili alespoň tak bohatých zkušeností, získaných nyní a neupravili naše zákonodárství tak, aby v budoucnu se předešlo podobným nežádoucím poměrům. Je třeba, aby starý chráněný domům, nově upraveným, byla poskytnuta stejná daňová úleva jako domům novým a do návrhu nového stavebního řádu mělo by být pojata zvláštní ustanovení o povolování přestaveb v oblasti starého chráněného města s ohledem na smutné zkušenosti, získané na Starém městě pražském v loňském i letošním roce.

J. V.

POMNÍK PŘEMYSLA ORÁČE.

Klub za Starou Prahu odůvodnil svůj protest proti umístění pomníku Přemysla Oráče takto: Domácí rada Klubu za Starou Prahu pojednala ve schůzích dne 10. a 17. dubna 1929 na základě zprávy zvláštní komise, k tomu zvolené, o účinnu pokusného modelu pomníku Přemysla Oráče v navrhované situaci na Hradčanském náměstí a nabyla přesvědčení, že musí nejzodpovědněji varovati před uskutečněním pomníku v této formě a v tomto místě na místě, pro krádu Prahy tak choulivostivém.

Domácí rada ponechala úplně stranou nesporný význam pomníku, posvěceného krásné historické fikci, jež jest odedávna poetickým majetkem národní tradice a také otázku, je-li Hradčanské náměstí jediné prostranství, kde by mohl tento pomník být umístěn, a uvažovala výhradně jen o sochařských a architektonických kvalitách návrhu a o jeho účinnu v dané situaci.

Při tom nasmohla se zbýti dojmu, že by tento tak významný umělecký pomník byl dokonale připraven a že by byly vyčerpány všechny prostředky, kterých je možno užití při podobných uměleckých záležitostech. Aby upozornila jenom na nejzávažnější okolnosti, konstatuje, že pomník vyšel ze soutěže omezené na socháře, mezi nimiž chyběli právě nejvýznačnější, jinž vědíme za nejlepšího projevy československého moderního umění, a že také měřítko pomníku nevyšlo z podrobných úvah a zkoušek, které by byly bývaly učiněny před vypisáním soutěže na místě samém, tedy z přímého a vědomého vkomponování do daného prostoru.

Posuzuje pomník Jakuba Obrovského vychází domácí rada z předpokladu, že Hradčanské náměstí, které bylo obnovením československého státu opět povýšeno na nejrepresentativnější forum Prahy, je dnes skoro již jediné vzácné udržované prostranství v Praze se všemi vlastnostmi architektonicky komponovaného prostoru, které sice vznikl ze středověkého tržiště, ale postupně byl v proasánci a baroku zdokonalován s největším pochopením k renesanci. Všichni architekti a sochaři, kteří měli v těch dobách za úkol doplňovati tento prostor novými hmotami architektonickými a plastickými, projevili vždy nejvyšší snahu podřídit svoje dílo prostoru a hlavní dominantě, hradu a chrámu sv. Víta. V oblasti sochařské je toho dokladem Platzerova plastická výzdoba vjezdu do hradu, Brokofův Mariánský sloup a sochy na balustrádě hradní rampy od Brokofa a Vosmika. Lznalali naše doba za nezbytno rozmožnit tuto sochařskou výzdobu, má největší odpovědnost, že to učiní a naproštěm respektováním dochovaného stavu. Tuto odpovědnost vyzdaje nejen rozmyslný postup u vlastních převodů pomníku, ale také připuštění odborných kruhů, které by mohly přinést k řešení této otázky odůvodněné rady a osvědčenou zkušenost, k účasti.

Domácí rada hlásí se, nebyvši k této účasti přizvána, sama z vůdčí své povinnosti k řešení všech otázek, které se dotýkají staré Prahy, a podává své názory o vhodnosti umístění a měřítka pomníku.

Domácí rada zjistila, že pomník, jak se jeví v pokusném modelu ve třech zaujatých posicích, je práce ateliérová, navržená bez zřetele ke všmu umístění a bez zřetele k proporcím architektury náměstí obklopujících a k plastikám náměstí adubicím. Měřítka pomníku co do výšky i hmoty pohrád všmu, co předcházející díle zde vytvořily, utlačuje a znehodnocuje prostor ideově významný a umělecky dokonalejší. Robustnost a bezohlednost pomníku je vyzývavá v tomto prostředí, přehlčuje doslovně malý prostor, který je mu vymezen, a ubírá přímo vzduchový obsah prostranství před hradem, jež se tím slévá v kompaktní hmotu půdorysně i prostorově bezváznou.

Z pohledu na pokusný model, které se naskytovaly v těchto dnech celé veřejnosti, jest zjevné, že má být v prvé řadě zasažen pohled na hrad s jediné promenady od Toškanského paláce k němu vedoucí a stejně že má být přímo upcán překrásný pohled zpětný od Matyášovy brány mířivým vjezdem čestného dvora až do Loretské ulice smahající. Jediný sídla hlavy státu důstojný přístup k místu všem Čechům dražému má být tak pohledově zatarasán. A stejně níčí pomník pohledy blízká i zdálí na Wircchovo rokokové průčelí paláce arcibiskupského a na průčelí obou paláců Švarcemburských, renaissanční i empírové.

Pokud jde o členění a detailní poměry návrhu pomníku asmeho, nesnesou vůbec srovnání se subtilními slánky celého okolí a neméně ovšem s jemnou profilací Brokofova Mariánského sloupu, zakrytého sice v pohledu od hradu vzrostlým parkem, ale přes to ke stálému srovnávání vybízejícího.

Výsledek zkoumání pokusného modelu je možno shrnout v úsudek, že nemá vůbec uměleckého vztahu k situaci pro svoji výšku, celkovou hmotu, proporce a článkování, a že nemůže být vítán v této formě a na tomto místě nikým, kdo má smysl pro krádu a charakter Prahy.

Domácí rada má proto z těchto důvodů nejzodpovědněji varovati před zřízením pomníku Přemysla Oráče na kterémkoliv ze tří míst, pokusným modelem zaujatých, poněvadž by tím byla Praha, prožívající nejkrásnější dobu svého znovuzvyčlenění jako hlava obnoveného státu, znehodnocena, byt je úmysl, vedoucí k postavení pomníku, sebe užlechtilejší, a poněvadž nebude připustiti, aby radostný zájem, s nímž veřejnost uvítala snahu o umělecké vyjádření národní báje, zvrhl se v roztrpčení nad její realizaci.

DOPLŇOVÁNÍ SMÍCHOVSKÉHO KOSTELA.

Pojem památky se v moderních názorech stále rozšiřuje a vlastně každé nové vynikající dílo stává se památkou hodnou stále pozornosti a zachování. Tento správný názor musí se ovšem ještě probojovati spleť odlišných mínění. Památkáři jsou vděční za okolnost, že zvláště církevní památky nepodléhají tolik dočasným změnám módy a vkusu jako jiné užité objekty, a že aspoň ty pro dějiny zůstávají neporušeny jako dokument té které umělecké kultury. Potřeby kultu nepodléhají změnám a v případě nutnosti vždy nějaký oltář či obraz se umístí, aby nerušil starého celku.

Pozoruhodnou osobností své doby byl arch. Antonín Barvitiús (1823—1901), znatel renesance, hbitý kreslil, muž umělecké i osobní kultury. Jeho velké dílo užité, nádraží, nyní Wilsonovo, ustoupilo novostavbě, vily a paláce jeho nejsou známy širšímu obecnstvu a tak je reprezentován pro veřejnost jen smíchovským arciděkanským chrámem sv. Václava, jemuž a delikátní stavbou. Pozůstalost Barvitiúva svědčí, že se nezabýval uměním pozdní doby římské, zvaným starokřesťanským, nýbrž že více miloval ranní renesanci, klidnou a jasnou v proporcích i liniích. Dochované varianty plánů k smíchovskému kostelu dosvědčují, s jakou láskou Barvitiús věnoval se této práci a v duchu své doby podle velkého osobního vkusu provedl ušlechtilé jenné dílo harmonické v liniích i barvách. Podle pohotových finančních prostředků musil si odříci veškerou pompéznost a tím bohudík i nabubřelost, mramorovou inkrustaci musil napodobit prostou barvou a jen mosaika v konše apsidy nad hlavním oltářem připomínala vznešené a strohé umění starokřesťanských basilik. Jinak ráz chrámového interiéru byl ra-

dstný a smavý, ušlechtilá architektura překvapovala elegancí, barevný soulad potěšoval oko. Byla důvodná naděje, že tento interiéru nedotčen zůstane památkou na historismus 19. století i na umění Barvitiúva.

Než chrám byl nyní umělecky doplněn. Nepíšeme o oltářích, jichž počet byl velmi malý, avšak o tom, že bývá tento chrám nazýván basilikou a přidávány tam čtyři sochy, tedy více nežli vůbec se zachovalo z periody basilik, protože basilika zásadně vypuzovala plastiku. Na krásný renesanční mariánský oltář byly připevněny kovové publikce se sklíčky, na vítězný oblouk se věš elektrická světla, která oslepují zrak, ač dr. V. Wagner ve Věstníku chrámového družstva pelhřimovského dal výborné pokyny, jak pomocí reflektorů osvětliti chrámové objekty. Provedeno další setření malované inkrustace geometrické a umístění mosaikových obrazů v její místo. Tím byla dosavadní vzácná harmonie barev i hmot chrámového interiéru neodvratně zničena a pokažena, neboť lesk mosaik zle přebíjí zbytek malovaných ploch. Vznikl nesoulad, disharmonie, křiklavost barev i linií a pokazila se architektonická ucelenost i ukázněnost. A nad to docela se porušilo nejlepší dílo mistra, jenž si zasloužil u potomstva veškerého uznání. Dnes nedá se nic dělat, neboť podle práva duchovní správa může se dnes odvážit všeho, neboť komise v neblahé chvíli nedomyšlela dosah případu a dala své placet. Právnický není možno již nic podniknout, avšak po etické stránce případu zarazíme se nad těmito skutečnostmi. Je patrné, jak odborně musí každá komise být připravena, aby se neopakovaly nepříjemné důsledky. Barvitiús je porušen a těchto nákladů mohlo by se umělecky i duchovně lépe jinde užit!

OPRAVY PRAŽSKÝCH PAMÁTEK V ROCE 1928.

Je do jisté míry zkrácením skutečného kulturního stavu, jestliže registrujeme pouze kladné činy v oboru ochrany památek, aniž k nim zároveň přidáváme seznam hodnot zničených. Roku 1928 přibyla jich dlouhá řada a bude-li vůbec ještě pořízen seznam demolovaných stavebních památek za onen rok, přidá k potěšujícímu světlu mnoho stínů. Dům »U Mrázů«, čp. 504-I., z památek gotických, renesanční budova čp. 728-I. v Dlouhé třídě, palác Náherných čp. 701-II. ve Vodickově ulici a dům »U Hopfenštoků« tamtéž (čp. 674-II.) z období barokního padly za oběť číselně obrovskému, ale výtvarně téměř sterilnímu vývoji nové Prahy. Za nimi následoval bezpočet menších objektů, mezi nimiž na příklad zboření nejlepší Niklasovy profánní pražské architektury (čp. 1009-II.) v ulici Hybernské bylo ztráto, která zasluhuje zaznamenání.

Nelze uváděti všeho, co roku 1928 bylo zničeno, ani toho, jaké příčiny a důsledky měl tento postup v pleť Pražských regulačních poměrů. Tak zvané »zachování« domu čp. 504-I., ačkoli mělo post festum značnou odezvu v pražské veřejnosti, zůstává přece největším památkem onoho typicky pražského řešení z rozpaků, které dokumentuje dnešní poměry a stává se poučením na v š e c h n y strany. Ale o tom je třeba

uvážovati na jiných místech a za jiných předpokladů.

Památky zachráněné a opravené mají v pražském přehledu za rok 1928 mizivý počet reprezentantů z oboru soukromých staveb světských, nehledíme-li k běžným, třeba leckde i zdařilým opravám průčelí. Za to památek církevních a veřejných budov profánních je řada celkem početná. Jsme ovšem spokojeni s tím, že k tolika opravám došlo a že v tolika případech přinesly i umělecko-historický zisk a dokonce i překvapující nova. Ale i zde má věc své stíny: Na českém venkově v téže době vyrostlo daleko více podobných prací z široké base kolektivního zájmu a upřímné vůle než v Praze, kde veřejný zájem byl vzbuzen — pokud vůbec byl — teprve dodatečně a kde kolektivní vůle k záchraně památek téměř nebylo. — Přehled památek opravených a zachráněných uvádí ovšem všechny práce jen v nejstručnější registraci a obmezuje se na práce nejdůležitější.

Praha I: Karlův most: Kvádrový líc pilířů a bočních ploch mostu byl zbavován porušených částí, většinou omítnutých, a vysazován novými kvádry. Prováděl arch. Ed. Sochor na pokyn městského stavebního úřadu odb. V.

Staroměstská radnice byla na podzim 1928 odborně prozkoumána společně se všemi domy radničního bloku (čp.

4-20-l.), aby na podkladě tohoto prozkumu bylo dáno městské radě dobré zdání o možnosti úpravy celého bloku pro chystanou jeho regulaci a užití pro rozšíření radnice.

Románské zdivo čp. 16-l. bylo nově učiněno přístupným společně s románským zdivem sousedním, objeveným při výkopu pro základy nové budovy městských technických úřadů, ze sklepů této práve dokončené stavby a dosavadní vchod do čp. 16-l. zrušen.

Klementinum: Po celý rok pokračovaly práce na úpravě Klementina tu se účely veřejné a univerzitní knihovny. Stavební práce byly zhruba dokončeny již roku 1927, následující rok byl věnován úpravě interiéru. Býval. letní refektář důkladně restaurován akad. sochařem R. Vlachem (štukatura), malba nástěnná (Kristus u Marie a Magdaleny) akad. malířem M. Duchkem, malba na plátně (Svatba v Kámi) akad. malířem B. Čiulou. Dále restaurovány sály I. patra, sál fyzikální (malba z r. 1747 malířem Duchkem, štuk sochařem R. Přečilem), sál nad býv. arcibiskupskou tiskárnou (Čiła. Přečíl) a oltář sv. Jana Nepomuckého v podkroví z roku 1761 s polychromovaným štukem rokokovým, jehož oprava se protáhla do počátku roku 1929 (Vlach, Duchek). Restaurátor D. objevil při oltáři dvě původní nástěnné malby na schodišti. Dokončena oprava věže hvězdárny a jejích plastik.

Dům čp. 729-l. (sU zlatého stromu). Dokončena vnitřní úprava podle návrhu arch. K. Pecánka (srov. »Umnění II., str. 82.).

Dům čp. 727-l. v Dlouhé třídě: Při pronikavé vnitřní adaptaci, spojené s novostavbou domu čp. 728-l., zrušeny částečně klenby I. patra a rekonstruováno 2. patro pro nástavbu 3. patra, ale vnější k a plastikou, balkonem a portálem opraven.

Dům čp. 149-l. v Karlově ulici: Renesanční arkáda dvorní již dříve opravena, ale původně vyhovující adaptace pro obchodní dům fy Hanzovy nabývaly pod titulem oprav stále většího rozsahu památce nepříznivě.

Praha II.: Kostel Panny Marie Sněžné: Opravy vnější, již v předějších etapách zhruba dokončené, byly doplněny menšími restauračními pracemi na vnějšku, na př. opravou hl. záp. portálu ohněm poškozeného a mosaikového obrazu Madonny na záp. průčelí. Vnitřní opravy: Dokončena restaurování klenby a jejích renesančních maleb a postupně opraveny stěny. Zároveň podroben důkladně opravě hlavní oltář s významnou plastikou a oltářní obrazy, mezi nimi dvě málo známá plátna Reiterova a oltářní Panny Marie a Sv. Josef. Opravy stavební dále provádějí stavitel B. Kabát, řezbářské práce F. Zelenka, restaurování maleb Fr. Fischer.

Kostel sv. Trojice ve Spálené ulici: Zahájena důkladná oprava vnější, v jejíž prvé etapě 1928 provedena restaurace západního průčelí a část severní a jižní podélné fronty.

Kostel na Karlově. Oprava vnitřku pokračovala po dokončení úpravy presbyteria (1926—1927) k lodí, kde zachovaná barokní úprava z r. 1736 (datum objeveno na jednom z zebel) a nové překvapující nálezy umělecko-historické byly podnětem k zahájení velkorysých oprav, spojených s umělecko-historickým prozkumem (srov. »Umnění II., str. 238.). Hlavní část oprav přesunuta se až do r. 1929.

Kostel sv. Petra: Oprava vnitřku, řízení městským stavebním úřadem, byla podnětem k podrobnému umělecko-historickému prozkumu, který prováděl univ. prof. Dr. V. Birnbaum. Ve spolupráci se Státním památkovým úřadem nalezeny ve spálených románských okna na jižní stěně románské hlavní lodí zbytky maleb z XII. století. Koncem r. 1928 byla dokončena oprava hlavní lodí, další opravy pokračují roku 1929.

Dům čp. 674-III. Brokoffův portál z r. 1710 přenesen ze zbořeného původního domu z fronty do Vodičkovy ulice do novostavby, projektované arch. drem Slámou, a to na její podélnou frontu do ulice Iloffenčtůvovy (»Umnění II., str. 239. a tento časopis XIII., 19.).

Dům čp. 1002-II., býv. palác Kolovratký v Hybernské ulici: Nastavěné II. patro ubouráno a na původní barokní stavbu nasazena při rozsáhlé adaptaci nová tři patra podle projektu arch. F. Novotného. Původní barokní průčelí uliční i dvorní při tom byla pečlivě zrestaurována.

Národní divadlo: Vnitřní opravy, plánovité prováděné, pokračují k opravě nástropní maleb »Zlatý věk od Fr. Zenišky ve foyeru. Vyčistění a konservaci provedl s úspěchem Fr. Zenišek ml. Proveden rozvah dalších nutných oprav maleb a správu budovy v dohodě se Státním památkovým úřadem.

Dům čp. 701-III. Nástěnné malby M. Alšovy z býv. vnitřní v přízemí zbořeného paláce byly Pensinim fondem Škodových závodů za dozoru arch. K. Fiely i s omítkou snáty, zarámovány a (jako dar městu Praze) převzaty právou ústřední městské knihovny (srov. »Umnění II., str. 83—85 a 192.).

Dům u umělců (Rudolfinum): Adaptace pro poslaneckou sněmovnu pokračují do nového neutěšeného stadia projektem prof. arch. Kríženeckého, kterýžto projekt byl nátlakem ochránce památek postupně modifikován v přijatelnější formu zachování volného schodiště ve dvoraně, vestibulu a ochozu. Ohětovány částečně klenby v loggii na Vltavu obrácené.

Praha III.: Kostel sv. Mikuláše: Oprava průčelí (omítek, plastik a kamenných architekt. článků) byla a velkým úspěchem vedením arch. J. Almeta dokončena.

Lochkovický palác pod Petřínem byl zakoupen ministerstvem školství a národní osvěty, původně sice pro účely konzervatore, ale pak pro nové ústavy (Slovanický, Orientální), Maarykovou Akademii dějin, Státní památkový úřad a Archeologický ústav a bylo započato s jeho vnitřními úpravami. Byly učiněny přípravy pro opravu a vnitřní znovuzbudování vyhořelého zahradního pavilonu.

Stavební komplex čp. 43-III. byl podroben rozsáhlým změnám při adaptaci a projektované novostavbě ministerstva financí. Nalezeny značné části románského zdiva z první třetiny XIII. století, o jejichž zachování projevovaly památkové korporace zájem, vyvrcholeny anketou Klubu za Starou Prahu (srov. »Umnění II., str. 238. a tento časopis, str. 12—16., obr. 3.—4.).

Dům čp. 1-III., bývalé presidium místodržitelství, byl upraven adaptací pro účely zemského zastupitelstva. Bývalý audienční sál byl upraven na zasedací síň Z. Z. a přilehlé místnosti opraveny a nově zařízeny.

Dům čp. 193-III., býv. palác Thunovský: opraveny a zajištěny renesanční štíty severního průčelí k Zámeckým schodům.

Dům čp. 36-III. sU Splavníče. Obec pražská opravila řádně průčelí domu s nástěnnou malbou (akad. malíř F. S. Novák).

Praha IV.: Hrad: Byly dokončovány výkopy na III. nádvoří, započato s přípravnými pracemi pro položení dlažby a pro celkovou novou úpravu prostoru nádvoří (postavení monolitu), započato s přípravnými pro adaptace v traktu do Hradčanského náměstí a dokončována úprava Vladislavského sálu, jakož i nejstarší části hradu.

Chřym sv. Víta: Byly ukončeny zabezpečovací práce na klenbě mezi starou a novou částí chrámu a lešení bylo odstraněno, takže se po prvé objevil nový prostor. Úprava nové části se rychle dokončovala (dlažba), ve staré části započaly práce spojené s restaurací královské hrobky (mříže mauzolea Collinova a j.). Souběžně s těmito pracemi byl prováděn prozkum královské hrobky a nové objevených hrobů Matyáše z Arzrau a Petra Patlěře (srov. »Umnění II., str. 41n.).

Letohrádek královny Anny (Belvedere) byl opraven v horní polovici (střecha, omítky patra nad ochozem). Další práce odloženy na r. 1929.

Míčovna: Státní památkový úřad byl pověřen konečným zkoumáním možnosti konservace sgrafita a dal provést několik zkoušek za tím účelem. Rozhodnutí bylo vyhraneno do prozkumu výsledků těchto zkoušek po písemnových 1928—1929.

Schwarzenberský palác čp. 185-IV. Bylo dokončeno znovuzřízení sgrafit na celé budově, započaté r. 1927. Sgrafita z opravy arch. Achillo Wolfa z r. 1871, úplně zničena, byla nahrazena sgrafity novou trvalější technikou prací akad. malíře Lad. Nováka.

Strahov: Zahradní pavilon na terase u kláštera (z konce XVII. století, srov. Pam. arch. XXXV., 86.) byl důkladně opraven, rekonstruován krov, zřízena nová krytina a opraveny malby a štuky vnitřku.

V klášterní budově kromě menších adaptací restaurována malířská a štuková výzdoba sálu I. patra.

Kostel sv. Jana Nepomuckého: Vykony přípravy pro celkovou opravu kostela a stanoven v dohodě s Památkovým úřadem program oprav stavebních a malířských.

Praha VI.: Socha sv. Václava od J. J. Pendla z r. 1683 (srov. Za Starou Prahu, roč. II., str. 37.) byla opravena sochařem Přečilem, nákladem vyšehradské kapituly. Zároveň

a pečlivou konservací sochy opraven i podstavec a učiněny kroky k úpravě okolí.

Slavín: Sochařská výzdoba J. Maudrova restaurována zároveň s architekturou skad. sochařem Vosníkem (nákladem »Svatobor«, za dozoru arch. prof. Fanty a Státního památkového úřadu).

Výkopy archeologické prováděny byly spoluprací vyšehradské kapituly se Státním archeologickým ústavem po celou stavební sezónu 1928.

Praha XVII: Malostranský hřbitov: Pěčí městského stavebního úřadu byla dokončena stavba ohradní zdi k Plezeňské třídě, úpravy terénu, stavba domu strážce, přenesení pomníků od staré zdi k Plezeňské třídě do prostoru mezi novou

zdi a cestou, osazení plastik a desek do zdi, úprava vchodu k nové pěčí komunikaci mezi sakristií a kaplí sv. Rocha, restaurování všech význačných náhrobních plastik v této části a zopětoto a úpravou zahradní, která však byla odložena v podrobnostech na rok příští. Tím se končí hlavní etapa oprav a tím i boje o Malostranský hřbitov, jehož trvání a ochrana je zajištěna.

Park na Cibulce: Empirové plastiky a zahradní stavbičky byly nákladem pražské obce důkladně opraveny (arch. J. Almer).

Dům čp. 2 na Bílé hoře (Pinskáčekův hostinec, zbytky kláštera, upravené na konci XVIII. století), byl důkladně opraven, krov rekonstruován, krytina nově položena, omítky obnoveny. V. Wagner.

NĚKTERÉ OPRAVY PAMÁTEK V ČECHÁCH V R. 1928.

Veliký počet restauračních a konserváčních prací, které byly roku 1928 jako každoročně provedeny na českém venkově, znemožňuje téměř úplnost výčtu, pokud nelze pořídit přesný výřah na příklad ze spisů Státního památkového úřadu, v nichž se tato práce jediné v úplnosti — třeba ne dokonale, ale přece jen pomyslitelně nejvšlé — zrcadlí.

Každý jiný přehled, necht' se bude jakkoli snažiti o úplnost, nemůže býti považován za podrobný, nýbrž jen za ukázkou a rychlý záznam, čerpaný z oblasti zájmu a činnosti jednotlivcovy. I z nich však lze vybrati práce pro směr a rozsah celé památkové činnosti v Čechách charakteristické:

Běstvína (u Chotěboře), zámek: Celá stavba byla důkladně opravena pro účely nové zřízené živnostenské ozdravovny, zařízení záměcké kaple (hlavní oltář, řezy, lavice) bylo restaurováno a konservováno řezbářem Fr. Charvátem z Kutné Hory.

Běstvína, kaple sv. Jana Nepomuckého — architektonicky významná stavbička z I. pol. XVIII. století zasluhou živnostenské ozdravovny jako patronky důkladně opravena a její okolí po ohrazení srovnáno a upraveno.

Brandýs nad Labem, kostelík sv. Vavřince: Restaurovaný kostelík věnován byl účelům církve československé, pro ni jednoduše zařízen a okolí bylo náležitě upraveno v terénu i sadové úpravě.

Budčice, farní kostel: Dokončena důkladná oprava stavby vně i uvnitř, portál z XIII. století očištěn a provedeny všechny stavební zajišťovací práce.

Dobruška: Po celý rok 1928 bylo pracováno na přípravných pracích pro řádný regulační plán města. Děkanský kostel zevně byl zčásti opraven, rovněž zvonice.

Domazlice: Byla zahájena oprava Ringelshahnových such na pilířích zahradní zdi Augustiniánského kláštera, ale nevyhovující způsob opravy vedl k jejímu zastavení a odložení na rok 1929. Zeď sama byla ovšem porušena nevhodnou úpravou pro obchodní místnosti.

Drahobudice: Farní kostel barokní byl zevně důkladně opraven podle programu Státním památkovým úřadem určeného.

Hradec Králové: Seminářský kostel sv. Jana Nepomuckého byl důkladně opraven stavebně a byla zahájena oprava seminární budovy. Oprava seminářského kostela jest jednou z nejzdařilejších restauračních prací, provedených v tomto roce na barokní architektuře v Čechách.

Chotěboř, zámek: Restaurován po ohni do původního stavu, zvláště v konstrukci krovu, která a částí prvního patra padla ohni za obět.

Chrudim, dům čp. 160/III.: Empirové průčelí s celou plastikou výzdobou bylo náležitě restaurováno (srov. M. Gerlach: Volkstümliche Kunst II. 88 (Die Quelle)).

Jilové u Prahy: Farní kostel byl stavebně opraven zvláště na jižní straně (omítky průčelí a věže).

Kačín, zámek: Byla zahájena rozsáhlá oprava celé stavby, největšího empirového zámku Čech, a to znovuzřízením omítek a konservací kam. Elánků na hlavním průčelí.

Kámen, hrad: Byly zajištěny části opevnění a provedeny různé menší restaurační práce, jako příprava k opravě hradní věže, jež sama odložena na rok 1929.

Koet, hrad: Kromě zajišťovacích prací na budovách druhého hradního nádvoří byly učiněny přípravy k rekonstrukci části hradební zdi, na počátku roku 1928 zřízená.

Kostelec nad Labem: Hřbitovní kostel uvnitř důkladně restaurován a kamenné architektonické detaily z doby vzniku stavby — v baroku a pozdější době omítnuté — byly odkryty a částečně ponechány, pokud neruší jednotu interieuru, v reálném stavu (na příklad pilíře severní lože).

Kostelec u Tábora: filiální kostel, jedna z nejstarších stavebních památek okresu, byl důkladně restaurován, románské detaily stavby (románská věž) prozkoumány a zaměřeny.

Kouřim: Velká bašta na jižní straně města byla důkladně restaurována a upravena uvnitř pro účely muzeální. Část prací odložena na rok 1929.

Kunětická Hora, zřezina: Po celou stavební sezónu 1928 byly prováděny menší zajišťovací práce na paláci a při páté bráně byla zřízena dřevěná veranda pro hostinské účely, jejíž zřízení neslo a sebou stavební zajištění okolního zdiva sousedního s páto branou.

Litomyšl, piaristické koleje: Dokončena oprava vnějšku a vnitřku, do něhož byly umístěny sbírky městského musea.

Mělník, radnice: Opraveno bylo průčelí s obnovením polychromie poslední slohové úpravy forem klasicistních, s oběma gotickými arkýři a věží.

Nepomuk: Byly projednány a částečně zahájeny práce restaurační na průčelí kostela sv. Jana Nepomuckého.

Nová Paka, klášterní kostel: Vynikající stavební dílo z počátku XVIII. století (Pam. arch. XXXV., str. 519. n.) mělo v posledních dvou letech málo záviděníhodný osud stavby, na jejíž krytině bylo použito velmi špatného materiálu, takže roku 1928 bylo nutno novou taškovou krytinu snést a nahraditi ji krytinou ze železobrodecké břidly. Z té příčiny bylo nutno odložit ostatní nálehavé stavební opravy, poněvadž pohotové prostředky byly vyčerpány nákladem na krytinu.

Pacov, děkanský kostel: Dokončena oprava vnitřku a věžní helmicy pokryta měděným plechem. Zároveň a novou dlažbou náměstí bylo odvozní odvodnění obvodového zdiva kostelního. — Klášterní kostel, k jehož nálehavé, ale stále odkládané opravy vnější ani roku 1928 nedošlo, dočkal se aspoň nového oplechování bání a lucerny věžní.

Pardubice: Mariánské sousolí na hlavním náměstí bylo zabezpečeno a v podstatných částech zajištěno a restaurováno.

— Dům čp. 6 v obvodu zámekém byl znovuzřízen, zvláště rekonstruován krov a krytina nákladem vlastním, Musejního spolku.

Pelhřimov, dům čp. 17: Byla dokončena oprava již v dřívějších dvou letech zhruba provedená a doplněna vnitřní zařízení.

Písek, děkanský kostel: Byly zahájeny a zhruba ukončeny restaurační práce na vnějšku kostela, zřízen nový krov, nová krytina na hlavní stěbě, předních i kapli svatojanské. Celá stavba, vyjmajíc velkou věž, byla nově omítnuta, plastiky na

západním průčelí restaurovány a zároveň s těmito pracemi rekonstruován renesanční obloučkový štít severní lodi.

— Kosteł sv. Kříže: Krytiny a omítky restaurovány, na hlavním průčelí konservována nalezená bohatá sgrafitová výzdoba (sochařem Bšovartem).

Poděbrady: Obec dala za podpory státu a za vedení Státního památkového úřadu restaurovat všechny plastiky ve svém městském obvodu: sousedí Mariánské na náměstí, sochu sv. Jana Nepomuckého u mostu, sochu sv. Václava u proboštského kostela, sloup Panny Marie vna mostech, sokl Schmirchova pomníku krále Jiřího a kašnu na náměstí, Opravy všech těchto plastik provedl sochař Přeuzil.

— Museum Poděbradská dalo restaurovat A. Pochobradským malby v bývalé kapli zámecké, kterou správa lázni propůjčila spolu s vedlejší síní v přízemí jižního křídla účelům městského archivu a musea. Malby silně sešlé byly vyvolány a pronikavěji restaurovány, než vyžaduje obvyklý postup konservace, a objevily se po vyčištění a úpravě jako významné fragmenty částečně ze XIV. století pocházející.

Poleň u Klatov: Tabulový obraz Madony poleňské (Soupis VII. 140) byl odeslán ke konservaci do dílny odborného restaurátora Jindřicha Hlavína a tam během konce 1928 a počátkem 1929 důkladně zajištěn a konservován.

Prešice, děkanský kostel: Restaurovány v druhé etapě oprav krytiny a částečně omítky průčelí. Jedna z nejrozsáhlejších oprav tohoto druhu vála však vinou nedostatečných prostředků místních.

Příbram, Svátá Hora: Opravy tohoto rozsáhlého památkového objektu vstoupily rokem 1928 do sedmé roční etapy pracovní (započaly se roku 1922), v níž byly opraveny štukatury západní strany ambítu a rekonstruovány další části krovů, zvláště krov náróžních kaplí, při čemž opraveny a zajištěny také poškozené štukatury a malby rekonstruovaných kaplových lucern.

Radyně, zřícenina hradu: Konservovány další rozsáhlé partie zdva, zvláště na předhradí, zřízen nový vstup (mostem) do vlastního hradu a dokončena v něm konservace zdva

Rokycany, dům čp. 88 byl iádně opraven, a to omítky i krytiny. **Tábor, děkanský kostel:** Bylo dále pracováno na částečné rekonstrukci krovu a kladení nové měděné krytiny na báních a lucerních chrámové věže.

— Radnice: Dokončeny menší úpravy, náležející ke splnění restauračního programu z roku 1927, a zahájeny adaptace v domě čp. 2, spojeném s radnicí, pro sbírky městského musea.

Týnec nad Sázavou, rotunda: Státní archeologický ústav zahájil v rotundě a hradní věži arch. výkopy, jejichž dokončení bylo odloženo (v listopadu) na rok 1929.

Velhartice, hrad: Byly zahájeny přípravné práce pro konservaci zříceninové partie a opravu ostatních částí.

Veltrusy, zámecký park: Vlastník zámku dal opravit podle přesně určeného programu celkového první z parkových architektur, pavilon Marie Terezie (sochař Kavka společně s místním stavitelém).

Vodňany, děkanský kostel: provedena byla v rámci celkového programu oprav další část údržovacích prací.

Vrdoovice u Loun, zámek: Vykonány přípravné práce pro restaurování tohoto významného renesančního objektu.

Zdoun u Hrádku, kostel sv. Vavřince: Zahájena stavební oprava.

Zvíkov, hrad: Přítavba host. verandy v hlavním nádvoří u bývalých hospodářských budov dala podnět ke konservaci hradního zdva v okolí přístavby a ke stanovení celkového konservacečního programu, pokud jde o zdvo a zachování sgrafit a maleb, jenž bude uskutečňován podle potohových prostředků.

Želč, zámek: Po požáru v prosinci 1927 byla budova přestavěna se zachováním kleneb v přízemí v obvodu zachované části stavby. V. Wagner.

PŘÍSPĚVKY K DĚJINÁM A MÍSTOPISU KRÁL. HLAV. MĚSTA PRAHY A OKOLÍ.

ŠLECHTICKÉ DIVADĚLKO V CLAM-GALLASOVĚ PALÁCI V PRAZE I.

V poslední třetině osmnáctého století počíná se ustalovat forma divadla »národního«, to jest ústavu veřejně přístupného všem vrstvám obyvatelstva. Italští i němečtí impresariové stávají se pozvolna soukromými podnikateli. Šlechtic, jehož snahou bylo od počátku baroka vydržovat si vlastní komedianty a operisty, stává se toliko divákem, který sice dohlíží na úroveň představení, ba i participuje na případných schodcích podnikatelů, ale není již bezprostředním páнем tlup. Cím více se herečké družiny vymaňují z područí pánů, tím více se rozmáhají v šlechtických sídlech francouzská malá jeviště, na nichž nejmocnější tohoto světa s nesmírnou chutí diletují jako v prvních dobách vpádu italského divadla na dvůr francouzský.

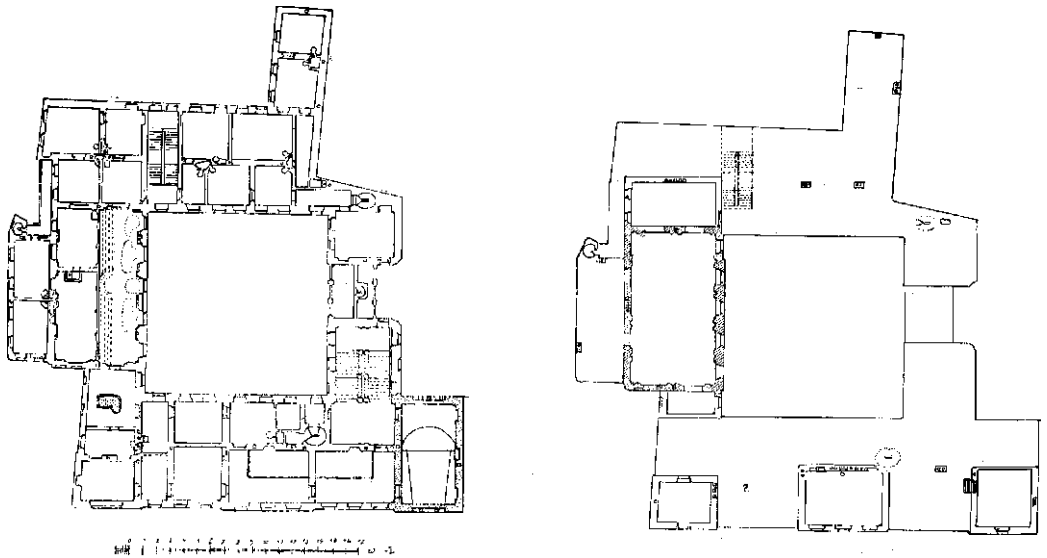
V Praze se těšilo výborné pověsti šlechtické ochotnické divadlo, jehož zakladateli byli hrabě Kristian Clam i jeho choť Kristina. Na sklonku osmnáctého a v prvních třiceti letech devatenáctého století scházela se v jejich pražském paláci nejvybranější šlechtická společnost, která pořádala živé domácí zábavy: divadla, koncerty i karusely (ve valdštyňské jízdárně), a odváděla znamenitě příspěvky špitálu u Alžbětinek i u Milosrdných. Teuber (Geschichte des Prager Theaters III, str. 68) uveřejňuje satiru z masopustního »Theaterjournalu« r. 1792, v níž je uveden seznam vznešených herců, charakterisovaných divadelním oborem bez označení titulů. — Na představení této spo-

lečnosti byla rozesílána zvláštní něžná pozvání a prodávány krásné vstupenky, ryté hlavně Berkou, které se zachovaly. (Nár. mus., odd. rytin, krabice č. 27.)

Na léto se mohla tato společnost odstěhovat do areny v Clam-Gallasově zahradě na Novém městě, v aleji mezi ústavem šlechtičen a jezuitskou residencí při kostele sv. Ignáce. (Schaller: Beschreibung IV, 361, Emler: Z doby rokoka, Cas. př. starož. 1907/8, str. 10, A. Novotný: Z doby F. L. Věka, Zlatá Praha roč. 41., str. 395.) V zimě se ovšem hrávalo v paláci, který si postavil v letech 1712—1719 Jan Václav, vnuk Gallase, dědice valdštyňských statků na Liberecku, na staroměstské parcele č. 158-160 podle plánu vídeňského Fischera z Erlachu. — Kde se však hrálo?

Původně — jak dokazuje stavba sama — měl být v příčném křídle na I. dvoře zřízen ohromný sál. Ale patně nikdy dokončen nebyl. Sál dnes rozdelen ve dvě patra a příčkami rozčleněn na menší místnosti. Jeho velká rozloha je do dneška patrna v podstřeší, kde pod okny třetího poschodí obíhá dosud hrubě omítnutá, bohatě profilovaná římsa, podepřená — právě tak jako ona — nedodělanými hlavicemi pilastrů, z nichž nad podlahu podstřeší vystupují jen části důlků.

Tato velká sice, ale zkomolená prostora bývala pokládána za místo, kde bylo divadlo skutečně upraveno. V době, o níž píšeme, byly sice požární předpisy dosti

Obr. 8.-9. Plán paláce Clam-Gallase v Praze (I., Husova). Techn. museum čsl., pozúst. arch. A. Sandra. Vlevo II. patro (čárkovaná část značí divadlo v paláci), vpravo podlažieš (čárkování značí půdorys projektovaného velkého sálu).

toleranční, ale přece se zdá, že nesnadný přístup na tuto půdu po dřevěných schodech nezaručoval už dříve oprávněnost podobné domněnky. Jiná verze uváděla, že divadlo bylo v rokokovém salonu s krbem, nad nímž je mříž, oddělující malou tajnou komůrku pro hudebníky, kteří nevidění hrávali panstvu, shromážděnému kolem české královny Marie Terezie. Než dr. Bergel, správce rodinného archivu, objevil pramen, pocházející — jak lze soudit podle rukopisu — z druhé čtvrti devatenáctého století, z něhož je patrné, že divadlo bylo zařízeno v druhém poschodí v sále, jehož okno s balkonem vidíme z ulice nad hlavním průjezdem do paláce.

(Beschreibung des in Prag in der Jesuiten-Gasse sub Nro 158/1 gelegen gräflich. Clam-Gallas'schen Palais uvádí při popisu II. poschodí: »Nad schodištěm z I. poschodí a nad předním schodiště je rákosový strop, pomalovaný freskami... Z této předšíně jdeme vlevo dvojkřídlými dveřmi, jejichž ostění je z mramoru, do předsálí, dřívějšího divadla («in einen Vorsaal, ehemals als Theater verwendet»). V sále je obyčejná podlaha a kromě uvedených dveří ještě troje. Dvoje z nich jsou pouhými maskami výklenků. Třetí, na téže straně jako vchod do předšíně, vedou do pěti za sebou umístěných komnat, situovaných do Jesuitské ulice. Stěny kratší jsou ozdobeny širokými paladiovskými okny, z nichž to, které hledí do Jesuitské ulice, je prodlouženo ve skleněné dvéře, vedoucí na balkon, dlážděný kamennými deskami a opatřený železným zábradlím.)

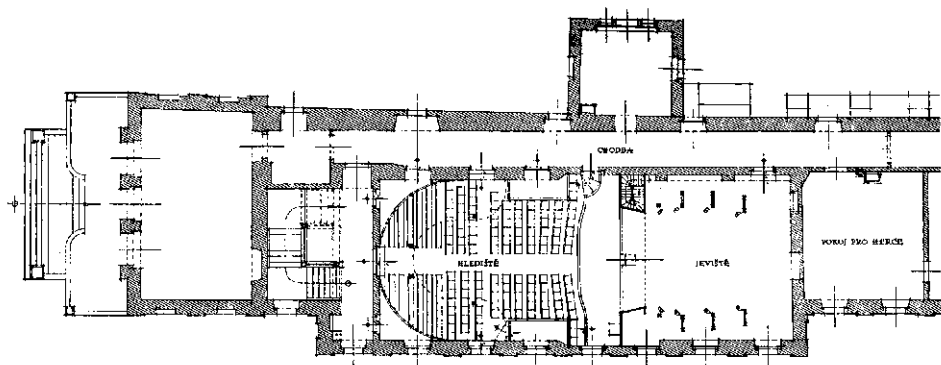
Kromě toho objevil dr. Bergel v rodinném archivu ve Frýdlantě neodborně nakreslený plán »Grundplan des Theaters im Hochgräflich-Clamischen Hause«. Na

něm jsou zakotovány rozměry jeviště, orchestru i parteru.

Z hlavního vchodu vešlo se do předšínky 3' 6" široké, z níž vedly schody na galerii, umístěnou na příčné stěně při dvoru. Před parterem 2' 3' 6" širokým byl orchestr 5' 6". V poměru k těmto mírám je jeviště značně hluboké, zcela ve smyslu perspektivního jeviště rokokového, 3' 4". Na jevišti svírají čtyři kulisy pět ulic a sbíhají se do úběžného bodu, ležícího asi sáh za hlavní stěnou, v níž prolomeno paladiánské okno na balkon do Jesuitské ulice. Světelnost jevištní byla jen 2° a 1½', protože na ploše 4'×3' byl umístěn portál proscenia. — Postranními dveřmi na pravé straně jeviště scházelo se po schůdkách do pěti přilehlých komnat, z nichž dvou prvních, osvětlovaných třemi okny, používalo za převlékárny pro herce.

Na plánu, který jsem nalezl v Technickém museu na Hradčanech ve sbírce Ant. Sandra (obr. 8.-9.) je na půdorysu II. patra divadélko schematicky zakresleno. (Sál je 7½ víd. sáhu dlouhý a 4 sáhy široký.) Zde vidíme, že galerie — patrně lóže — byla půlkruhovitá. Také je tu ve dvou přilehlých komnatách zakresleno pažení, ohrazující patrně společné převlékácké kabiny (4½°×1½°). Na rubu frýdlantské skizy je připsáno, že parter je vzadu o 14 coulů vyšší, jeviště — nakloněné — že je vpředu 2 stopy a 8½ coulů a vzadu 3 stopy a 5 coulů nad podlahou. Kulisy — perspektivní — vpředu 12 stop a 3 coule, vzadu o 8 coulů nižší.

U Clam-Gallasů hrálo se divadélko od devadesátých let, kdy byl v Praze rozvířen nový divadelní ruch postavením Nostitzova »národního« divadla. Snad už tu byl sehrán »Černý muž« před generálem Suvarovem (22. prosince 1799). Nově vypravil divadlo

Obr. 10. Zámecké divadlo v Teplicích. Vyměřeno v roce 1928.

architekt Frant. Heger pro »Společnost přátel a znalců dramatického umění«. Na něm se pilně hrálo od roku 1812 až do smrti hraběte Kristiana (r. 1838) s malou přestávkou v době smutků v domě Clamovů (1822 † syn Vilém, 1830 † choť Kristina). V těchto dobách i potom hráli »přátelé a znalci« v Rohanském paláci.

Tato společnost byla neustále v nejužším styku s významnými činiteli pražské hlavní scény. Karl Maria Weber byl za svého pražského engagementu u Clamů nepostradatelným hostem, ředitelem Holbein — autor »Fridolína« — složil dokonce pro komtesu speciální hru »Der Wunderschrank«. Hrály se tu i klasické činohry »Cid« (1818), zdramatizovaná Goetheova báseň »Hefman a Dorotka«, ovšem kromě nejoblíbenějších veseloher. »Stuartka« zde provozovaná není však Schillerovým dramatem. Napsal ji Lambert podle Waltera Scotta a jmenuje se správně »Maria Stuarts erste Gefangenschaft«. Roku 1830 ji hrála ve Stavovském divadle Valentino Ernesta (Bohemia 1830).

Na Strahově zachovaly se dvě kantáty, zpívané v tomto paláci. První z r. 1818 »Ious oder die Gratulanten des Olympe« byla zpívána inspektorem Clamova domu Karlu Neumannovi. Druhá ze 4. května 1816 byla zpívána oběma hraběcím manželům k společnému svátku (Kristian a Kristina) a proto se jmenuje »Doppelter Namenstag«.

Teuber zaznamenává, že dekorace byly pořizovány od nejproslulejších malířů. Patrně se výprav zúčastňovali i šéfové výpravy Stavovského divadla, prof. Postl i Antonio Sacchetti s otcem Vavřincem, který občas do Prahy zavítal. Sám Holbein znamenitě kreslil. V té době pracoval u Liebicha mladičkový Führich, také František Mašek — pozdější návrhovač kostýmů pro Meyerbeerovy »Křižáky v Egyptě« při korunovaci roku 1836 — byl pod Clam-Gallasovou ochranou. Jistě pak úkol domácího výpravníka plnil Clam-Gallasův komorní malíř Josef Quaiser, od něhož se zachoval portret herce Bayera a návrhy na figuriny i pozvánky do šlechtických karuselů. Jan Port.

Z VENKOVA.

CLARYOVSKÉ KNÍŽECÍ DIVADLO V TEPLICKÉM ZÁMKU.*

Roku 1634 daroval císař Ferdinand Teplice válečnému radovi a polnímu maršálkovi Janu hraběti z Altdringen. Sestra druhého vladaře Petra, Anna, provdala se za Jeronyma de Clary, který roku 1666 Teplice podědil. Rod Clary je zakladatelem nynějšího blahobytu města. Již roku 1718 postavil tu na náměstí Braunův sloup svaté Trojice, v letech 1730—32 dal postaviti Christianu Laglerovi v bezprostřední blízkosti zámku taneční sál (»Lustgarten-Tanzsaal«), vyzdobený sochami, štukem a freskami kadaňského Fr. Müllera. Po smrti Františka Karla de Clary odhodlal se

jeho nástupce a bratr František Václav přestavět i zámek. V tomto novém zámku bylo už zřízeno soukromé domácí divadélko.

Právě koncem osmnáctého století byla tu objevena teplá zřídla. Teplice staly se po Karlových Varech nejvyhledávanějším léčebným místem světové pověsti a vzácní pacienti i s četným doprovodem se sem každoročně už od jara sjížděli, hlavně ze sousední německé říše. Claryové — povýšení zatím r. 1767 na knížata — snažili se hostům pobyt v lázních všemožně zpříjemnit. Soukromé divadélko stačilo sice pobavit hosty pana knížete, nemohlo však pojmouti — hlavně v destivých dnech — všechny hosty, kteří toužili po tom, aby na nepřijemnosti lázeňské »kury« zapomínali, i když nemohli užívat krás přírodních v teplickém okolí, jehož

*) Poněvadž majitel zámku má v úmyslu zámecké divadlo zrušiti, požádala redakce J. Porta za zprávu o vzniku a historickém významu divadla.

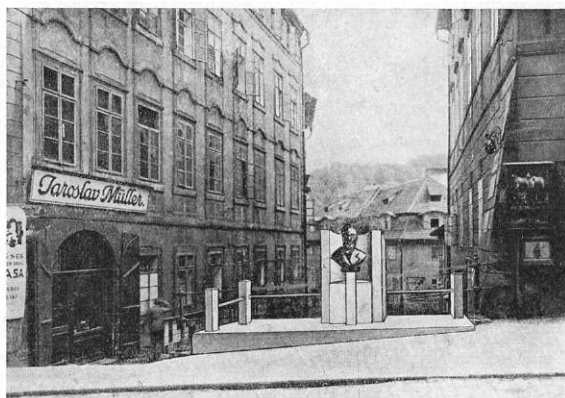

Obr. 13. Návrh na situaci pomníku J. Nerudy při vyústění Janského vršku. Pohled shora.

Obr. 14. Návrh na situaci pomníku J. Nerudy při vyústění Janského vršku. Pohled zdola.

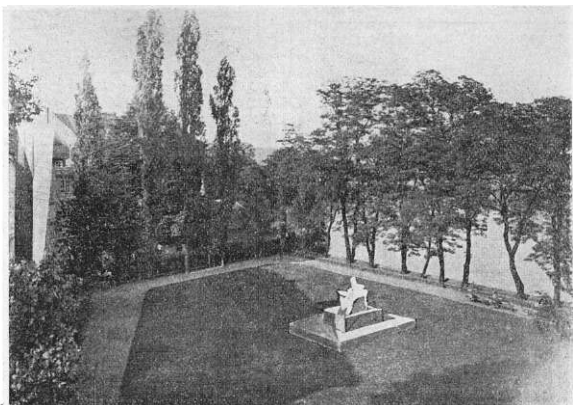
chách. (Karlovy Vary otevřely své divadlo až rok na to!) Proto dodnes zachované hlavní průčelí bývalo často zobrazováno. V teplickém muzeu lze vidět přílohu k W. C. Ambroziho »Physick-Thermische Untersuchung der warmen Mineralquellen zu und bei Teplitz«, na níž Schulze vyryl kresbu Darmstadtovu roku 1797.

Vzrůstem lázní se stalo, že Claryovské divadélko už v druhé polovině devatenáctého století nevyhovovalo. Známý divadelní ředitel německé kočující společnosti Fr. Mašek mladší postavil si roku 1855 arénu v Trnovanech (obrázek v »Teplitz-Schönauer Anzeiger« 1923 ve vánoční příloze). Za jedenáct let po něm zřídil si arénu v lázeňském domě v Lípové ulici

Obr. 15. Návrh na situaci pomníku J. Nerudy při

vyústění Janského vršku. Pohled zředu.

Obr. 16. Návrh situace pomníku Jana Nerudy na

Kampě. Pohled s mostu Karlova.

ředitel Karel Ježek a hrál v ní až do postavení městského divadla r. 1872.

Město usilovalo o zbudování nového divadla od r. 1866, ale uskutečněno až 1873. Původní plány k němu

provedli v Praze Turba a Zitek (stavitel Národního divadla). Stavba byla prováděna architektem Herm. Rudolfem po úpravě Turbových a Zítkových návrhů drážďanským architektem Bernardem Schreiberem.

Jan Port.

DROBNÉ ZPRÁVY.

ROMÁNSKÉ ZDIVO Z BÝVALÉHO BISKUPSKÉHO DVORA V PRAZE III. Dodatkem ke zprávě o anketě v této věci (srov. str. 12.—16.) budíž uvedeno, že byla dne 18. dubna 1929 konána porada v ministerstvu veřejných prací za účasti zástupců ministerstva školství a národní osvěty, Státního památkového úřadu a stavební správy při Zemském úřadě. Jednáno o možnosti zachování zbytků románských i pozdějších a na konec došlo se k dohodě, podle níž byly obětovány mladší části zdí, které vadily novostavbě při založení betonové desky, jež má bránit případnému přístupu spodní vody. Naproti tomu podařilo se pro budoucno uchrániti nejcennější kvádrové románské zdivo, a to hned při vstupu z Dražického náměstí, kde jsou zbytky bývalé věže, od níž průčelní zeď postupuje směrem k západu a v nichž je

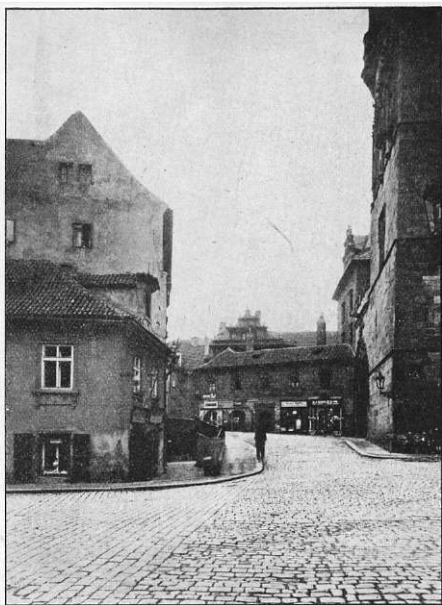
románský oblouk z kvádrového zdiva. Dále zůstane uchována i část zdiva, jež se v severovýchodním úhlu obrací k severu a která leží v budoucím dvoře novostavby. Tyto zdi zůstanou po většině izolovány a betonové zdi novostavby budou míti odstup až na 1 metr; z budoucího sklepa novostavby bude možno románské zdi prohlédnouti otvory. Mimo to je v úmyslu ze dvorka novostavby zajistiti k těmto nejcennějším zdem i přístup po několika schodech. Tímto řešením je zároveň usnadněno příští badání, které bude prováděno při pravděpodobných změnách domu čp. 62/III., dále na městšti býv. arcibiskupského paláce a kláštera Anglických panen, čímž bude i zachována spojitost s dnešními objevy.

C. Merhout.

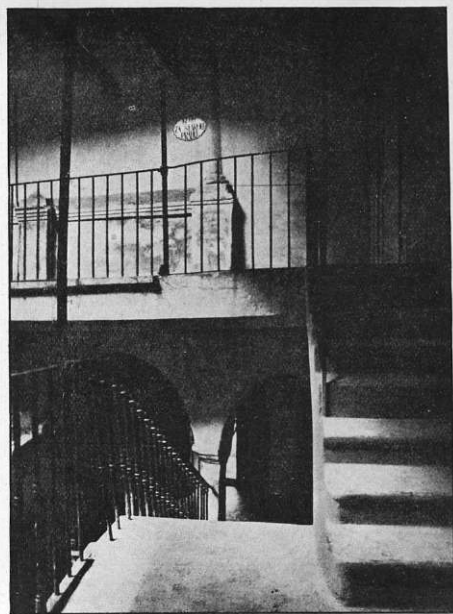

Obr. 17. Návrh situace pomníku

Jana Nerudy na Kampě. Pohled z parku.

Obr. 18. Pohled na dům čp. 56/III. od Dražického náměstí.

Obr. 19. Schodiště v domě čp. 56/III.

ROMÁNSKÝ KOSTEL SV. JANA EV. NA BOJIŠTI. Ve dnech 9.—11. července 1929 zjištěna dosud neznámá poloha kostela sv. Jana Ev. na Bojišti v Praze II., postaveného Alžbětou, manželkou Přemyslovce knížete Bedřicha, na paměť vítězství v bitvě s bratrem Soběslavem II. Bratrovražedná tato bitva svedena byla 27. ledna 1179 v místech asi dnešní ulice na Bojišti při styku s ulicemi Sokolskou a Kateřinskou. Ekert uvádí (Posvátná místa král. hl. města Prahy II., 489—490), že kostel stál nedaleko Slepé brány, na místě čp. II./465, známého jednopatrového domečku malířky Loukotové se zahradou na nároží Sokolské tř., Ječné a Kateřinské ul. Větší část zahrady získala stavitelská firma T. Pražák a P. Moravec na stavbu domů a již při parcelaci byla upozorněna podepsaným na možnost nálezů základů kostelíka. Proto při hloubení pudy pro dva spolkové domy (Štefáníkův a Spolku lékařů) ochotně hlásila nálezy zdíva v hloubce asi půl metru, načež za stálého dozoru podepsaného odkryto bylo ve směru vertikálním postupně cihelné zdivo zahradního altánu, pak mchané zdivo z cihel a opuky nějaké větší stavby a konečně část románského jižní zdi lodi kostela se zachovaným prahem portálku. Hluboké základy v šířce 1.62 m položeny přímo do diluviálního štěrku a na nich spočívala vlastní zeď lodi z opukových kvádrů v síle 96 cm. Zeď tato odkryta byla v délce asi 8.20 m, načež k východu nalezeno bylo jen základové zdivo v délce asi 4.80 m do oblouku zatočené, patrně základ apsidy. Práh portálku tvořil opukový kvádrík 1.20 m dlouhý a 26 cm široký. Od této zdi ve vzdálenosti asi 5.10 m k severu našly se velmi rozrušené zbytky zdíva z lomové opuky, o nichž však nedalo se zjistit, obsahují-li zbytky severní zdi lodi. Při této zdi severně odkryt zachovaný románský hrob. Nejistěna tudíž šířka lodi, ač je naděje, že se tak stane až při výkopu ve zbytku zahrady těsně při domku čp. 465/II., kam zdi pokračují a kde lze očekávat celou západní stranu kostelíka. Nález byl ofotografován a zaměřen nákladem Památkového sboru hl. města Prahy a bude publikován ve Zprávách Památkového sboru. R. Hlubinka.

POMNÍK JANA NERUDY NA MALÉ STRANĚ. Spolek pro zbudování pomníku Jana Nerudy v Praze byl nedávno založen, zahájil sběrnou akci a pomýšlí na vypsaní soutěže. Je tedy na čase, aby bylo diskutováno o situaci pomníku. Praha nemá na zbytek vhodných míst pro pomníky větších rozměrů, což se uká-

zalo tak výrazně při soutěžích na pomník Smetanův a tím méně má je Malá Strana, kam by pomník Nerudův ideově patřil. Klub přináší — částečně ve skizích, zakreslených do fotografií — několik návrhů na vhodná místa. Půjde-li o pomník menší, budovaný v první řadě autorem Malostranských povídek, hodilo by se jednak ústí Jánského vršku do Nerudovy ulice, kde jednoduchým rozšířením chodníku bylo by vytvořeno plateau pro bustu s prostou architekturou ve formě terasy vedle schodiště (obr. 13.—15.), jednak parčík na bývalé ohradě Pinkasové na Kampě pod mostem Karlovým (obr. 16.—17.), jakoby stvořený pro intimní pomník, stojící nebo sedící figuru básníkovu na nízkém podstavci. Pro Nerudu, velkého básníka a vůdce národa, nemá ovšem Malá Strana ve svých ulicích a náměstích dostatečného prostoru. Ale v době nepřímě vzdálené bude vytvořen takový vhodný prostor v ose Novodvorské ulice, až tu bude provedeno, jak regulační plán Malé Strany navrhuje, mohutné schodiště do Seminářské zahrady a k petřínské komunikaci. Tato situace vyžadovala by pomník velikých rozměrů a hmoty a přece by jej nevyulcovala z malostranského prostředí.*) Budoucí soutěž ukáže, pokusí-li se umělci ovládnouti situace tuto doporučované. W.

MEZINÁRODNÍ KONGRES PRO BYDLENÍ A STAVBU MĚST, který byl letošního roku v Římě, zabýval se mimo jiné také otázkou úpravy a rozšiřování starých historických měst. Kongresu došly příspěvky z mnoha zemí, jež zpracoval generální zpravodaj Marcello Piacentini a sestavil ve zprávu, z níž uvádíme: Všechny myšlenky a návrhy kongresu předložené ukazují, že není možno stanoviti pro úpravu starých měst určitá pravidla, aniž se porušil charakter těchto měst. Jediným prostředkem zůstává vnovati pozornost všeobecně uznaným a vyzkoušeným metodám. Při jejich používání budou však rozhodovány zvláštní místní poměry i vkus těch, kteří daný případ posuzují.

Pro úpravu starých měst mohly by platiti tyto principy:

1. Úprava centra města.

a) Města, jejichž centrum se při vzrůstu často měnilo, nebo

*) Upozorňujeme i na pěkný článek prof. dra A. Nováka ve Světozoru XXX., č. 2., str. 39.—40., kde pod názvem Nerudovy povídky Kam s ním? doporučuje se pro pomník městiště bývalých újezdských kasáren.

kteřá leží na návrších či tvoří izolovanou citadelu, mají se ponechat svému tradičnímu vývoji, a raději podporovat tvoření nových center. Úpravy ve starých čtvrtích by se měly omezit na zvýšení umělecké a historické ceny a na zlepšení hygienické, aniž se sahá k velkým demolacím, jež může vyvolat jen silná doprava uliční.

b) Ve městech založených centrálně, a ulicemi radiálními, se mají vytvořit okružní třídy, které by svedly dopravu ke čtvrtím na periferii a odlehčily centru. Okružní třída, která je jádrem města nejlíbivější, tvoří krajní mez radikálních úprav; v území, které uzavírá (a které jest nejobtáhlejší na historické a umělecké stavby), mají být odstraněny telefonní dráty, vozy tramvajové nahrazeny omnibusy a historické památky a budovy upraveny, avšak v opaku k případu a) musí v tomto případě zůstat staré centrum i dále srdcem města. Velké budovy, jichž vyžaduje moderní život, mají být v pásmu, který vyplývá z vytvoření okružní třídy, nebo ve vnějších oblastech. Vnitřní oblast musí být rezervována starším a starožijným zařízením, vládním a vyučovacími budovami, muzeím a pod.

Uplná přeměna jádra města jest oprávněna jen tehdy, neobstojí-li ani zajímavých památek, ani nevychovují-li zdravotním požadavkům.

2. Isolování památek.

Staré a historické budovy se máme snažit obklopit sadem. Budovy středověké nebo renesanční mají být osvozeny od pozdějších period a pokud možno uvedeny do původního stavu. Také se nemá zapomínati, že získají na kráse, budou-li stranou od hlucné dopravy. Nutno chrániti nejen stavby samy, ale i všeobecný charakter jejich okolí. Nové budovy se mají harmonicky přizpůsobiti budovám stojícím, a to nikoliv bezcennými napodobeninami stýlovými, ale pomocí, velikostí, barvou, vedením linií a rozměry, čímž se vynalézavému duchu projektanta ponechává ještě dosti volnosti v jeho tvoření.

3. Dopravní cesty.

Mají-li nové tepny řežati starou čtvrť, nutno opatrně přistoupiti k dílu, a demolovati staré budovy jen malého významu. Staré

cenné budovy se nesmí rozrušiti, spíše se máme snažiti zachovati jejich okolí a všeobecný charakter celé čtvrti. Nové tvory architektonické bylo by možno prováděti jen v moderních okrajích.

4. Volné plochy a td.

Mimo zahrady a květinové záhony, provedené i projektované úpravy sadové, obklopující historické oblasti, měl by se vésti po starých valech zelený pás, tvořící na vhodných místech volné plochy. Zvyšuje to půvab staré čtvrti a ohraničuje ji proti intenzivní stavební činnosti na předměstí a v nových centrech.

5. Financování.

Všeobecně uznávaná metoda spočívá v tom, že obce získají nejen půdu určenou pro nové ulice, nýbrž také půdu stavební, takže celé území může být rozděleno podle jednotného plánu; přírůstek ceny stavební kryje velkou část vyvlastňovacího nákladu.

Pro správné hodnocení uvedených směrnic pro úpravu starých měst dlužno dodat, že nejde o kongres ochrany památek, ale o kongres stavby měst, občanští inženýři, architekti, národohospodáři, dopravní odborníci, sociální pracovníci, obecní funkcionáři a pod. Tím se vysvětluje, že s některými myšlenkami nebylo by nám možno bez výhrady souhlasiti. Tyto odchylky od našich názorů nutno přičísti též na vrub velké účasti domácích účastníků kongresu i celému římskému prostředí, které, jak známo, je i v jiných oborech (architektuře) smýšlení dosti konservativního. Kongres má však veliký význam v tom, že v mezinárodní společnosti usí 2000 osob, v níž památkáři byli zastoupeni jen mízným procentem, se nenašel hlas, který by nesouhlasil s ochranou památek ve stavbě měst, ba že naopak generální zpravodaj zdůraznil s radostí, že uprosil dnešního zmechanizovaného a chvatného života vidí všechna srdce sjednocena v jasném porozumění nejen pro nepopíratelné nutnosti moderního života, ale i v úctě před krásami minulosti.

Nutno ještě zaznamenati, že generální zpravodaj Peirson Frank ve své zprávě o rozšiřování starých měst vzpomněl účinných opatření soukromých reformátorů, sdružených v »Klubu za Starou Prahu«, ve stavební činnosti města Prahy

J. Vaněček.

ZPRÁVY Z KLUBU.

NÁŠ NOVÝ BYT A SPOLKOVÝ DŮM.

Domácí rada Klubu snažila se od let, aby získala pro Klub v některé ze starých čtvrtí pražských objekt, který by mohl sloužiti Klubu za útulek a na němž by bylo možno zároveň národně předvésti, jakým způsobem je možno i velmi staré domy pražské učiniti zcela způsobilými k užívání podle dnešních potřeb.

Ochotou městské rady hlav. města Prahy bylo Klubu již před těmi lety umožněno, že mohl najmouti II. a III. patro v menší malostranské mostecké věži a upravit je na kancelář a zasedací síň. K tomu podařilo se letošního roku převésti do vlastnictví Klubu k věži přílehlou nižší část domu čp. 56-III., obrácenou hlavním průčelím na Karlův most. Tato část domu, původem z 2. polovice XVI. století, má zachovaný renesanční portál s latináckým nápisem ve výslu a na nádvoří straně jednopatrovou logii, dnes ovšem zastavěnou v přízemí kramy a v patře zabranou jedním bytem. Dnešní stav domu ukazuje obr. 18. -19., původní ráz jeho je zřejmý z kresby nizozemského kreslíře z doby Rudolfovy Roelanta Saveryho (viz reprodukci v Uměleckých po-

kladech Cech II. 1915, tab. 137.). Klub má v úmyslu později, až budou poměry příznivější, opravití také tuto část domu čp. 56-III. do stavu, v jakém byl kolem roku 1600. Učiní to takovým způsobem, jako upravil obě patra věže pro své účely bez porušení historického charakteru románského, později renesančního přestavěného věže. Zejména bude renesanční loggie oprotěna a v ní zřízeno přímé schodiště k věži. Také nárožní byt v I. patře poslouží za spolkovou místnost a v nárožním křmádu bude možno zřídití prodej publikací, obrazů, fotografií a pohlednic o staré Praze.

Získání této části domu a úprava loggie umožní také v budoucnosti, aby byla napravena těžká chyba, která se stala před mnoha lety zabeđením krásného opukového reliéfu, do věže zadržého ve výši I. patra domu, přistavěným záchodu, čímž tato památka na dlouhá léta zmizela z povědomí obecnatva a na níž občas jen upozorňují reprodukce podle Eckertovy fotografie. Je nesporné, že stav této cenné památky rané gotického sochařství v Cechách se nezlepšuje zabeđením; naopak není vyloženou bolestně překvapení, jež se může dostaviti po odkrytí reliéfu, jehož materiál intenzivně ssaje vlhkost a bez přístupu vzduchu větrá.

W.

VÝROČNÍ VALNÁ SCHŮZE ZA ROK 1928

Klubu za Starou Prahu (ústředí) konána byla v neděli 7. dubna 1929 ve velké posluchárně filosofické fakulty v Praze I, Břehová ul. č. 5. Jednání zabýval předseda univ. prof. dr. V. Birnbaum a vnoval ve svém úvodním proslavu vzpomínku členům, kteří ve správním roce 1928 zemřeli: V. H. Brunner, akad. malíř K. Klusáček, akad. malíř V. Bílý, poštovní úředník, a J. Holub, inženýr. Přítomní uctili památku zemřelých povstáním. Nato přikročeno k projednání programu. Čtení zprávy o poslední valné hromadě odpadlo. Jednatel Klubu PhC. J. Svoboda přednesl pak tuto jednateleku zprávu:

K nejdůležitějším otázkám, kterými se domácí rada Klubu za Starou Prahu v uplynulém roce zabývala, patří předně akce pro zachování Diczzenhoferova pavilonu na Smí-

chové a akce pro zachování objevených románských zbytků biskupského dvora na Malé Straně.

Oba případy jsou jisté s dostatek známy, podrobný jich průběh uveřejněn bude také v nejbližších číslech klubovního Věstníku, obmezím se zde proto jen na nejdůležitější:

Pokud se týče Diczzenhoferova pavilonu na Smíchově, byla domácí rada Klubu překvapena zprávou, otištěnou ve Věstníku hlav. města Prahy, že městská rada unesla se ve své schůzi dne 3. srpna 1928, aby pavilon Diczzenhoferův byl zbořen, protože se nedá zachovati. Překvapení bylo tím větší, poněvadž při všech komisích bylo slibováno, že pavilon bude zachován, event. přenesen na jiné místo. Domácí rada nebyla sice proti mostu v těchto

mítěch, uznávala naopak jeho potřebu, ale nemohla souhlasit s názorem, že užitékové ceně nového mostu musí předpominěně ustoupit vysoká umělecká cena této památky, a žádala proto buď částečnou změnu směru mostu, posunutím jeho vyústění na straně smíchovské směrem proti vodě, nebo přemístění pavilonu. Proto obrátil se Klub přispíem ze dne 4. října 1928 na městskou radu, v němž žádá zachování pavilonu ve smyslu původního smlouby, a svolal na den 30. října 1928 veřejnou anketu do velké posluchárny filosofické fakulty Karlovy university v Břehové ul. na níž bylo promluveno: O vývoji celého případu (referoval rada Pecánek), o umělecké ceně pavilonu (referoval sekční šéf dr. Wirth), o traše projektovaného mostu (pojednání min. rada Schwarzer) a o přenesení pavilonu (referoval arch. Stieber). Anкета vyzněla jednomyslně pro zachování pavilonu, ať už přeložením osy mostu mimo pavilon, nebo jeho přenesením. V tom směru podána byla z ankety také resoluce městské radě hlav. města Prahy i primátorovi dru Baxovi, u něhož bylo mimo to i osobně intervenováno o zrušení usnesení rady městské ze dne 3. srpna 1928 a vrácení záležitosti novému jednání. Dik nevědění ochotě p. primátora, který s velkým porozuměním sleduje a podporuje všechny akce Klubu, týkající se ochrany a zachování pražských památek, jednala městská rada znovu o zachování Dienzenhoferova pavilonu a usnesla se definitivně na jeho zachování přenesením, a to stranou vyústění mostu, směrem jižním. Klub doporučil ještě městské radě, aby dříve, než bude vypisána soutěž na náklad přenesení pavilonu, projednána byla zvlášť otázka způsobu přenesení pouze po stránce technické, bez ohledu na náklad. Varoval také před soutěží veřejnou, neomezenou, a žádal, aby při rozhodování o soutěži nechtěla se městská rada samou nákladem, ale jediné metodami projektu, aby tak byla docílena pokud možno největší záruka pro zdar podniku. Soutěž byla městskou radou vypisána a lhůta končila se 31. březnem t. r.

Podobně tomu bylo i v otázce zachování románských zbytků biskupského dvora. Obmezím se zase jen na nejdůležitější.

Na staveništi nové budovy ministerstva financí na bývalé zahradě »U anglických panens na Malé straně v Praze objeveny byly v květnu roku 1928 na straně do Dražického náměstí zajímavé pozdněrománské zbytky někdejšího sídla pražských biskupů, náležející do první poloviny XIII. století. Nález ten je pochopitelně nemalé důležitosti pro historii biskupského sídla na Malé straně, ale jeho cena jest ještě zvýšena okolností, že tu jde také vůbec o první nález románské světské stavby na Malé straně a o nový důležitý příspěvek ke zjištění původního zastavění pražského podhradí. Proto ministerstvo školství a národní osvěty zakročilo ihned ve prospěch zachování a odborného prozkoumání nálezů. Sledováním částí nalezených zde odkryta byla ve sklepích bočních budov dosti značná část bývalého biskupského sídla, mezi jiným celá románská místnost a branka. Na straně do Dražického náměstí sahala část těchto románských zbytků sice až do výše prvního patra, během dalších prací, hlavně vlivem silných letních dešťů, se však část nad povrchem v červnu téhož roku zřítla. Co ovšem nejvíce překvapovalo, bylo, že ministerstvo veřejných prací, jako stavebník budovy ministerstva financí od počátku stavělo se zamítavě k otázce zachování nalezených zbytků v základech nové budovy, a že usilovalo naopak o jejich zboření. Marně byly všechny protesty Klubu u ministerstva školství a národní osvěty i u ministerstva veřejných prací, aby nalezené zbytky byly na zimu přikryty a uchráněny před účinky mrahu a mrazů. Nejen že se tak nestalo, ale ministerstvo veřejných prací naopak prohlásilo, že z technických důvodů nalezené zbytky v nové budově zachovati nelze a proto se rozhodlo těsně na začátku letošního roku definitivně pro jejich zboření.

Klub za Starou Prahu svolal o této otázce na den 6. února 1929 do posluchárny filosofické fakulty Karlovy university v Břehové ulici opět veřejnou anketu, kde vedle historického ocenění a zařazení nálezů, podaného drem Gutbem, mělo se také jednati o technické otázce možnosti zachování těchto zbytků v základech nové budovy, resp. o možnosti změny projektu. Pro nedostatky plánového materiálu, bez něhož nemohla být technická část řešena, byla anketa rozdělena a první její část měla ráz čistě historický a teoretický. Všeobecně byl odsouzen zastaralý názor ministerstva veřejných prací, které si myslí, že stáčí objevené zbytky pouze fotografovati a zamístiti a potom zbořiti. Tedy něco, co se v ochraně památek dělávalo snad na konci minulého století, kdy nebylo ještě dosti zkušeností a kdy se to dalo omilnitv teprve začínajícím vývojem těchto otázek. Poukázáno bylo také na to, jak obec pražská a vedle ní řada jednotlivci nešetřili nákladů, jenom aby zachovali zbytky kamenných budov románské Prahy budoucnosti, a jak nesetřně chová se k těmto památkám vysoký státní úřad, který místo aby předcházel pořízeným úřadům, kterým takové zachování památek sám nazývá, dobrým příkladem, na svém staveništi je prostě

boží. První část ankety vyzněla na konec resoluce, kterou se žádá ministerstvo školství a národní osvěty, aby si opatřilo posudek technika o možnosti takového zachování a aby si dalo přezkoumání důvody, které proti zachování uvádí ministerstvo veřejných prací, jmenovitě pokud se týče únosnosti půdy a možnosti změny stavebního projektu. Současně zaslal tento protest ministerstvu veřejných prací, kterému Klub sdělil vedle toho ještě zvláštní projev proti snahám o zboření zbytků románského biskupského dvora, spolupodepsaný všemi památkovými korporacemi. Klub požádal za intervenci také čelne hostodáře církevní, kteří v eamás jeho žádosti vyšli vstříc. Technická část otázky řešena bude smés jeho žádosti vyšli vstříc.

Jinou neméně důležitou aktualitou, které Klub vyzval zvláštní pozornost, je otázka stavby Státní galerie na Kampě na Malé straně. Zařazením položky 5 milionů Kč na stavbu galerie do státního rozpočtu na rok 1929 dostala se tato záležitost opět do určitějšího stadia a bude nutno řešiti ji konečně definitivně. Klub hájí i nadále nynější útvár Kampy, zejména Čertovku a zahrady kolem ní, jako nezbytnou podnož hradečského panoramatu, a připouští v krajním případě na tomto místě pouze Moderní galerii, přibližně ve hmotě Odkolkových mlýnů. Vzhledem k mimořádné důležitosti, jakou má umístění Státní galerie, a vzhledem na velkou ideální a hmotnou cenu uměleckých děl, která v budouc jejím mají být trvale a bezpečně uložena, obrátila se domácí rada přispíem na ministerstvo veřejných prací, jako nejvyšší stavební instituci, se žádostí, aby dalo ještě včas vyšetřiti, nejsou-li zřízené galerie v navrženém místě na závalu tyto okolnosti: vztlak spodních vod na budovu, nebezpečí velké vody a z toho plynoucí nutnost vysokých suterénů a zbytečný náklad s tím spojený, dále vlhká atmosféra plynoucí z blízkosti budovy u řeky (při čemž ihned doporčeno, že dobozrdání o svých zkušenostech v tom směru mohlo by podati na př. Kaiser Friedrich-Museum v Berlíně), dále škodlivý vliv kouře v tamní kotlíně se srážecí, potom nedostatek světa, hloubka základů a náklad s tím spojený, hlavně pak umístění a výškové řešení budovy po stránce pohledové, jmenovitě její vliv na panorama Hradčan, dále rozrušující zasáhnutí do rázu čtvrti, jeví zachovala v podstatě svou středověkou povahu a má proto vysokou hodnotu dokumentární, a konečně její dána možnost dalšího, po galerii nezbytného, rozšířování v budoucnu. V bodech, o nichž se ministerstvo veřejných prací prohlásilo za nekompetentní, požádáno o tož zjištění ministerstvo školství a národní osvěty. Žádost Klubu dosud vyřízena nebyla.

Velmi poučnými příklady nemožné a nebezpečné úkočné taktiky stavebníkovy jsou dva menší případy v ochraně památek z právě uplynulého roku, které skončily značným neúspěchem Klubu, totiž historie přestavby známého domu »U Mrázův, čp. 504 v Praze I., a přestavba domu A. Sušického v Dlouhé třídě. Nebudu rozebírat tyto případy podrobně. Stačí, aby bylo konstatováno, že ústupky, které stavební komise, resp. památkové znanci učinili v obou případech stavebníkům, jestliže jinak památku zachovájí, zvrhly se vlastně jen v podporování stavebních spekulací, protože stavebnici dostali sice výhody, ale zároveň při tom nedodrželi. Minimum, které památkové korporace nakonec uhlájily, bylo ještě zmieneno nedostatčným dozorem dohlédávacích úřadů, při čemž majitel nebyl ani donucen, aby došel podmínky stavebního povolení, takže se nakonec v obou případech došlo k odstrašujícím příkladům ochrany památek.

Domácí rada Klubu sledovala vedle vývoj těchto případů a zakročila ve prospěch zachování obou objektů několikrát u magistrátu hlav. města Prahy, u Státní regulační komise i u Zemského úřadu deputací pak u primátora dra Baxy. Při tom Klub upozornil jak primátora, tak i městskou radu zvláštním memoandem, že zášedně není správné zachovávatí toliko to, co připadáne jakási masky starých objektů, kryjící úplně nové, se zachovanou částí nijak ideově nesoucími, naopak i kontrastující stavby, a požádal, aby v takových případech byly uzavřeny jediné vhodné vytvářené adaptace. Zároveň upozornil Klub v následku případu domu A. Sušického, aby bylo nařizeno plněné dodržování formálních předpisů stavebního řádu při projednávání projektu, t. j. aby byly všechny plány se zakreslenými změnami při komisí projednávány a stavebník přijatými všemi účastníky komise vlastnoručně podepsány a v stavebním povolení aby byly všechny tyto změny i veškeré podmínky znalou komisí přijaté a řídícím komise před uzavřením výškové vyřešení podrobně uvedeny. Dále žádala domácí rada, aby také projednávání změn stavebních plánů dalo se vždy opět za souhlasu zástupců památkových institucí, aby se napříště předešlo opakování podobných historii a konečných výsledků, jako v případech tuto uvedených.

V otázkách regulačních vedle námitek, které Klub zaslal k regulačnímu plánu jihozápadního sektoru, řešila domácí rada v právě uplynulém roce případy pro Prahu zásadní důležitosti.

Byly to Státní regulační komisí vyložené regulační plány Vysehradu, Nového města, Prahy VII., hlavně pak regulační plány Starého města, Malé strany a Hradčan. Jmenovitě vyložené poslédne jmenovaných domácí rada už dlouho reklamovala s poukazem, že otláčení je stálým nebezpečím pro zachování staré Prahy. Opravy přirozeně možno uváděti zde podrobně věcký námitky. Nebyť a doplňky, které Klub podal v těchto otázkách Státní regulační komisí. Možno jen ujasnit, že jim Klub vnovol vnovol největší pozornost, že vyložené plány pečlivě prohledal a probatoval v domácí radě a teprve na základě toho podal své námitky. Pokud se týče Malé strany a jmenovitě Starého města, odkazuje na Václavské Kluby, v jehož práve připravované žile bude celá tato akce i se všemi detaily uveřejněna. Pro souvislost a následující pouze podotýká, že už při této příležitosti protestoval Klub proti čtyřem vilám, navrženým v plánu na území Strahovské zahrady, a proti jakémukoli zastavování této zahrady vůbec.

Velmi ostře vystopil proti nedávno proti nové sntaze, tentokrát hospodářské správy Strahovského kláštera, rozparcelování spodní části klášterní zahrady a zastavějí ji skupinou asi 16 vil. Jeho protest neminul se cíle. Komise, svolaná po vytýčení, vyslovila se většinou proti tomuto zastavění. Při té příležitosti Klub městské radě navrhl, aby zahrada od kláštera odkoupila a zachovala ji tak před rozparcelováním.

Jiným z důležitých bodů jednání domácí rady byla také záležitost bývalého Rudolína, které, jak je známo, má se z uzeností předádnictva poslanecké sněmovny celé adaptovány pro výtvárná umění a v ní zejména o zrušení velkých schoditě, kteréžto adaptace by velmi citelně porušily interier kráns budovy Zitkovy. Je samozřejmé, že domácí rada Klubu postavila se západně proti jakémukoli porušování tohoto objektu a že udělala vše, co bylo v její moci, na jeho ochranu. Při tom byla podporována vedle památkových institucí velmi účinně také SVU. Mánes. Klub zaslal také předsednictvu sněmovny rozkladný protest proti tomuto neúctnému záchzení a kulturním statkem národním se strany těch, kteří mají býti národu vůdci a rádi; nejen v otázkách politických, ale i v otázkách kulturních. Domácí rada připojila se konečně také k protestu dra Vincence Krumázě proti vstřihování obrázků Společnosti vlasteneckých přátel umění z Rudolína do provozní, účelu nevyhovujících a majetek galerie ohrožujících.

Klub dále pozorně sledoval i vývoj otázky budoucí novostavby banky Union a konečně hájí s veškerou rozhodností dům »V nebis na nárží Skoepky a Peršýna, který tvoří malebně a důležitě nároží v býv. pádorysu Štěpána města, a jehož majitel pomýšlí na novostavbu. Otázka není dosud vyřešena, ale majitel projevil ochotu vyjít vstříc žádosti Klubu a uvážování o projektu, který by odpovídal požadavkům památkových korporací.

Vedle toho u ministerstva veřejných prací urgoval Klub několikrát urychlení vydání nového stavebního řádu a intervenoval ohledně zjištění šitů Kubova mlýna proti ořesám při pilovárnských zákládách sousední novostavby ministerstva železnic.

Ministerstvo školství a národní osvěty požádáno bylo znovu o vydání památkového zákona a vedle intervencí v drve jmenovaných případech upozorněno je také na špatný stav plechových kytic na Klementinu. Klub upozornil při tom také na nedostačité zabezpečení portálu do Klementina z Křizovnického náměstí, který je ohrožen projíždějícími těžkými povozy po dobu adaptací v nádvoří.

Klub poslal primátorovi hlav. města Prahy, dru Baxovi, a městské radě v důsledku častých neštěstí na pražských novostavbách memorandum, ve kterém upozornil, že skupiny starých domů uvnitř města tvoří většinou spojitě konstruované, takže zrušením jednoho utrpí obyčejně i sousední objekty na své stabilitě; zejména proto, že nové stavby jdou do značných hloubek, kdžto staré domy jsou založeny mělkěji. S toho hlediska měl by proto také, podle názoru Klubu, stavební zmlac posouzovati předložený projekt a předepsati způsob a postup stavby, resp. i bouření starého objektu. Vedle toho upozornila domácí rada na povahu základové půdy nejen na Starém, ale i na Novém městě, totiž méně ulehly, po případech i tekoucí písek, a doporučila obmezení vybírání hmot do tak značných hloubek, povolování pouze jednoho suterénu a jen v případech zvláště odůvodněných a konstruktivně bezvadně doložených a staticky prokázaných přípouštění hloubek větších.

Magistrát hlav. města Prahy, ref. III. (opis městského museu), upozorněn na špatný stav sošky Madonny na domě čp. 3-1. v Celetné ulici. Soška byla opravena.

U magistrátu a současně u Státní regulační komise protestoval Klub proti zbourání domu Julišova na Václavském náměstí a novostavbě o šestí patrech. Svůj protest odůvodnil konstat., kterou bylo v roce 1920 povoleno zastavění dvora Julišova domu téměř na 100 procent, a to do značné hloubky. Klub žádal proto

o dodržení schváleného plánu regulačního. Na protest Klubu upozorněn současně Státní památkový úřad.

Dále protestoval Klub u magistrátu proti pochybené opravě severního průčelí Staroměstské mostecké věže vyškrobáním starych dobrých spár a spárování umělým kamenem.

Městská rada požádána o otevření loubí v domě čp. 22-III. na Malostranském náměstí. O podporu žádosti Klubu z důvodů bezpečnostních dožádáno policií ředitelství.

Magistrát upozorněn na nebezpečí, které hrozí stabilitě Pražns brány Okoemim jejich základů vykopávkou na budoucí novostavbě Ekzomptní banky na místě domů kavárny Corso a knihkupectví André na Příkopěch a sousedního domu v ulici Celetné.

Podobně zakročil Klub u magistrátu hlav. města Prahy, podporován Památkovým sborem města Prahy a Státním památkovým úřadem, žádosti za komisionálně zjištění stability věže býv. Šitkovských mlýnů na novostavbě SVU. Mánes. Na ohrožení věže, jejíž základy byly při boření mlýnů obnaženy, upozorněn také SVU. Mánes jako stavebník.

Dále upozornila domácí rada magistrát na stav paláce Kolovratova na Starém městě, kde majitel rozružil původní stav paláce zbořením některých částí v nádvoří za účelem novostavby, při čemž se zaručil dodržeti podmínky dané památkovými korporacemi, nyní však ve stavebních pracích nepokračuje.

Městská rada upozorněna na špatný stav budoucí lapidaria městského musea na vystavěti, jehož sbírky jsou tím stáše ohroženy. Požadána o nápravu a současně o urychlení jednání o definitivní umístění městského musea spolu s lapidariem, při čemž by byla řešena současně i regulace okolí kláštera sv. Anězky.

Magistrát upozorněn byl na případ přestavby domu čp. 390-91 v Praze I. v Celetné ulici, kde nebyl dodržen původně úředně schválený projekt, takže podobně jako v případě domu »U Mrázů vznikl tu křiklavý příklad ochrany pamětky. Magistrát znovu požádán o zosílení povinného dozoru na stavbách.

Také v tomto roce musel se Klub domáhat několikrát zakročení magistrátu proti natírání domových fasád olejovými barvami a o nové publikování zákazu takového nátěru. Současně požádána městská rada, aby vydala zákaz jakýchkoli nátěrů kamenných pomníků na pražských hřbitovech, poněvadž je nelze připustiti ani z důvodů praktických, ani estetických. Doporučila zároveň, aby v případech zvláště nápadných anebo cených objektů byly správy hřbitovů zmocněny naříditi odborné odstranění takových nátěrů, řádně umyti, po případě konservaci moderními prostředky konservacními.

Naopak vyjádřil Klub městské radě své poštění nad opravou domu »U Splavníků, čp. 36-III., a vyslovil přání, aby podobná péče věnována byla i jiným obecním domům, na příklad domu Palliarovskému, býv. radnice a pod.

Mimo důležité regulační otázky vředu uvedené byl Klub za Starou Prahu i jinak ve stálem styku se Státní regulační komisí. Tak urgoval zejména postoupení regulačních plánů Šerky ministerstvu veřejných prací, aby konečným schválením odstraněno bylo státní hrozící nebezpečí zničení takových míst parcelacemi a bezohledným zastavováním, třebaže regulační plán navrhuje zde zelený pás a předepsáním docela řídkým zastavěním; dále Klub protestoval proti navrhované úpravě okolí Bertramky čp. 169 na Smíchově, která má býti ruzdělná veřejnou komunikací, projektovanou ku spojení vilových zastavění v horšiji stáše usedlosti. Domácí rada přiložila k protuakému návrhu Klubu, kterou vypracoval řlan, stav. rada Almer a podle níž odvádě se navrhovaná komunikace kolem vlastní usedlosti.

Státní památkový úřad informován byl pravidelně o všech důležitých akcích Klubu zasláním opisu jednotlivých podání městské radě, Státní regulační komisí nebo jiným úřadům, po případech osobám soukromým. Vedle toho upozorněn na chatrný stav Braunových soch gigantů na portále paláce Clam-Gallasova, se žádostí, aby její současně také odlišy a znovu osazeny sochy, štaté roku 1880 v atiky paláce, z nichž dvě umístěny jsou nyní ve vestibulu Uměleckoopravňovacího musea.

Na venkově upozorněn Státní památkový úřad jmenovitě na nutnou opravu soch u kostela v Tímicích u Českého Brodu, na nevhodnou opravu renesančních domů v Jáchymově, na špatný stav sochy Panny Marie na Kladně a konečně na objevené základy býv. kostela sv. Josefa v Hradci Králově, při čemž byl požádán o intervenci, aby tyto základy byly v celé rozloze odkryty a nálež odborně prozkoumány.

Klub vnovol pozornost všem opravám pražských pamětek a v domácí radě referováno bylo zejména o postupu konservacních a restauračních prací ve staré části chrámu sv. Víta na Hradčanech, jmenovitě obšírně o nálezu nárobních kamenů u hrobu obou stavitelů domu, Matyáše z Arrasu a Petra Parléře, a o jejich otevření, stejně jako o novém otevření a úpravě královské hrobky tamtéž. Domácí rada vyslechla referát a pojednala o požáru, vzniklém neopatrností při opravných pracích kostela

Panny Marie Sněžné na Novém městě, kterému padl za obět jmenovitý portál ze 17. století. Dále referováno bylo o postupu restaauračních prací v kostele na Karlově, o výzkumných pracích v kostele sv. Petra na Poříčí a o postupu vykopávek na Vyšehradě a na hradech v Kunraticích. Zvláštní pozornost věnována byla také otázce stále odkládané úpravy kostela sv. Václava na Zderaze a navrženo městské radě, aby sama kostel opravila a teprve potom pronajala, aby se tak naléhavá oprava stavby urychlila.

Ochrany stromů a s a d ů týkala se zejména žádost městské radě pražské, aby do komise pro úpravu Cibulky přivzly byly také kruly památkářské, aby úprava, navržená pouze sadovým odborem, nebyla snad na úkor parku. Později upozorněn magistrát na bezprogramové a ne dosti pozorně prováděné opravy v téměř městském parku. Vedle toho poslal Klub městské radě stížnost, že v zahradě Kinských vykáceny byly u vyhlídky vzrostlé stromy, a dotázal se, byli-li ke komisionálnímu jednání v této otázce přivzány zástupci památkových korporací. Konečně požádána městská rada v důsledku předcházejících případů, aby úpravy městských parků neděly se podle starých dobozdání, nýbrž aby od případů k případu rozhodovaly komise, a to za součinnosti odborných znalců.

Tim asi jsou stručně vyčerpány větší akce Klubu, jimiž se domácí rada v uplynulém roce zabývala, a bylo by se ještě zmíniti o některých menších podnicích. Tak zakročil Klub s úspěchem u majitelky domu čp. 37-III. na Malostranském náměstí proti zamýšlenému zřízení výkladní skříně se zapuštěním do arkádového pilíře. — Postavil se — bohužel bez výsledku — proti zřízení mosaikových obrazů v chrámu sv. Václava na Smíchově, které by porušily jednotu interieru Barvítova. — Stejně zamítavé stávi se Klub proti chystané přestavbě Platýzu. Vyžádal si od fideletativ banky Slavia, aby bylo zástupcům Klubu dovoleno nahlednouti zavaš do podmínek soutěže. — Správa hradu upozorněna byla na desolátní stav Mlýčovy a byla požádána o řádné odvodnění jejího okolí. Současně požádána také o probírku stromoviny v Jelením příkopu, která by se ovšem dala za odborného dohledu. — Správa městského lapidaria upozorněna na profulvované románské kamenné detaily ve stavebním materiálu na dvoře kláštera Maléřů na Malé straně. — Firma Matoušek byla vyzvána, aby po dobu adaptačních prací v nádvoří Klementina náležející obložila portál z Křižovnického náměstí, aby nebyl poškozenován projíždějícími těžkými povozy. — Naopak s povděkem bylo akceptováno píetní provedení adaptace bývalého paláce Schwarzenberského v Ursulínské ulici v Praze II. k obchodním účelům firmy Schalek.

Klub vysílal své zástupce do různých stavebních i odborných komisí, svolávaných jmenovitě městskou radou hlav. města Prahy, a podával tu své návrhy a připomínky. V domácí radě bylo pak o jednotlivých komisiích referováno. Pro obmezenost času není ovšem možno vypočítávati je zde jednotlivě. Vedle komisí, které se týkaly jednotlivých zvláště důležitých případů, o nichž byla řeč na začátku této zprávy, uvádím ještě alespoň komisi pro stavbu transformační stanice na Klárově, kde dočleno uspokojivého řešení částečnou změnou projektu, jmenovitě v úpravě střešy, komisi proti nástavbě klášterní budovy vedle kostela sv. Ignáce v Praze II., komisi na přestavbu »Červeného domu, čp. 147, v Praze I., kde doporučena byla pouze adaptace. — Klub zúčastnil se také komise pro pomník padlým Pražanům, projektovaným pod Emauzy, a porady na umístění pomníku presidenta Masaryka.

Z akcí mimo pražských, vedle vlastní činnosti svých venkovských odborů, protestoval Klub zejména přispěním městské radě v Českých Budějovicích proti prodejí a zbourání masných krámů, přispěním ministerstvu zemědělství zakročil proti neodbornému odkrývání fresek v Kratochvíli u Netolice, přispěním městské radě v Domazlicích a klášteru Augustiniánů tamtéž zakročil v otázce zachování klášterní zdi se sochami Ringelbahnových, a přispěním Ph.Mr. K. Janovskému v Kutné Hoře požádal o konservování soch na čp. 85 tamtéž.

Vedle řady veřejných vycházek a zájezdů, o nichž podána bude zvláštní zpráva, konala domácí rada informační vycházky, aby z vlastního názoru poznala a prostudovala jednotlivé důležité otázky, které během roku přišly na pořad jejího jednání. Tak zejména pečlivě prohledla ve Státní regulační komisi vyzbrocené regulační plány Starého města, Malé strany, Hradčan, Vyšehradu, Nového města, dále Prahy VII. a plány na úpravu Letné. Na vyzvání městské rady zúčastnila se prohlídky domů na Malém náměstí staroměstském, která měla za účel zjistiti ovi části budov, které by měly býti zachovány při projektovaném rozšiřování radnice staroměstské. Jednotliví členové domácí rady prohlédli současně návrhy na stavbu Ekamptní banky. Zvláštní vycházky týkaly se také konserváčních a výzkumných prací, prováděných v kostele sv. Petra na Poříčí, u Panny Marie Sněžné na Novém městě a v kostele Na Karlově.

Rozpravy domácí rady věnovány byly nejruznějšími otáz-

kám, tak zejména případům domu »U Mrázů« a domu A. Sušického, při čemž řečena znovu otázka, co nutno rozuměti zachováním památky a rozhodně hájen názor, že pouhé zachování vnější, jako se v uvedených případech stalo, nestačí. Podrobná rozprava věnována dále regulaci Starého města, památkovému zákonu a jiným otázkám.

V tisku zakročeno u příležitosti velkých neštěstí na pražských stavebách proti zakládání nových staveb do tak značných hloubek, jako se děje dosud, několikrátě v otázce domu »U Mrázů«, reagoováno na zprávy tisku o zhoření Invalidovny jako bezcenného objektu, zakročeno na příkryty a záchranu vykopaných románských zbytků biskupského dvora, proti zneužívání výhod, daných stavebníky v předpokladu, že památku zachová, při čemž stavebník výhod využije, ale podmínky nedodrží, a j.

Radiem šířena snaha o zachování pavilonu Dienzenhoferova (přednášel dr. Z. Wirth) a románských zbytků biskupského dvora (přednášel dr. K. Guth).

Nakonec třeba ještě připomenouti, že Klub za Starou Prahu zúčastnil se v minulém roce větší expozicí také výstavy souboré kultury v Brně. (Byla umístěna v paviloně města Prahy.) Mimo to dal podnět ke sjezdu na ochranu památek, který se měl konati letošního roku v Praze, ale s něžob sešlo.

Zpráva jednatelova jednomyselně schválena. Pokladník Klubu ředitel A. Čarek přednesl tuto zprávu

podkladní:

Bilance za rok 1928.

Příjem :	Vydání :
Hotovost z roku 1927 23.115.04	Časopis 7.326.98
Příspěvky členů 8.275.—	Služné personálu 8.710.
Subvence 37.000.—	Byt:
Vycházky 1.147.—	nájem 2.316.—
Album města 149.60	světlo a
Prahy 18.—	otop 1.223.10
Sklad knih 1.419.97	Telefon 1.112.50
	Poštovné 930.42
	Kancelář 2.365.95
	Zřízení a úprava
	bytu ve věži 8.688.81
	Daně 430.43
	Archiv 1.204.68
	Čiárna 96.—
	Provize inkasní (10
	procent) 677.—
	Přednášky 720.
	Pojutky 102.10
	Různá vydání 210.70
	Hotovost 31. XII.
	1928 35.409.94
	71.524.61
	71.524.61

Jméni Klubu za Starou Prahu 31. XII. 1928.

Fondy	18.123.51
4½% stát. prémiová půjčka (Pražská úvěrní banka)	628.—
6% stát. dopravní půjčka	2.000.—
Zařízení Klubu	800.—
Negativy od firmy Koppe	9.965.—
Hotovost z roku 1928	35.409.94
	66.926.45

Jménem přehlížiteli účtu prohlásil vrch. inspektor Fr. Bernreiter, že vyúčtování shledáno v úplném pořádku a že navrhuje, aby odstoupjícím výboru dáno bylo absolutorium. Návrh byl jednomyselně bez debaty přijat, čímž pokladní zpráva schválena a odstoupjícím výboru dáno absolutorium.

Zpráva ústřední kanceláře přednesena byla tajemníkem Klubu, Klub měl v roce 1928 v Praze 421 a na venkově 75 členů, sdružených v ústředí. Venkovské odbory vykazují tento stav členů: Kutná Hora 42, České Budějovice 39, Domazlice 25, Pelhřimov 25 a Mladá Boleslav 16; celkový stav členstva koncem správního roku 1928 činí tudíž 643 členů. Zemělo během správního roku 5 členů, vystoupilo 7. Nových členů se přihlásilo 12. Kancelář přijala do 2. dubna 1929 podání 160 a odeslala 165, mimo drobnou kancelářskou korespondenci. Zpráva kanceláře jednomyselně schválena.

FhC. Vilém Pohl, vrch. ústřední České společnosti, přednesl pak tyto zprávy o knihovně a archivu Klubu:

Knihovna Klubu nevykazuje za rok 1928 téměř žádných změn, pročez může být zpráva stručná. Základní část, obsahující díla o ochraně památek a související a ní dle z oboru dějin umění a příbuzných odvětví, nebyla nákupem nových knih rozmnožena.

hlavně z důvodů finančních. Tato část knihovny byla znovu uspořádána. Druhá část knihovny zahrnuje periodické publikace obsahu ochranného a jiné časopisy, obřadící se většinou činnosti stavební, projekty komunikací a pod. Tento oddíl knihovny vzrůstá pravidelně výměnou za klubovní časopis; počet časopisů se o 1 zvýšil, takže nyní dochází do klubu úhrnem 15 periodických publikací a časopisů, a to: 1. Věstník Svazu šal. měst. 2. Věstník Masarykovy Ligy s přílohou Stavba měst a obcí venkovských, 3. Věstník hlav. města Prahy, 4. Věstník Technického muzea, 5. Věstník Komenských, 6. Časopis turistů, 7. Zpravodaj stavby a práce, 8. Časopis Společnosti přátel starožitností v Praze, 9. Styl, 10. Plzeňsko, 11. Slánský obzor, 12. Zprávy památkového sboru hlav. města Prahy, 13. Zeitschrift des Rheinischen Vereines für Denkmalpflege, 14. Glasnik musejskega društva ze Slovenije (Lubljaň), 15. Kromě toho zasílá Národní politika bezplatně svůj deník. Stav archivu rovněž nezměněn.

Zprávy o knihovně i archivu jednomyslně schváleny.

Redaktor klubovního Věstníku přednesl tuto zprávu: Dvanáctý ročník Věstníku byl v tomto správním období ukončen číslem šestým, které bylo věnováno památkám v Kutné Hoře. Další snahou redakce bylo, aby se členstvu dostalo co nejdrobnější informace o všech významných akcích Klubu za poslední období. Stane se tak v obsáhlém souborném svazku, ve kterém bude referováno o tom, co vše Klub podnikl v důležité otázky regulace Starého města v Praze, dále jsou tam zahrnuty stenografické zápisy o dvou veřejných anketách, které Klub uspořádal, a to na zachování Dienzenhoferova pavilonu na Smíchovské a na zachování románských zbytků v býv. biskupském dvoře v Praze III. Dále o tom, jak Klub svým návrhem na změnu regulace území Bertramky na Smíchově, který byl Státní regulační komisí schválen a přijat, zachránil celistvost území tohoto památkového parku a zámekku, ve kterém bydlí a tvoří W. A. Mozart. Vedle dalších článků bude do svazku zařazena zpráva o valné schůzi. Zvláštní příloha bude tvořit seznam všech publikací, které vydávají a členům Klubu za snížené ceny prodávají s námi spříteletelé organizace památkářské. Svazek jest úplné k tisku připraven. Zpráva redakční bez debaty rovněž jednomyslně schválena.

Za nepřítomného a omluveného poradatele vycházek arch. J. Piřila přečetl tajemník zprávy o vycházkách: V uplynulém správním období byl program vycházek velmi bohatý. Přes neustálé boje proti památkám a jich ctitelům dokázalo minulé období, že smýšlení veřejnosti v toto ohrované záležitosti kulturní jest památkářům příznivé, a čímž svědčí velmi slušná účast na většině našich vycházek. A nemáme říci, že tímto vycházkami utvořili se mezi účastníky zvláštní přátelské mlhu, jakýsi klub v plenariu, a jsem pevně přesvědčen, že na mnohou z našich vycházek rádo se vzpomíná. Svému účelu, t. j. popularizaci architektury historické a šíření zájem o památky mezi laiky dostaly naše vycházky plnou měrou. Zvlášť zájezdy sblížily skupiny účastníků natolik, že se staly společenskými sdruženími osob bez ohledu na výši vzdělání a povolání, které vedou jsou jedinou myšlenkou a cítem láskou k historickým památkám národním a šířením pochopení pro jejich ochranu nejen v laické veřejnosti, ale i v kruzích úředních, rozhodujících o osudu těchto památek. Proto Klub popularizuje historii umění pořádaním svých vycházek, při nichž dostane se účastníkům výkladu sice obecně přístupného, ale ryze odborného. Vycházky a zájezdy za poslední období byly pořádaný tyto: 2. V. 1928 do kasáren v Brusce (dnes již zbořených), 13. V. do chrámu sv. Víta, 20. V. do knihovny na Strahově, 27. V. zájezd do Líbše a do Lobkovic, 4. VI. vycházka na Krteň a do Reporyjí, 17. VI. zájezd do Loun. Citolib a na Říčovu, 24. VI. vycházka na Kunratický hrad. První vycházka po prázdninách byl zájezd do Měšic 23. srpna. Dne 7. X. konán zájezd do Litně, 14. X. vycházka do kostela sv. Petra na Poříčí, 21. X. na Blíhou horu, 4. XI. do kláštera v Břevnově, 11. XI. do chrámu sv. Mikuláše v Praze III., 18. XI. do kostela sv. Jana, Praha IV., 25. XI. do Lorety, 9. XII. do chrámu sv. Tomáše v Praze III., 16. XII. do zahrady a paláce »U Potheimů na Smíchovské a do pavilonu Dienzenhoferova. Po nastalé mrazy nastala dlouhá přestávka. Dne 23. III. 1929 konána vycházka do kostela sv. Karla Boromejského v technice. Posledních šest vycházek tvoří současně cyklus »Po stopách Dienzenhoferových. V cyklu se bude dále pokračovati. Ke konci své zprávy děkuje pořadateli všem přednášejícím na vycházkách, z nichž zejména děkuje dr. V. Hrudkovi, který po celý rok pro vycházky pracoval. Dále děkuje redakcím novin, které naše zprávy o vycházkách ochotně otiiskovaly, a všem příznivcům, kteří prohlídky památkových budov umožnili. Zpráva o vycházkách jednomyslně schválena.

Zprávy o činnosti venkovských odborů přečetl tajemník.

Zpráva odboru v Kutné Hoře:

Na vyzvání Klubu ze dne 5. ledna 1928, č. 3/28, opatřeny rukopisy do zvláštního čísla Věstníku, věnovaného městu Kutné Hoře. Tohoto čísla (6., roč. XII.) dostalo se všem členům — i na Věstník nepřepříslepným — zdarma. Pražskému Klubu dlužno výše poděkování za posílení a podporu našich snah, jichž se nám dostalo tímto číselm.

Státní památkový úřad upozorněn na snahu ředitelství statků Quida Thuna-Hohensteina (majitele panství Nové Dvory u Kutné Hoře), vykáceti věkovitý dubový porost (Quercus pedunculata) na tak zvané zhrázitě, lemuující oboru u zámku Kačiny na straně jihovýchodní. Jednatel shlédl ohrožený porost, jediný tohoto druhu a krásy na okrese a pořídil 3 fotografické snímky. Ředitelství velkostatku popřelo tyto úmysly způsobem velmi rozhodným, ale zároveň s touže rozhodností popřelo vykácení mohutné zdravé lípy (Tilia cordata Mill.) v oboře, o jejímž zničení má odbor naprosto spolehlivé a bezpečné doklady.

Na výzvu odboru, aby městská rada kutnohorská nařídila vkusněji umístiti nevhodně zavěšené a všech krásotic urážející návštěvní tabule z některých významných domů kutnohorských, alibila rada přispěsem ze dne 9. I. 1928, č. 11.395/1927, že na základě usnesení městské rady vyzvání budou uvedeni majitelé domů, aby po dohodě a městským stavebním úřadem vhodnější reklamní tabule umístili. Bohužel, nestalo se více pro indolenci stavebního úřadu.

Státní památkový úřad upozorněn na ohrožení kaštanové (Aesculus hippocastanum) a lípové (Tilia cordata) aleje na panství novodvorském u Kutné Hoře, lemuující z Nových Dvůrů státní silnici Hradec Králové—Čechlice k zámku Kačiny. V této záležitosti oznámil jmenovaný úřad, že ústřední ředitelství statků novodvorského sjednalo se Zemskou politickou správou v Praze dohodu ze dne 27. ledna 1928 v ten smysl, že kaštanová alej, pod níž těleso silnice zamoká, nebude vykácena, ale odborně prozrazena. Na výzvu Státního památkového úřadu jednatel navštívil označená místa, shlédl alej přiměřeně prozrazená a několik jasnou vykácených.

Za ochranu topolů (Populus nigra, Populus pyramidalis) žádal odbor Památkový úřad v Praze, když obec Poličany na svém katastru proponovala vykácení řadu topolů v údolí Vrchlice proti mlýnu Denemaru. Obecní úřed popřel úmysl topoly vykáceti a žádal o povolení vykáceti 3 exempláře. Z neodborně ořízaných větví, čímž koruny zkomoleny, jakož i ze signatur, jimiž stromy k vykácení určeny byly označeny, možno bezpečně souditi na úmysl obecní správy topoly vykáceti. Na přání Státního památkového úřadu jednatel vyšetřil stav topolů a shlédl, že možno dle povolení, aby 3 byly vykáceny, ježto i cembium bylo zachvámeno hnilobou; zkomolení koruny neodborných řezem u ostatních exemplářů nepodařilo se zameziti.

Na písemnou žádost majitele zobecněného mlýnaec Karla Wagenknechte, jenž odbor žádal o radu, jak naloziti se štítem při adaptaci mlýna, doporučené, aby šit, jako nejnejjednodušší a nejvýznamnější zachování stavební detail zachoval.

Na výzvu Klubu, aby místní odbor zúčastnil se výstavby soudobé kultury v Brně 1928 ve zvláštní expozici ochrany památek, požádaný o součinnost Státní památkový úřad v Praze, který odbor Klubu ubezpečil, že na památkové expozici pracuje V. odbor ministerstva školství a národní osvěty se třemi pracovními úřady; v expozici byla Kutná Hora čestně zastoupena.

K žádosti generálního jednatelství Všeobecné krajské výstavy v Kutné Hoře vypracován diagramatický přehled veškeré činnosti odboru Klubu od založení k účelům výstavním.

Za ochranu černých topolů (Populus nigra) v údolí Bylanky na pozemcích, náležejících k čp. 26 v osadě Markovičky, žádan Státní památkový úřad v březnu roku 1928. Devastace ohromných zdravých exemplářů objemu 3000 cm počala u domku čp. 26, patřícím nezletilým dědicům Müllerovým, a pokračovala proti proudu potůčku k obci Bylankám; byla prováděna apediterakou firmou R. Zádina v Kutné Hoře. Státní památkový úřad žádal za vyšetření věci okresní politickou správou v Kutné Hoře, která teprve v měsíci listopadu 1928 sdělila se Státním památkovým úřadem, že topoly, pokud byly vykáceny, nahrazeny olšemi, částečně také stromy ovocnými; sadba podle prohlášení pí Müllerové se ujala a další kácení topolů nebude prováděno. Bohužel, že zdravé a jedny z nejkrásnějších černých topolů padly za obětí kořističtími jednotlivci; půvabné pole Bylanky ochuzeno opět o významný krásný motiv.

Městská rada kutnohorská upozorněna, že gotický obraz Navštívení Panny Marie z chrámu Matky Boží na Náměstí, který svého času svěžen restaurátorem obrázky Ad. Bělohoubkovi v Praze za účelem konservace, není dožadu měru vrácen; patřáním zjištěno, že obraz za přispění Státního památkového úřadu svěžen jmenovanému restaurátorovi již v roce 1923

a honorář za restauraci městem téhož roku v srpnu vyplacen. Vinou patronážního referenta městské rady se stalo, že teprve po 5 letech vrácen městu vzácný obraz tabulového umění gotického.

Na žádost města a Kutné Hoře, aby Státní památkový úřad se zúčastnil zvláštní památkové expozice na Všeobecné krajské výstavě v Kutné Hoře, doporučil jmenovaný úřad, aby město, pořádající krajskou výstavu, omežilo se pouze na expozici ochrany památek místních, a to za spolupráce Státního památkového úřadu a odboru Klubu za Starou Prahu v Kutné Hoře. Výstavní výbor o spolupráci se neucházel a zvláštní expozice ochrany památek instalována nebyla.

Státní památkový úřad žádán za ochranu 2 lip (Tilia cordata Mill.) u vchodu do filiálního kostelka v Faběnicích, jež třebenínský farní úřad chtěl vykáceti a za strážné provázání zakoupit pro obec nové stromy. Ježto stromy nevdaly prosvětlenému úřadu, byly zdravé, krásného vzrůstu a se starobylým kostelíkem tvořily malbný celek, Státní památkový úřad upozornil politickou správu v Kutné Hoře, aby farnímu úřadu v Třeboníně nafidla, že lipy nesmějí býti vykáceny. Tomu skutečně zabráněno, lipy však proti záskazu částečně ořezány.

Ohledně barokové kapličky na Riegrově třídě v Kutné Hoře sdělil Státní památkový úřad v Praze, že s uspokojením konstatuje výsledek opravy a součinnosti úředních institucí s místním odborem, čímž kaplička i lipa (Tilia cordata Mill.) jsou zajištěny, a to takto uprosil komunikace. Státní památkový úřad žádá za další evidenci stavu kapličky i lipy.

Př. L. u. d. Weidenhofferovy zaslána písemná kondolence nad úmrtím chotě, kom. rady Mag. Pharm. B. Weidenhoffer, nad předsedy odboru Klubu.

Zpráva jednomyslně schválena.

Zpráva odboru v Domažlicích:

Valná hromada, která se konala 5. března 1928, ponechala v dřívějším složení předsednictvo a během roku změnách byl počet členů vystoupením Aloise Černého, učitele v Domažlicích, a J. Vítěčty, který byl služebně přeložen.

Jednatelská agenda vykazuje 38 čísel. Z nejvýznamnějších záležitostí nutno uvést jednání o zrušování krámových výkladů v klášterní zdi a o opravě soch Ringelhalnových, a jest nutno s politováním sdělit, že přes veškerou bdělost, která byla objektu věnována, nebylo docíleno ve všem výsledku. Tak nepravdivým tvrzením stavebníka uveden byl v omyl městský úřad, který vydal stavební povolení k úpravě zdi v tom předpokladu, že majetník a stavebník má k úpravě svolení od Památkového úřadu. Tohoto souhlasu stavebník však neměl a když Klub za Staré Domažlice sledal, že k úpravě, jak je prováděna, nikdo souhlasu dáti nemohl, upozornil na úpravu Státní památkový úřad, který sledal, že úprava krámových otvorů a vůbec úprava hradební zdi nevyhovuje požadavkům úřadu a sochy je nejsou podle moderních zásad konservativně opravovány, a další úpravu přímo zakázal.

Při dalším jednání pak stavebník se zavázal sochy na jaře vyvezdouti do výše alcapoň korospondující s okupem a opravit podle nejnovějších způsobů a zásad, a snít po zimní čas se sousedství soch odstraňovati, aby jich voda a vlhkost nemohly poškozovati. Ke splnění těchto závazků byl nucen stavebník složit větší obnos, jako záruku.

Jinak zakročil Klub v přitěně prodloužení lůžky k odstranění tabáční prodejny na náměstí domažlickém, ale bezvýsledně, a zá-

dal městský úřad, aby nepovoloval vysokých staveb v okolí chodského hradu, jako v případě domu Kriegl, ale taktáž bezvýsledně.

Na žádost Klubu filiálka České banky v Domažlicích upravila označení své firmy tak, aby nebydla krásnou barokovou fasádou domu p. Ludvíkové.

Městský úřad vyzval si názor Klubu o návrhu, vysázení na hořejším náměstí dvěma řadami lipy. Provedení to nebylo klubem doporučeno.

Klub žádal o změnu názvu na Klub za Staré Domažlice v Domažlicích (odbor Klubu za Starou Prahu), kterážto změna povolena byla výnosem Zemské správy politické v Praze ze dne 11. června 1928, č. 213.695 at 1928.

Zpráva schválena.

Pak přikročeno k volbě členů domácí rady. Proti volbě akklamací podal dr. V. Wagner návrh, aby valba provedena byla listy, což bylo přijato. Za skrutatorij zvoleni: prof. dr. A. Stocký a ředitel Alois Čarek. Po provedeném skrutatorij zjištěno, že z 51 přítomných hlasovalo 46 členů, a že byli zvoleni:

Předsedu: PhDr. V. Birnbaum, univ. profesor.
I. místopředsedu: Arch. Jan Almer, stavební rada.
II. místopředsedu: Arch. Al. Kubíček, vrch. min. rada.

Za členy domácí rady zvoleni: PhDr. A. Birnbaumová, choť univ. prof. Alois Čarek, ředitel ústavní Všeobecného penzijního ústavu, Al. Čermák, ředitel ústavní Politické služby v Čechách, JUC. Jan Dvořák, min. rada, Rudolf Hlubinka, vrch. magistrátů rada, PhDr. Václav Hrudka, katecheta, arch. Bohumil Hübschmann, Čeněk Chyský, profesor, inž. J. Kadlec, stavební rada, arch. Josef Kříž, inženýr Václav Mencl, Cyril Merhout, odbor. rada, arch. Karel Pečánek, Josef Pelikán, profesor, arch. cand. J. Pišpl, PhC. Vilém Pohl, vrch. úředník České spořitelny, PhDr. E. Poche, inženýr Eduard Schwarzer, ministerský rada, inž. Josef Sokol, PhC. St. Svoboda, inženýr Jaroslav Vaněček, stavební rada, PhDr. Václav Wagner, lektor Karlovy university, PhDr. Zdeněk Wirth, odborový přednosta ministerstva školství a národní osvěty. Za revizory účtů zvoleni: František Berneiter, vrchní inspektor, MUDr. Ludvík Hornof, odborný lékař, arch. Jindřich Sechert, státní kapitán.

Po vyčerpání programu valné hromady prosíval předseda PhDr. V. Birnbaum, univ. prof., přednášku, doprovázenou vztelnými obrazy, o kostele sv. Petra na Fokis.

Zapsal V. Vitiinger, tajemník.

Z REDAKCE. K barevné příloze (náčrtek regulace Starého města Pražského) upozorňujeme na omyl, že bylo opomenuto vyznačiti zahradní zeď paláce Clam-Gallasova na nároží ulice Husovy a náměstí Mariánského jako objekt chráněný.

Titulní list a obsah k ročníku VII. až XIII. bude přiložen k 1. číslu XIV. ročníku. Jeho rozsah jakož i náklad na pořízení barevné přílohy tohoto ročníku byly odceny od normálního rozsahu ročníku XIII. (48 str.), čímž budíž vysvětlen menší počet jeho stránek.

K celému nákladu tohoto ročníku přiložen Společný seznam knih vydaných Společností přátel starožitnosti čsl. v Praze, Historickým klubem, Klubem za Starou Prahu, Společností pro národopis a ochranu památek v Plzni a okolí a Kruhem pro péstování dějin umění v Praze (8 str.).

Novinová sazba povolena výnosem ředitelství pošt a telegrafů č. 36.845/VII.—1927.

OSBAH: Návrh regulace pro Staré město Pražské (s plánem). — Anketka o přemístění Dienzenhoferova pavilonu (s 2 obr.). — Anketka o zachování románských zbytků bývalého biskupského dvora na Malé Straně (s 2 obr.). — B. Hübschmann, Psychologie bezohlednosti. — Zboření posledních mlýnů v Petrské čtvrti (s 2 obr.). — Bertramka (s plánem). — Vlad. Novotný, Brokofový portál u Hopfenstoků. — J. V., Stavební ruch na Starém městě Pražském v roce 1928 v 1929. — Pomník Přemysla Otáče. — Doplnění smíchovského kostela. — V. Wagner, Opravy pražských památek v roce 1928. — V. Wagner, Někteří opravy památek v Čechách v roce 1928. — J. Port, Šlechtické divadélko v Clam-Gallasově paláci v Praze (s 2 plány). — J. Port, Claryovské knížecí divadlo v teplickém zámku (s plánem a 2 obr.). — Drobné zprávy (C. Merhout, Románské zdvoje z býv. biskupského dvora v Praze. — R. Hlubinka, Románský kostel sv. Jana Ev. na Bojišti. — W., Pomník Jana Nerudy na Malé Straně (s 5 obr.). — J. Vaněček, Mezinárodní kongres pro bydlení a stavbu měst.). — Zprávy z Klubu (W., Náš nový byt a spolkový dům (s 2 obr.). — Výroční valná schůze za rok 1928.). — Z redakce.

Odповědný redaktor Václav Vitiinger, Košfíe č. 295. — Redakční rada: V. Birnbaum, A. Birnbaumová, A. Čarek, R. Hlubinka, V. Wagner, Z. Wirth. — Otiskování článků pouze s udáním pramene dovoleno. — Vydává Klub za Starou Prahu, Praha III., Mostecká 36. — Tiskem Grafie dělnické knihtiskárny v Praze II., Myslíkova ul.